

EESTI STATISTIKA

KUUKIRI

RECUEIL MENSUEL

DU

BUREAU CENTRAL DE STATISTIQUE DE L'ESTONIE

1931

JUULI—AUGUST

SISUKS PEALE MUU:

- Väikemajapidamised (kuni 10 ha).
- Masinakasutamine Eesti põllumajanduses.
- Arstkont Eestis.
- Mootorsõidukid 1. I. 1931.
- Õnnetused mootorsõidukitega ja sõidumääruste rikkumised 1930 a.
- Autobuseliinid 1930 a.
- Töökaitse 1930 a.
- Välis- ja rannasõit ning kauba- ja reisijatevedu 1930 a.
- Siseveeteede tegevus 1930 a.
- Kaubalaevastik 1. I. 1931.
- Tähtsamad Eesti majanduse- ja ühiskondliku elu nähtused 1921—31 a.

Nr. 116(7)—117(8) TALLINN Nr. 116(7)—117(8)

REGISTATISTIKA KESKBÜROO
BUREAU CENTRAL DE STATISTIQUE DE L'ESTONIE

SISUKORD

TABLE DES MATIÈRES

	Lhk.	Page
Väikemajapidamised (kuni 10 ha).—H. Reiman	421	<i>Petites exploitations agricoles (au dessous de 10 ha). — H. Reiman</i> 421
Masinakasutamine Eesti põllumajanduses. — B. Martin	434	<i>Utilisation des machines agricoles.—B. Martin</i> 434
Arstikond Eestis. — E. Lasberg	439	<i>Médecins en Estonie. — E. Lasberg</i> 439
Mootorsõidukid 1. I. 1931. — P. Semper	442	<i>Véhicules à moteur le 1. I. 1931. — P. Semper</i> 442
Õnnetused mootorsõidukitega ja sõidumääruste rikkumised 1930 a. — H. Reiman	444	<i>Accidents des voitures à moteur et infractions aux règlements de route en 1930.—H. Reiman</i> 444
Autobuseliinid 1930 a. — P. Semper	447	<i>Lignes d'autobus en 1930. — P. Semper</i> 447
Töökaitse 1930 a. — R. Sõrmus	449	<i>Inspection du travail en 1930. — R. Sõrmus</i> . 449
Välis- ja rannasõit ning kauba- ja reisijatevedu 1930 a. — J. Kits	458	<i>Navigation et transports maritimes en 1930. — J. Kits</i> 458
Siseveeteede tegevus 1930 a. — J. Kits	476	<i>Mouvement aux voies navigables intérieures en 1930. — J. Kits</i> 476
Kaubalaevastik 1. I. 1931. — J. Kits	479	<i>Marine marchande le 1. I. 1931. — J. Kits</i> . . 479
Tähtsamad Eesti majanduse- ja ühiskondliku elu nähtused 1921—31 a.	508	<i>Données principales concernant la vie économique et sociale de l'Estonie 1921—31 508</i>

ALALISED TABELID — TABLEAUX PERMANENTS

Standardnumeral-sioon)	(Numération permanente)
Tab. 1. Väliskaubandus mais ja juunis	486,500
" 2. Väliskaubandus muude riikidega mais ja juunis	488,502
" 3. Tähtsamale alale väliskaubandus mais ja juunis	488,502
" 4. Tolliamete läbikalk mais ja juunis	490,504
" 5. Tollitasuste tulud	485,505
" 6. Riigirandeed aprillis ja mais	491
" 7. Tallinna sadama tegevus juunis	491
" 8. Eesti Panga äriseis 31. VII. 31.	492
" 9. Maapanga äriseis	492
" 10. Erapankade äriseis 1. V. ja 1. VI. 31.	492
" 11. Tähtsamate ähtepankade äriseis 1. V. ja 1. VI. 31.	492
" 12. Riigi ässetulekud aprillil	493
" 13. Valvuta hinnad Tallinna börsil juunis	494
" 14. Vabariigi piirideat ülesõitnud mais	494
" 15. Linnade rahvastik juunis	494
" 16. Liikvel olev raha 1. IV. 31.	339*
" 17. Pankadevahelise arvkoja tegevus aprillil	339*
" 18. Protestitud vekselid märtsil	339*
" 19. Kapitali emissioonid aprillil	339*
" 20. Tööstustoodang jaanuaril	253*
" 21. Loomataudid märtsil	339*
" 22. Tapamajade tegevus märtsil	339*
" 23. Suurmüügitööd juunis ja juulil	496
" 24. Toiduainete maksumuskalorilise sisalduse järgi 1926—31	417*
" 25. Turuhinnad juunis	495
" 26. Elumaksumusindeksid	417*
" 27. Suur müügitööd	417*
" 28. Töösturg mais ja juunis	497,506
" 29. Tööstusettevõtteid ja töölisi 1. juuniks ja 1. juuliks 498,507	498,507
" 30. Tööstusettevõtteid ja töölisi 1. juuniks ja 1. juuliks 498,507	499
" 31. Tööõnnetused tööstusettevõttes mais ja juunis	499
" 32. Tööstusettevõtte arvu liikumise indeksid	499
" 33. Nakkusehaigused mais ja juunis	499

* Viimased andmed ilmunud eelmistes kuukirjades.
Par* sont désignés les tableaux parus dans les NN précédents.

PE 17859

H. Reiman.

VÄIKEMAJAPIDAMISED (kuni 10 ha).

PETITES EXPLOITATIONS AGRICOLES (au-dessous de 10 ha).

Sisu: 1) Väikemajapidamiste arv, lhk. 421. 2) Väikemajapidamiste rahvastik, lhk. 422. 3) Väikemajapidamiste iseloom, lhk. 423. 4) Alla 1 ha suuruste maapidamiste hoonete omandus, lhk. 426. 5) Viljade pindala väikemajapidamistes, lhk. 427. 6) Viljapund ja marjapõõsad, lhk. 429. 7) Loomad, lhk. 431. 8) Veo- ja sõiduriistad, lhk. 433. 9) Kokkuvõtte, lhk. 433.

1929 a. teostatud põllumajanduslik üleskirjutus arvestas talundeina kõik põllumajapidamised alates 1 ha suuruse maaalaga; alla 1 ha maaalaga majapidamised arvestati oraldi väikemajapidamistena. Eeskütt sellised tulevadki vaatlusele allpool. Kuid arvestades, et tegelikus elus meil väiketalundeiks peetakse majapidamisi keskmiselt alla 10 ha maaalaga, oleme järgnevalt osaliselt võinud vaatlusele ka väiketalundid kuni 10 ha suuruseni kahes rühmas — 1–5 ha ja 5–10 ha, nii kui need on avaldatud 1929 a. põllumajandusliku üleskirjutuse andmestikus.

Alla 1 ha majapidamiste andmestikust on seni avaldatud vaid osa — aiaviljade kasvupind ja viljapuud, loomad, veo- ja sõiduriistad — ühes talundite andmestikuga eriväljaandes: 1929 a. põllumajandusliku üleskirjutuse andmed, vihk I. Siin on aga üheskoos võetud lähemale vaatlusele kõik selliste majapidamiste kohta läbitõttatud üleskirjutuse andmed ühenduses väiketalundite andmestikuga, et saada täielikku ülevaadet kogu väikemajapidamisest Eestis. Seejuures on eriti peetud silmas väikemaapidamist valdades; alevite ja linnade kohta on toodud enamasti vaid üldarvud, — pidades silmas, et üleskirjutusel arvestati ühes alla 1 ha väikemaapidajatega ka need majapidamised, kel maad põlnadki, kuid kes pidasid ainult loomi. Tõsi, ka maal sellised majapidamised sattusid arvestikku, kuid seal on nende arv igatahes üsna väike; sest maal, arvatud välja erandid, on igal majapidamisel kasutada vähemalt natuke juurviljamaad.

1. Väikemajapidamiste arv.

Nombre des petites exploitations.

Kui peame silmas põllumajanduslikul üleskirjutusel arvestatud talundite üldarvu — 133 357, siis

väikemajapidamiste arv — 50 104 alla 1 ha majapidamist ja 45 056 1–10 ha majapidamist kokku 95 160 — on meil tähelepanu pälvinud suur. Kuigi ses arvus on, nagu tähendatud eelpool, mitte vähe ainult loomapidajaid linnamajapidamisi, kus maa puudub ja seega siin käsitledavalt väikemajapidamisena arvesse ei võiks tulla, võime lugeda ka maaga väikemajapidajate arvu siiski hästi suureks. Juba üksi valdades asuvad alla 1 ha majapid. koos kõigi 1–10 ha väiketalunditega annavad 67 033 väikemajapidamist 88 301 10 ja enam ha talundi vastu. Arvates juure maakasutajaid väikemajapidamisi alevites ja linnades saaksime arvu, mis sugugi alla ei jää üle 10 ha talundite arvust — ligikaudsetel arvutustel ligi 90 000 väikemajapidamist.

Tõsi, suur osa neist majapidamisist ei elata küll end kasutatavast maast; kuid eluasemeks on see neile siiski ja ratsionaalsel maakasutamisel võib see anda juur- ja aiavilja näol —

Alla 10 ha majapidamiste arv.
Nombre des exploitations moins de 10 ha.

1.	Alla 1 ha Moins de 1 ha			Kokku Total	%		
	1–5 ha	5–10 ha			Alla 1 ha Moins de 1 ha	1–5 ha	5–10 ha
Üldes—Total	50 104	23 456	21 600	95 160	52,7	24,6	22,7
Valdades—Commun	21 977	22 296	21 411	65 684	33,5	33,9	32,6
Virumaa	3 045	2 566	3 667	9 248	32,9	27,4	39,7
Järva „	1 473	725	1 133	3 331	44,2	21,8	34,0
Harju „	2 075	1 729	1 561	5 365	36,0	30,0	34,0
Lääne „	1 170	760	1 327	3 257	35,9	23,5	40,8
Suare „	1 293	1 216	1 390	3 899	33,2	31,2	35,6
Pärnu „	2 959	1 728	1 566	6 253	47,3	27,6	25,1
Viljandi „	1 745	1 462	1 611	4 818	36,3	30,3	33,4
Tartu „	4 271	4 587	2 712	11 570	36,9	39,7	23,4
Valga „	1 552	831	552	2 935	52,9	28,3	18,8
Võru „	2 056	3 167	1 760	6 989	29,4	45,3	25,3
Petseri „	338	3 555	3 726	7 619	4,4	46,7	48,9
Alevites—Bourgs	4 922	463	96	5 381	89,6	8,6	1,8
Anisla	262	5	—	267	98,1	1,9	—
Elva „	317	12	2	331	95,8	3,6	0,6
Jõgeva „	95	6	—	101	94,1	5,9	—
Jõhvi „	296	8	—	304	97,4	2,6	—
Kallaste „	310	—	—	310	100,0	—	—
Kella „	191	1	—	192	99,5	0,5	—
Kilingi-Nõmme „	255	56	4	315	80,9	17,8	1,3
Kunda „	500	13	5	518	96,5	2,5	1,0
Kärda „	274	56	29	359	76,3	15,6	8,1
Mustla „	357	8	—	365	97,8	2,2	—
Mustvee „	208	225	51	484	43,0	46,5	10,5
Mõisaküla „	233	1	1	235	99,2	0,4	0,4
N.-Jõesuu „	252	22	1	275	91,6	8,0	0,4
Otepää „	442	18	1	461	95,9	3,9	0,2
Sindl „	470	15	2	487	96,5	3,1	0,4
S.-Jaani „	246	17	—	263	93,5	6,5	—
Võõpsu „	114	—	—	114	100,0	—	—
Linnades—Villes	23 305	697	93	24 095	96,7	2,9	0,4
Tallinn „	3 825	130	17	3 972	95,3	3,3	0,4
Haapsalu „	820	5	—	825	99,4	0,6	—
Kuressaare „	728	51	9	788	92,4	6,5	1,1
Narva „	1 996	28	4	2 028	98,4	1,4	0,2
Nõmme „	613	6	—	619	99,0	1,0	—
Palde „	597	51	4	652	91,6	7,3	0,6
Paldiski „	105	4	—	109	96,3	3,7	—
Petseri „	387	52	20	459	84,3	11,3	4,4
Pärnu „	2 597	121	7	2 725	95,3	4,4	0,3
Põltsamaa „	462	32	7	501	92,2	6,4	1,4
Rakvere „	963	19	—	982	98,1	1,9	—
Tapa „	496	6	1	503	98,6	1,2	0,2
Tartu „	4 598	38	8	4 644	95,0	0,8	0,2
Tõrva „	690	18	3	711	96,9	2,9	0,5
Türi „	583	5	6	594	98,2	0,8	1,0
Valga „	1 938	7	4	1 949	99,4	0,4	0,2
Viljandi „	1 440	114	2	1 556	92,6	7,3	0,1
Võru „	567	10	1	578	98,1	1,1	0,2

tarvitades ja turustades — olulist lisa ülalpidamisele. Sest juba paarisaja m² maalapilt võib 5-liikmeline perekond hankida omale aastase juurvilja. Nagu näeme allpool, on ka alevites ja linnadeski keskmine (ka maata majapidamise kohta) viljade pindala sellest „normist“ kõrgem, arvatud välja mõned erandid.

Valdades maade järgi on väikemaapidamisi 100 10 ja enam ha talundi kohta:

	Alla 1 ha	1—10 ha	Kokku
Viru	25,8	52,5	78,3
Järva	23,5	29,6	53,1
Harju	18,8	39,5	52,3
Lääne	10,4	18,6	29,0
Saare	17,1	34,5	51,6
Pärnu	36,9	41,1	78,0
Viljandi	24,1	42,5	66,6
Tartu	36,6	62,6	99,2
Valga	56,8	50,6	107,4
Võru	25,9	62,1	87,0
Petseri	10,6	228,6	239,2
Kokku maad	24,9	49,5	* 74,4

Nii osutub väikemaapidamiste arv, võrreldes 10 ja enam ha talunditega, üsna väikseks vaid Läänemaal; mujal kõikjal ulatub selliste arv üle 50%, eriti Lõuna- ja Kirde-Eestis koguni üle 75%; enam kui 100% esinevad Valga- ja Petserimaa. Ent viimane vaid 1—10 ha talundite kõrge osatähtsuse tõttu; alla 1 ha maapidamiste arv on aga ka Petserimaal üsna väike. Suur on selliste arv eeskätt Valgamaal, siis veel Pärnu- ja Tartumaal, kuna Võru-, Viru- ja Viljandimaa omavad vahepealse koha, maade keskmise lähedal.

Ka võrreldes 1—10 ha väiketalunditega alla 1 ha maapidamiste arv on suurim Valgamaal ja selle järele Pärnu- ja Järvamaal. Mujal mais, arvatud välja Petserimaa, selliste maapidamiste arv moodustab ligikaudu ühe kolmandiku väikemajapidamiste arvust, samuti kui üldse valdades kokku, kus kõik kolm väikemajapidamiste rühma esinevad pea võrdsest.

Alevites ja linnades 5—10 ha maapidamisi leidub väga vähe, peaaegu juhuslikult; 1—5 ha on natuke rohkem, kuid ka mitte palju, arvatud välja Mustvee alev; alla 1 ha maapidamiste kohta aga andmed puuduvad, kuna selliste liiki arvatud maata loomipidavad majapidamised võivad esineda väga kõikuva %. Igatahes alevites võib maapidajate arv olla lähedane arvestatud majapidamiste arvule, linnades aga võime selliste arvu hinnata läbistikkult 80% peale.

2. Väikemajapidamiste rahvastik.

Population des petites exploitations.

Eelkirjeldatud väikemajapidamised on elukohaks ja kindlustavad osalise ülalpidamise suurele rahvahulgale: üksi valdades elab alla 1 ha majapidamistes 63 245 in., 1—5 ha majapidamistes 76 990 ja 5—10 ha majapidam. 86 753 in., kokku 226 988 in. See moodustab kogu rahvastikust 20,3%, maa elanikkude arvust 28,8%, kogu põllumajanduslikust rahvastikust valdades, ühes arvatud ka alla 1 ha majapidamisi, 32,3% ja 10 ja enam ha talundite rahvas-

tikust valdades 48,1%. Alevite ja linnade kohta alla 1 ha majapid. elanikkude arv pole teada. 1—5 ha talundis aga on neid (arvutuse andmeil) 4 022, 5—10 ha talund. — 773 ja 10 ja enam ha talund. 1 170 in.

Elanikkude arv väikemajapidamistes.

Nombre de la population des petites exploitations.

2.	Elanikkude üldarv			Ühe majapid. kohta elanikke		
	Nombre de la population			Habitants par exploit.		
	Alla 1 ha	1—5 ha	5—10 ha	Mõnes de 1 ha	1—5 ha	5—10 ha
Kokku—Total	63 245	81 012	87 526	2,9	3,5	4,1
Virumaa	8 988	8 560	14 271	3,0	3,3	3,9
Järva	4 145	2 304	4 305	2,8	2,9	3,8
Harju	9 090	6 243	7 195	2,9	3,3	3,6
Lääne	3 036	2 341	4 579	2,6	2,9	3,4
Saare	3 169	3 614	4 702	2,5	2,9	3,4
Pärnu	8 595	6 227	6 272	2,9	3,2	4,0
Viljandi	4 934	5 015	5 985	2,8	3,1	3,7
Tartu	12 880	17 927	10 872	3,0	3,7	3,9
Valga	4 354	2 820	2 222	2,8	3,3	4,0
Võru	5 987	10 808	7 310	2,9	3,4	4,1
Petseri	1 066	15 153	19 805	3,2	4,2	5,3

Paljuütlev on väikemajapidamistes elanikkude arv ühe majapidamise kohta. See on 5—10 ha juures 4,1, 1—5 ha — 3,5, alla 1 ha — aga 2,9 in. Kuna elanikkude arvust palgalisi leidus 5—10 ha talundis vaid 3,6%, 1—5 ha talund. 2,6% ja alla 1 ha majapidamistes neid leidub vast harva, siis tab. 2 toodud keskmised arvud näitavad ligikaudu väikemajapidamistes elavate leibkondade võrdlevat suurust, ilma teenijateta, s.o. ainult perekonnaliikmeid leidus talundi kohta: 100 ja enam ha talundis 3,9 in., 50—100 ha tal. 4,9 in., 30—50 ha tal. 4,8 in., 20—30 ha tal. 4,1 in., 10—20 ha tal. 4,2 in., 5—10 ha tal. 3,9 in. ja 1—5 ha tal. 3,4 in. Sellest talundite suuruse vähenedes neis elavate perekondade suuruse reeglipärasest vähenemisest võime järeldada vaid ühte — väiksemates talundites osa perek. liikmete lahku- mist kodust mujale tööle. Eriti suurel määral näib see sündivat alla 1 ha majapidamistes, millistes üleskirjutuse ajal kohalolijate arv ei ulatu kolmenigi. Sellest järgneb, et väikemajapidamine võib olla koduks või eluase- meks palju suuremale rahvahulgale kui ees- pool näidatud.

Samuti kõidab tähelepanu alla 1 ha majapidamiste keskmise elanikkude arvu väike kõikumine maade järgi. Ainult Lääne- ja Saaremaal on see teistest vähe madalam ja Petserimaal vähe suurem, mujal aga kõigub vaid 2,8—3,0 vahel. Näib, et sellistes majapidamistes suveti elavad kodus läbistikkult vaid väikesed lapsed ja üks vanem inimene. Kuid seda arvu võib mõjutada ka alla 1 ha majapidamistes teistest põllupidajaist madalam sündivus, nii kui võib järeldada sellekohaseist andmeist (v. „Rahvastik ja Tervishoid Eestis

1) Ainult valdades, ilma linnade ja alevite majapidamisteta.—En communes, sans bourgs et villes.

2) Kõigis 1—5 ja 5—10 ha majapidamistes.

1930^a, lhk. 21). Samuti võib alla 1 ha majapidamiste rahvastiku arvu kohta teha mõningaid järeldusi allpool väikemaapidajate tööala iseloomustavaist andmeist.

3. Väikemajapidamiste iseloom.
Caractère des petites exploitations.

Suur osa väikemaapidamisi, peamiselt alla 5 ha suurused, täiesti aga alla 1 ha suurused, vaevalt suudavad toita neis elavaid leibkondi. Seepärast peab arvestama väikemaapidamistega eeskätt kui eluasemetega. Seejuures on ülalpidamisallikaks kas osaliselt maapidamise kõrval või täiesti mingi muu tööala. 1—10 ha maapidamiste suhtes seisab küsimus selles, mil määral on põllumajandus neile ülalpidamis-

allikaks ja missugused tööalad annavad nende pidajatele lisisissetulekut. Alla 1 ha majapidamiste kohta aga on vajalik selgitada, millest hangivad nende pidajad omale ülalpidamist.

Alla 1 ha majapidamiste kohta leiame vastuse üleskirjutuse lehelt küsimise all: mis tööala on majapidaja perekonna peaaegu sissetuleku-allikaks? Kuigi üleskirjutuse teostajad tihti piirdusid vaid tööala üldiseloomustustega, näit. käsitöö, päevatöö jne., saame siiski kaunis selge ülevaate valdade ulatuses; alevite ja eriti linnade kohta on andmed väga puudulikud, mispärast viimaseid täiesti väldime, tuues katkendilisi andmeid ainult osa alevite kohta.

Majapidajate perekonna peafüüsilisallikaks valdades
Source de revenu principal de la famille des exploitations moins d'un hectare (en communes rurales).

	Virumaa	Järvamaa	Härjumaa	Läänemaa	Saaremaa	Pärnumaa	Viljandimaa	Tartumaa	Valgamaa	Võrumaa	Põltsamaa	Kokku Total
Loomapidamine	8	4	9	8	8	4	6	1	4	2	—	49
Aiandus	21	8	10	8	7	16	18	23	10	8	—	129
Mesindus	—	—	—	1	1	1	2	4	1	1	—	11
Kalapüük	153	—	128	10	85	70	34	85	6	7	5	589
Mineraalide ümbertöötamine	0	6	1	2	—	4	—	8	1	1	—	29
Metallitööstus	55	60	52	28	7	74	51	108	32	50	19	534
Nahatööstus	5	5	4	2	—	8	5	9	2	5	—	45
Tekstiilitööstus	12	4	9	17	4	13	9	22	1	9	—	100
Puutööstus	21	9	10	5	—	13	10	27	10	15	10	130
Toidu- ja maitseainete tööstus	32	25	11	18	6	18	19	21	6	11	9	173
Kehakatte ja jalanõudetööstus	140	71	89	47	17	77	56	155	52	86	19	809
Ehitustöö	160	93	107	64	77	149	95	351	73	99	16	1288
Küsitöö üldse	281	152	137	138	192	192	110	200	85	188	14	1684
Kaubandus	138	72	105	42	30	103	69	165	52	86	37	896
Transport ja side	134	101	99	34	1	86	24	58	56	24	5	572
Ühiskondlik tegevus	143	75	95	37	25	116	43	99	29	50	57	749
Tööstus- ja kaub. ametnikud ja tehn. pers.	207	33	69	12	17	131	59	45	32	42	7	648
Tööstus- ja kaub. tööliselised ning teenijad	61	47	61	6	1	109	19	108	20	2	1	433
Juhuslik töö	1105	688	826	541	627	1537	976	2466	779	1048	112	10705
Hooajalused	123	38	68	72	79	114	47	145	72	84	11	858
Kapitalist elavad	62	28	33	24	11	22	21	68	8	35	6	316
Kokku	2587	1519	1923	1111	1190	2813	1664	4164	1331	1853	305	20740
Teadmata	178	58	188	64	105	148	82	174	104	139	29	1209
<i>Elevage du bétail</i>	0,3	0,3	0,5	0,7	0,3	0,1	0,4	0,0	0,3	0,1	—	0,2
<i>Horticulture</i>	0,7	0,5	0,5	0,7	0,6	0,6	1,1	0,6	0,8	0,4	—	0,6
<i>Apticulture</i>	—	—	—	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	—	0,1
<i>Pêche</i>	5,3	—	6,7	0,9	7,1	2,7	2,0	2,0	0,3	0,4	1,6	2,8
<i>Industrie des pierres et terres</i>	0,2	0,4	0,1	0,2	—	0,1	—	0,2	0,1	0,1	—	0,2
<i>Industrie des métaux</i>	1,9	3,9	2,7	2,5	0,6	2,6	3,1	2,5	2,4	2,7	6,2	2,6
<i>Industrie des cuirs et peaux</i>	0,2	0,3	0,2	0,2	—	0,3	0,3	0,2	0,2	0,3	—	0,3
<i>Industrie textile</i>	0,4	0,3	0,5	1,5	0,3	0,5	0,5	0,5	0,1	0,5	—	0,5
<i>Industrie du bois</i>	0,7	0,6	0,5	0,5	—	0,5	0,6	0,6	0,8	0,8	3,3	0,8
<i>Industrie de l'alimentation</i>	1,1	1,6	0,6	1,6	0,5	0,6	1,1	0,5	0,3	0,6	2,0	0,8
<i>Industrie de vêtement</i>	4,9	4,7	4,8	4,2	1,4	2,7	3,4	3,7	3,9	4,6	6,2	3,9
<i>Construction de bâtiments etc.</i>	5,0	6,3	5,6	5,8	0,5	5,3	5,7	8,5	5,5	5,3	5,2	6,2
<i>Artisanat en général</i>	9,8	10,0	7,0	12,0	16,2	6,8	6,6	4,8	6,4	10,1	4,6	8,1
<i>Commerces</i>	4,8	4,7	5,5	3,8	2,5	3,7	4,0	4,0	3,9	4,6	12,2	4,3
<i>Transports</i>	4,7	6,6	5,1	3,1	1,3	1,4	1,4	4,2	4,2	1,3	1,6	2,8
<i>Adm. publique, déf. nation. et prof. libérales</i>	5,0	4,9	4,9	3,3	2,1	4,1	2,6	2,4	2,2	2,7	12,1	3,6
<i>Employés industries et commerces et pers. techn.</i>	7,2	2,2	3,6	1,1	1,4	4,7	3,2	1,1	2,4	2,3	2,3	3,1
<i>Ouvriers des industries et commerces, et service</i>	2,1	3,1	3,2	0,5	0,1	3,9	1,1	2,5	1,5	0,1	0,3	2,1
<i>Travail éventuel</i>	38,6	45,4	43,0	48,6	52,7	54,6	53,7	59,3	53,6	56,6	36,8	51,0
<i>Personnes aidées</i>	4,3	2,5	3,5	6,5	6,6	4,1	2,8	3,5	5,4	4,5	3,6	4,1
<i>Rentiers</i>	2,2	1,7	1,7	2,2	0,9	0,8	1,3	1,6	0,6	1,9	2,0	1,5
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
<i>Profession inconnue</i>	5,8	3,7	8,9	5,4	8,1	5,0	4,7	4,0	7,2	7,0	8,7	5,8

Tab. 3 toodud tööalade nimestikus kolm esimest on seotud maapidamisega. Loomapidamisena esinevad kana- ja kodujänesekasvatamine. Selliseid ei leidunud palju, üle riigi 49 ehk koguarvust 0,2%. Väike on ka nende

arv, kes elatavad end aiandusest — ainult 0,6%, kuigi eeldusi selleks peaks olema rohkem. Ja nii kui allpool näeme, on aiandus alla 1 ha majapidamistes üldse arenemata. Veel väiksem on end mesindustusest elatavate alla 1 ha

majapidamiste arv — 0,1%, kuigi ka see võiks olla eeskätt selliste väikemajapidamiste tegevusealaks.

Suuremal määral loomapidamisest elavaid alla 1 ha majapidamisi leiame huvitaval viisil Põhja-Eestis, kuna aiapidamist rohkemal määral jälle Lõuna-Eestis, arvatud välja Võru- ja Petserimaa; samuti mesindus esineb vaid Lõuna-Eestis.

Kalapüük on juba tegevus, mis ei ole seotud maapidamisega. Üle riigi leiame kalapüügist ülalpidamist saavaid majapidamisi 2,8%; maade % aga on tingitud juba looduslikkudest tingimustest: suurimad on need mere- ja järve- — Viru-, Harju- ja Saaremaal; kuid Läänemaa jääb suuresti taha sisejärvega piirduvast Viljandimaast.

Töölade 5—11 alla on mahutatud mitmesugused iseseisvalt töötajad (käsitöölised) ja eriettevõtted, kelle kasutatav maa-ala ei ulatunud 1 ha-ni. Ses ametite rühmas esinevad suurimal arvul kehakatte ja jalanõude tööstuse alal tegevad — õmblejad, rätsepad ja kingsepad ning metallitööstuse alal tegevad — külasepad. Mineraalide ümbertöötamise alla on arvatud telliskivitehased, lubjaahjud, tsemenditööstused, hauakiviraiujad jne. Nende arv pole suur — 0,2% ja esinevad maades väga ebaühtlaselt. Nahatööstuse all esinevad peamiselt parkalid, tekstiilitööstuse — kudu- ja villaketruksed jne., puutööstuse — tiserid, toidu- ja maitseainete tööstuse — veskid, meiereid, pagarid jne. Puutööstusega teatavaid kokkupuuteid on 12 rühmal — ehitustööl: sinna mahutati need, kelle pealüalpidamisalana oli märgitud ehitustöö, kui ka puusepad ja ehitusetöölised; järelikult see rühm sisaldab nii töölisi kui iseseisvalt töötajaid ja ettevõtjaid — täpsama liigitamise võimatusel. Osalt selle tõttu, osalt aga tõeliselt ehitustegevuse ulatuse tõttu maal, ehitustööst ülalpidamist saajate perekondade arv maal on võrdlemisi suur, kõigest alla 1 ha majapidamisest 6,2%; ka sel alal tegevate % on võrdlemisi ühtlane üle riigi, kusjuures Tartumaa kõrgeim arv on nähtavasti tingitud Peipsiäärsetest venelastest, kelle seas on palju ehitajaid.

13 tööala rühma alla „käsitöö üldse“ on paigutatud kõik käsitöölisena märgitud juhud ja selliste sageduse erinevus maade järgi näitab vaid, mil määral üleskirjutajad kohtadel jätsid tööala täpsamalt piiritlemata. Täpsama arvestuse puhul jaguneksid need juhud tööalade 5—12 vahel.

14 tööala, kaubanduse, alla on arvatud peamiselt kaupmeestena ja kauplemisena märgitud juhud; samuti ka apteekrid. Seega esinevad siin kaubanduse alal ettevõtjana tegevad

isikud, kuna palgalised kaubanduse alal on arvatud 17 ja 18 rühma alla. Kaupmeeste arv üle maa omab alla 1 ha majapid. arvus küllalt tähtsa kohta, eriti aga Petserimaal, mis oli varem kuulus oma rändkaupmeestega.

15 rühma, transport ja side, alla on arvatud raudteelased, postivedajad, autopidajad jne. ja omab seega segaiseloomu, siiski ülekaalus palgateenijaist koosnev. Ka sel alal tegevate arv on kohati silmapaistev, peamiselt Põhja-Eestis ja Valgemaal; eriti vähe leidus neid Saaremaal, kus puuduvad raudteed ja kus ka autotransport väike.

16 rühma, ühiskondliku tegevuse alla, on arvatud väga mitmed, peamiselt haritlased — arstid, õpetajad, vaimulikud, ametnikud jne. Nende % esinemine maade järgi erineb siiski rohkem kui seda oodata võiks ja võib olla osalt tingitud teiste tööalade osatähtsusest. Igatahes aga ei või siin toodud arvudest teha järeldusi ühe või teise kutseala tegelaste üldarvu kohta maades — siin on ikkagi vaid tegemist alla 1 ha majapidamistes elavatega.

17 rühma, tööstuse ja kaubanduse alal ametnikkude ja tehnilise personaali alla on arvatud peamiselt meierid, ühiskaupluste ärijuhid, kontoriameetnikud, laevakaptenid jne. 18 rühma, samade alade, tööliste ja teenijate alla aga on arvatud tööst.-kaub.-ettevõtete töölised, äriteenijad, madrustena teenivad remehed jne. Mõlemad liigid kokku annavad üle riigi 5,2% alla 1 ha majapidamistest ja esinevad maade järgi väga ebaühtlaselt. Väikesemad arvud leiame mõlemal Lääne- ja Saaremaal, suurimad Virumaal, sealse põlevkivitööstuse tõttu. Ka tuleb panna tähele tööliste-teenijate ja ametn.-tehnil. personaali arvude vahekordade erinevust maade järgi.

19 rühm, juhuslik töö, esineb kõiki teisi koos ületavana — 51,6% määral, mitte märkimise ebatäpsuse vaid selle rühma alla arvatud juhtude iseloomu tõttu. Siia on mahutatud eeskätt kõik alla 1 ha iseseisva majapidamisega põllutöölised, kes vaevalt suudavad end elatada ainult põllutööga, vaid põllutöö vaheajal on sunnitud tegema igat juhuslikku tööd. Peale selle on siia paigutatud ka need, peamiselt alevikus kuid ka maal leiduvad töölised, kelle töö aasta läbi kannab juhuslikku iseloomu, nii et üleskirjutajadki neid märkisid juhuslikust tööst elutsevaina.

20 rühmas hoolealustena leidsid aset nii ühiskondliku hoolealustena, kui pensionärid ja laste poolt ülalpeetavad vanemad. Kapitalist elavate alla on arvatud peamiselt talurendist ja majaüürist elavad isikud. Viimaste suhtarv pole just suur, üle riigi 1,5%, kuigi kohati tõuseb üle 2%, nagu Harju- ja Läänemaal.

Seevastu hoolealuste arv omab küllalt silmapaistva koha alla 1 ha majapidamiste arvus — 4,1%, kohati koguni üle 6% — Lääne- ja Saaremaal.

Üldse aga võib alla 1 ha majapidamisi siiski iseloomustada peamiselt maatöölise maja-

pidamisteks. Sest arvates juure juhusliku töö rühmale muud töölised ja umbkaudse hinnangu järgi käsitöölise osa teistest rühmadest, saame kokku mitte alla 75,0% töölismajapidamisi.

Alla 1 ha majapidajate perekonna peasissetulekuallikas alevites.
Source de revenu principal de la famille des exploitations moins d'un hectare (en bourgs).

	Antsia	Jõgeva	Kella	Kilingi-Nõmme	Kunda	Mustla	Mustvee	Mõisaküla	Sindi	Suure-Jaani	Võõpsu	Kokku
Loomapidamine—Élevage du bétail	—	—	0,5	—	—	—	—	—	—	—	—	0,1
Aiandus—Horticulture	1,2	3,7	3,3	—	3,2	—	—	1,4	0,4	0,4	8,8	1,1
Mesindus—Apiculture	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kalapüük—Pêche	—	—	—	—	0,3	—	10,0	—	—	—	—	0,2
Mineraalide ümbertöötamise tööstus—Industrie des pierres et terres	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Metallitööstus—Industrie des métaux	2,1	3,7	—	—	0,2	2,4	5,0	1,9	—	3,0	0,9	1,0
Nahatööstus—Industrie des cuirs et peaux	0,4	—	—	0,4	—	1,0	5,0	—	—	0,9	1,8	0,4
Tekstilitööstus—Industrie textile	0,8	3,7	—	0,4	—	1,0	—	—	—	1,7	—	0,5
Puutööstus—Industrie du bois	—	—	—	—	—	—	—	1,4	—	3,0	—	0,5
Toidu- ja maitseainete tööstus—Industrie de l'alimentation	—	—	0,5	—	0,2	0,5	—	—	—	2,2	0,9	0,4
Kehakatte ja jalanõude tööstus—Industrie du vêtement	4,1	7,4	0,5	—	1,0	2,9	5,0	0,5	0,2	8,8	2,7	2,0
Ehitustööstus—Construction de bâtiments	6,6	3,7	2,7	—	3,9	10,0	—	1,4	0,2	13,1	10,6	3,3
Käsitöö üldse—Artisanat en général	5,7	—	28,5	13,2	2,9	7,3	—	—	0,2	4,3	20,9	6,2
Kaubandus—Commerces	10,9	7,4	3,8	8,9	2,4	8,7	20,0	5,6	1,1	10,9	8,8	6,2
Transport ja side—Transports	6,1	3,7	2,2	—	0,2	—	5,0	18,2	0,4	2,2	—	2,4
Ühiskondlik tegevus—Adm. publique, déf. nation. et prof. libérales	5,3	18,6	10,9	0,8	3,7	1,9	—	2,8	1,8	6,1	2,7	4,0
Tööstus- ja kaub. töölised ja teenijad—Employés dans les industries et	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
commerces et pers. technique	2,1	14,8	1,1	1,7	77,8	—	—	29,9	81,3	0,4	1,8	34,5
Tööstus- ja kaub. ametnikud ja tehn. personaal—Ouvriers des indus-	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
tries et commerces et service	0,4	—	8,8	0,8	2,2	—	—	2,8	9,0	0,4	—	3,2
Juhuslik töö—Travail éventuel	46,9	25,9	32,3	73,0	2,7	66,5	40,0	12,6	1,5	42,2	27,4	27,8
Hoolealused—Personnes aidées	0,8	—	1,1	0,8	6,1	—	—	1,4	3,7	—	—	2,6
Kapitalist—Rentiers	6,9	7,4	3,8	—	0,2	3,9	—	20,1	0,2	0,9	4,4	3,6
Kokku—Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Teadmata—Profession inconnue	6,5	71,0	4,2	7,1	2,0	42,1	90,4	10,5	1,9	6,5	0,9	—

Seda valdades. Alevites alla 1 ha majapidamiste peasissetulekut võime selgitada vaid osalisil, nimelt 11 alevi andmeil koostatud tab. 4 järgi. Selle järgi ka alevites valdava osa alla 1 ha majapidamisi moodustavad töölised — samuti 75% ümber; kuid siin esinevad suurima rühmana tööstuse ja kaubanduse alal töölised — 34,5%, ja nende järele teisel kohal juhusliku töö tegijad (ka põllutöölised) — 27,8% määral. Maast erineval määral leiame siin kapitalist elavaid isikuid — 3,6%.

Huvitavaks lisanduseks eeltoodud andmeile väikemajapidamiste peasissetuleku alast on vastavad andmed 1–10 ha talundite kohta. Kahjuks aga suudeti neid töötada läbi üheainsa maakonna, Järvamaa kohta (Tab. 5).

Neist selgub, et väiketalundeist on talundite temas elavale perekonnale peatöölislikkaks: 1–5 ha rühmas 57,3% ja 5–10 ha rühmas 82,3% juhu. Talundiliikide järgi need % erinevad mõlemas rühmas pea ühtlaselt, ainsa vahega, et esikohal on 1–5 ha rühmas riigirenditalundid, 5–10 ha rühmas asundustalundid; mõlemas rühmas on kolmandal kohal osutalundid ja viimasel muud talundid. Millest need erinevused on tingitud, pole selge, igatahes aga mitte talundite suurusest, sest keskmiselt on põllumajanduslikku maad kolmel esimesel liigil pea ühtlasel määral. Kuid tähtis on konstateerida, et ka talundist pea-

ütlapidamise saamisel ollakse sunnitud hankima kõrvalsissetulekuid. Selleks on mõlemal suuruserühmal peaaegu ühtlasel määral — esimesel 76,3%, teisel 72,3% — juhuslik töö, olgu kas põllumajanduse või mõnel muul alal. Teisteks suurema % esinevateks aladeks on ehitustöö — 6,7% ja 8,8% ja mitmesugused muud käsitöölised.

Talunditest peatöölislikkust mittesaamise korral — 1–5 ha rühmas 42,7% ja 5–10 ha rühmas 17,7% — on kõrvaliseks peatöölislikkaks mõlemas suuruserühmas jällegi juhuslik töö — 40,4% ja 33,2% ja teiseks ühiskondlik tegevus, peamiselt riigiteenistus — 14,2% ja 26,7%, siis ehitustöö 10,8% ja 7,4%, mitmesugused käsitööd ja kaubandus. Käsitöödest paistab silma kõrge % ehitustöö osutalundis. Põllumajanduslikud erialad — linnukasvatuse, aianduse — esinevad nii siin kui talundeist peatöölislikkust saamisest eriharrastusena väga vähesel määral, mesindus aga mitte sugugi. Väike on ka tööstus-kaubanduse alal tegevate töölise ja ametnikkude arv — need alad nähtavasti väikekohapidamist kõrvaltööna ei võimalda. Hoolealused ja kapitalist elavad isikud, eriti esimesed, esinevad siin tunduvalt väiksemal määral, kui alla 1 ha majapidamistes.

Kuna aga Järvamaa on tuntud intensiivsema maakasutamise maana, siis on loomulik oodata teistes maades erinevaid tulemusi.

*) Osa alevite kohta andmed puuduvad.

1—10 ha talundite pidajate perekonna peatööstamisallikas Järvamaal
 Source de revenu principal de la famille des exploitations 1—10 ha (arrondissement de Järva).

5.	Talundite suurus Etendue des exploitations		1—5 ha talundid Exploitations de 1—5 ha				5—10 ha talundid Exploitations de 5—10 ha			
	1—5 ha	5—10 ha	Ostutalundid	Riigirendi-talundid	Asundustalundid	Muud talundid	Exploitat. pro-pres gérées par les propriétaires	Exploitat. arren-tées de l'Etat.	Exploitations nouvelles	Autres exploitations
TALUNDITE ÜLDARV — NOMBRE des EXPLOITATIONS	725	1133	135	190	286	114	154	203	646	130
Talundipidaja perekonna peatööstamisallikas % Source de revenu principal de la famille en %										
On talu — Possédant une exploit.	57,8	82,3	58,3	70,0	62,7	21,1	79,3	82,9	90,4	46,1
Ei ole — N'ayant pas d'exploitation	42,7	17,7	41,7	30,0	37,3	78,9	20,7	17,1	9,6	53,9
Talundist peatööstamis saamisel kõrvalis- leku ala %										
% de l'importance de l'occupat. accessoire, pour les cas où l'exploit. constitue la princ. source.										
Aiandus — Horticulture	—	0,4	—	—	—	—	—	—	—	0,7
Metallitööstus — Industrie des métaux	2,3	4,6	—	4,8	1,5	—	9,5	—	—	5,0
Tekstiilitööstus — Industrie textile	0,8	—	—	2,4	—	—	—	—	—	—
Toidu ja maitseainete tööst. — Industrie de l'alimentation	2,3	5,1	—	—	1,5	14,3	9,5	—	2,1	33,3
Kehakatte ja jalanõude ts. — Industrie du vêtement	1,5	0,9	9,1	2,4	—	—	—	2,6	0,7	—
Ehitustöö — Construction de bâtiments etc.	6,7	8,8	—	—	10,6	14,3	14,3	15,8	6,4	5,6
Käsitöö — Artisanat en général	3,7	2,3	—	4,8	3,0	7,1	4,8	2,6	2,1	—
Kaubandus — Commerces	0,7	2,3	—	—	—	7,1	4,8	5,3	1,4	—
Transport ja side — Transports	0,7	0,5	—	—	—	7,1	—	—	—	5,6
Ühiskondlik tegevus — Adm. publique, déf. nation. et prof. libérales	3,0	2,3	18,2	—	—	14,3	—	—	—	27,8
Tööstus- ja kaub. ametn. ja tehnil. pers. — Employés dans les industries et commerces et pers. technique	0,7	0,5	—	—	—	7,1	—	—	—	0,7
Juhuslik töö — Travail éventuel	78,8	72,3	72,7	83,2	83,4	28,7	57,1	73,7	80,0	22,1
Hoolenõud — Personnes aidées	0,8	—	—	2,4	—	—	—	—	—	—
Talundist peatööstamist mitte saamisel kõrvalise peatööstala %										
% de l'importance de l'occupat. accessoire, pour les cas où l'exploit. ne const. la source princ. p.										
Loomapidamine — Elevage du bétail	—	0,5	—	—	—	—	—	—	—	1,4
Aiandus — Horticulture	0,3	—	—	1,9	—	—	—	—	—	—
Mineraalide ümbert. ts. — Industrie des pierres et terres	0,4	—	1,0	—	—	1,0	—	—	—	—
Metallitööstus — Industrie des métaux	3,6	4,7	—	7,4	5,0	2,1	6,9	—	11,3	—
Nahatööstus — Industrie des cuirs et peaux	0,3	—	1,9	—	—	—	—	—	—	—
Toidu ja maitseainete ts. — Industrie de l'alimentation	3,3	3,7	3,7	—	3,0	5,8	6,0	6,7	1,6	2,9
Kehakatte ja jalanõude ts. — Industrie du vêtement	5,3	1,6	9,3	1,9	4,0	6,4	3,4	—	—	2,9
Ehitustöö — Construction de bâtiments etc.	10,6	7,4	20,4	14,8	7,9	5,9	13,8	—	—	8,1
Käsitöö — Artisanat en général	7,6	5,8	9,3	5,6	12,9	2,1	—	0,7	12,9	1,4
Kaubandus — Commerces	7,3	5,8	9,3	3,7	7,9	7,4	13,8	6,7	8,1	—
Transport ja side — Transports	2,0	1,1	—	3,7	3,0	1,1	3,4	—	—	—
Ühiskondlik tegevus — Adm. publique, déf. nation. et prof. libérales	14,2	26,7	3,7	7,4	5,9	33,0	6,9	—	3,2	68,4
Tööstus- kaub. tööl. ning teenijad — Ouvriers dans les industries et commerces et service	1,0	2,6	—	—	2,0	1,1	6,9	—	1,6	2,0
Tööstus- kaub. ametn. ja tehn. pers. — Employés dans les industries et commerces et pers. technique	1,7	2,7	—	—	1,0	4,3	3,4	—	—	4,8
Juhuslik töö — Travail éventuel	40,4	33,2	35,0	51,7	46,4	29,8	24,2	69,9	46,8	8,7
Hoolenõud — Personnes aidées	1,0	1,1	—	1,9	1,0	1,1	—	3,3	—	1,4
Kapitalist — Rentiers	1,0	2,1	5,5	—	—	—	10,4	—	—	1,4

Näiteks, ekstensiivse maakorraldamisega Läänemaa kohta on selgunud, et väiketalund on temas elavale perekonnale pea-ülalpidamisallikaks: 1—5 ha rühmas vaid 32,0% (Järvamaa 57,3% vastu) ja 5—10 ha rühmas 66,7% (82% vastu). Nii võime ka üle riigi odada väiketalundites suuremal määral kõrvalisetteleku hankimist kui Järvamaal; samuti võib erineda ka kõrvalisetteleku hankimise ala.

4. Alla 1 ha maapidamiste hoonete omandus

Droit de propriété sur les bâtiments des exploitations moins d'un hectare.

Nii kui öeldud alla 1 ha maapidamisi oleme õigus- tatud käsitlenema eeskätt eluasemeina. Sellest seisukohast on tähtis selgita-

da, mil määral on kõne all olevatele majapidamistele kindlustatud kestev maakasutamine. 1929 a. põllumajanduse üleskirjutus pakub selleks küll võimalusi, eristledes oma ja renditud maad, viimast pealegi riigi-omavalitsuste ja eramaa näol, kahjuks pole aga tööjõu puudusel need andmed kättesaadavad.

Neid asendavad teataval määral alla 1 ha maapidamistes andmed hoonete omandusest. Kuigi tihti elamu võib asuda ka rendimaal ja ei paku sellist kindlustust kui omal maal asudes, on elamu kuuluvus majapidaja omandusse ikkagi suureks eluaseme kindlustuse eelduseks.

Andmed hoonete omandusest on meil kasutada vaid valdade ulatuses; alevite ja linnade kohta need puuduvad, ja ei ole ka nii tähtsad.

Alla 1 ha suuruste majapidamiste hooned valdades.
Bâtiments des exploitations moins d'un hectare (en communes).

6.	Oma hooned Ayant ses pro- pres bâtiments	Võõrad hooned Bâtiments d'autres per- sonnes	Kokku—Total	%	
				Oma d hooned	Võõrad hooned
Vallad kokku—Total	12 106	9 871	21 977	55,1	44,9
Virumaa	1 604	1 441	3 045	52,7	47,3
Järva	811	662	1 473	55,1	44,9
Harju	1 172	903	2 075	56,5	43,5
Lääne	737	418	1 170	64,7	35,3
Saare	1 156	137	1 293	89,4	10,6
Pärnu	1 472	1 487	2 959	49,7	50,3
Viljandi	385	580	1 745	50,7	49,3
Tartu	2 376	1 895	4 271	55,6	44,4
Valga	458	1 094	1 552	29,5	70,5
Võru	1 198	856	2 054	58,3	41,7
Petseri	217	121	338	64,2	35,8

Valdades leiame tab. 6 järgi majapidajate omanduses hooned vaid 55,1%, kuna 44,9% juhtel on need võõrad.

Kuigi juba 1926 a. algusest on maksev „Kogukonna, asutuste ja erarendimaade korraldamise seadus“, mis võimaldas ka alla 1 ha maapidajatele kindlustada omanduseks seni kasutatavaid maid ja ühes sellega ka neil asuvaid hooned, pole seni veel nähtavasti jõutud kasutada seadusekohaseid õigusi. Teiseks mõjutab võõrast hoonete kõrget % ka see, et arvestatud majapidamiste hulgas on võrdlemisi palju alevikesse koondunud põllu- ja muid töölisi ning ametmehi, kes elavad üürikortereis ja on saanud majaomanikelt kasutamiseks väiksel määral juurviljamaad.

Maade järgi on hoonete omanduse määr väga kõikumine. Oma hoonete % on suurem Saare-, Lääne- ja Petserimaal — s. o. maades, kus alla 1 ha majapidamisi leidub võrdlemisi vähesel määral ja vastupidi väike Valgamaal, kus leitud selliseid väikemaapidamisi kõige rohkem. Põhjastatud võib see olla Valgamaa, samuti teataval määral ka Viljandi- ja Pärnumaa arvurikaste alevikkude mõjust.

5. Viljade pindala väikemajapidamistes.

Superficie sous cultures dans les petites exploitations.

Väikemajapidamistel kasutada olev maala on väga piiratud. Seepärast võib see ülalpidamise vahendina etendada kaalu-

vat osa vaid intensiivsete kultuuride juures, nagu on seda aiandus ja juurvilja kasvatamine. Tegelikult meie seda aga ei näe, nii kui selgub järgnevatest andmetest.

Tab. 7 järgi on alla 1 ha majapidamistel kasutada maad keskmiselt ühe majapidamise kohta: valdades 1815 m², alevites 1572 m² ja linnades 749 m². Viimase arvu saavutamisel majapidamiste arv on arvatud ühes ka maata majapidamised. Kuid ka linnades on

maakasutamist hästi iseloomustavad %-arvud. Neist selgub, et alla 1 ha majapidamised oma vähem kui 2 000 m² maaalast hoiavad teravilja all valdades 38,2%, alevites 33,4% ja linnades 24,6%. Tõsi, teravilja kasvatavad ikkagi peamiselt need majapidamised, kellel maad rohkem, vast ligi 1 ha, kuid ka 1 ha on ikkagi liig väike maaala teravilja kultuuriks ja kõrgel määral selleks kasutamine näitab, et meil veel ei osata maast võtta seda, mis ta anda võib. Näib, et meie maakasutamisel valitseb teatav šabloon, mille järgi ühte viisi käib nii suur- kui käibusmaapidaja. Et aga väikemaapidamine nõuab teisiti korraldamist ja teiseviisilist maa kasutamist, selleni pole veel jõutud.

Peale teravilja on suurem osa maast kartuli all: valdades 38,6%, alevites 47,1% ja linnades 50,2%. Nii on kokku ekstensiivsete põllukultuuride all (sest selliseks peame lugema ka kartuli): valdades 76,3%, alevites 80,5% ja linnades 74,3% — seega pea ühtlasel määral.

Ülejäänud osa, s. o. läbistiku kõigest 1/4, alla 1 ha majapidamiste maaalast on juurvilja ja aia all, — kui sesse arvu lugeda ka „muud viljad“, millest aga tihti on tegemist lihtsalt heinaga. Juurviljadest on esikohal kapsas — valdades 4,5%, alevites 3,0% ja linnades 7,3%; teisel — porgandid, peedid ja kaalikad: valdades 4,2%, alevites 3,3% ja linnades 4,0%. Edasi järgnevad herned-oad, kurgid ja sibulad.

Võttes juurvilja kultuuride keskmisi pindalaid 1 majapidamise kohta, näeme, et need — kokku 230 m² — vähe ületavad küll eelmainitud „normi“, kuid võrreldes talundite juurvilja pindaladega siiski on üsna tagasihoidlikud. Nii 1 majapidamise kohta tuli m²:

	Kapsaid	Kaalikad, peede, porgand.	Sibulaid	Kurke	Herneid, ube
Alla 1 ha majapidamistes	61	76	22	18	33
1—5 ha talundis	136	94	48	37	40
5—10 "	156	107	25	42	42
10—20 "	195	129	19	35	60
20—30 "	227	151	20	35	75
30—50 "	296	180	26	41	88
50—100 "	376	239	34	58	105
100 ja enam "	1851	900	134	280	361

Rääkimata suur- ja kesktalunditest, kus mõningate juurviljade, nagu kapsas, kaalikad, peedid, porgandid, all on võrdlemisi suur pindala, ka 1—5 ha väiketallundid kasvatavad neid tublisti rohkem, kui alla 1 ha majapidamised. Kuid siiski näib võrdlusest, et mõningaid kultuure, näiteks sibulaid, ka väikemajapidamistes kasvatatakse rohkem kui vaja omatarvituseks.

Kui vaadelda aiaviljakultuuride pindalaid 1 majapidamise kohta maade järgi, siis sel-

Villade pindala alla 1 ha majapidamistes - Superficie sous cultures dans les exploitations moins d'un hectare.

Table with multiple columns: Majapidam. arv, Hektari - En ha, % (Céreaux, Pommes de terre, Choux, Carottes, betteraves et nattes, légumes, légumes secs, légumes secs, légumes secs, légumes secs), and 1 majapidamise kohta m² - Par exploitation mo. Sub-headers include Teravili, Kartulid, Kapsad, Porgandid, peedid ja kaalikrad, Sibulad, Kurgid, Herned ja oad, Muu villi, Kokku, and Total. Rows list various municipalities like Vallad kokku, Võrumaa, Järvamaa, Harjumaa, Läänemaa, Saaremaa, Pärnumaa, Tallinn, Viljandi, Võrumaa, Alavald - Võrgys, Antsla, Elva, Jõgeva, Jõhvi, Kallaste, Keila, Kilingi-Nõmme, Kunda, Kärdla, Mustla, Mustvee, Põlva, Narva-Jõesuu, Otepää, Sindi, S. Jaani, Võõpsu, Linnad - Viljes, Tallinn, Haapsalu, Kuresaare, Narva, Nõmme, Paide, Paldiski, Pärnu, Põlva, Rakvere, Tartu, Torva, Türi, Valga, Viljandi, Võru.

gub, et omatarvitamise seisukohast vast rahuldavad üleriiklikud keskmised arvud on saabunud vaid üksikute äriotstarbeks juurviljakasvatatajate raioonide mõjul. Nii esinevad suuremal määral kurgikasvatatajainena Petseri- ja Tartumaa ja osalt ka Pärnumaa majapidamised. Seevastu Saare-, Lääne-, Järva-, Viljandi- ja Valgamaal on neis kurgi kasvatamine ja ühes sellega ka tarvitamine äärmiselt väike: 5—6 m² pindala keskmisest saagist ühe perekonna aastaseks tarvitamiseks ei jätku. Samuti on lugu sibulatega: ka neid väikemajapidamised kasvatavad kohati äärmiselt vähe, nagu Järva-, Viljandi- ja eriti Valgamaal. Nähtavasti varustavad viimaseid suuremad sibulakasvatatajad Petseri- ja Tartumaal. Herneste ja ubade kasvatamine näib olevat vähe ühtlasem, kuid ka ses suhtes Petseri-, Võru- ja Tartumaa ületavad teisi, kuna väiksemate arvudega esineb kogu Põhja-Eesti. Samuti kapsa ja porgandi-peedi-kaalika kasvatamises Lõuna-Eesti ületab Põhja-Eestit, kus näikse pandavat rohkem rõhku kartulile jällegi vist suuremate talundite eeskujul. Kuigi Lõuna- ja Põhja-Eesti erinevad maapinnalt, ei peaks see juurviljakasvatuse iseloomu nii väga mõjutama, eriti kui peame silmas, et Põhja-Eestis alla 1 ha majapidamistel on keskmiselt vähem maad kui Lõuna-Eestis.

Üsikutest alevites on alla 1 ha majapidamistel keskmiselt kasutada olev maaala väga ebaühtlane: mõned alevid näivad olevat maa rikkalikult varustatud, nagu põllumaa raioones asuvad Jõgeva, Mustla, Suure-Jaani, Otepää, teised aga väga kehvalt, nagu Narva-Jõesuu ja Sindi. Võimalik, et viimastes leidub ka maata loomapidajate majapidamisi, mis analoogiliselt linnades, mõjutavad keskmist pindala. Kuid arvatud välja kaks viimati nimetatud alevit ja ka vast Kärdla, on kõigil teistel ühe majapidamise kohta kasutada üle 1000 m². Seejuures võib panna tähele, et suurema maaalaga alevites kasvatatakse ka suuremal määral teravilja — Mustlas 50,6%, Otepääl — 46,4%, S.-Jaani 42,3% pindalast. Kartulite pindala kõigub, arvatud välja Sindi ja Narva-Jõesuu, 522 kuni 1458 m², keskmiselt pea võrdselt valdades asuvate väikemajapidamiste keskmisele — vähe üle 700 m², mida võiks seega pidada ühe perekonna kartulivajaduse normiks. Kapsa, samuti porgandi-peedi-kaalika kasvatamine aga on alevites valdadest tunduvalt väiksem, kuigi üksikuis alevites leiame kapsaste all võrdlemisi suure pindala, nagu Otepääl, Võõpsus, Suure-Jaani ja Jõhvis. Seevastu herneste ja ubade kasvatamine, arvatud maha erandid, ei jää taha valdadest. Kurkide ja sibulate kasvatamises aga leiame alevites veel suuremaid eri-

nevusi kui valdades, suuremate kurgikasvatatajana esinevad alla 1 ha majapidamised Narva-Jõesuus, Jõhvis, Mustvees ja Võõpsus ja sibulakasvatatajana — Kallastel, Mustvees, S.-Jaanis ja Jõhvis.

Linnade juures, eelpool mainitud põhjustel, pikemalt peatuda ei maksa. Märgime vaid seda, et kohati, eriti uuslinnades, arvestatud majapidamiste keskmine maaala ei jää taha alevitest ja valdadest, nagu Põltsamaal, Tõrvas ja Türil. Kuid ka vanalinn Viljandi näib olevat maaga varustatud rikkalikult.

6. Viljapuud ja marjapõõsai.
Légumes et arbres fruitiers.

Võrreldes tulemustega, mida andsid juurviljade kasvatamise andmed meie väikemajapidamistest, on olukord viljapuude ja marjapõõsaste suhtes palju kehvem (tab. 8). Rääkimata juurvilja ja marjade kasvatamisest turustamise otstarbel, ka omatarvitusigi pole peetud seni küllaldaselt määral silmas. Nähtavasti ollakse veel kaugel teadmisest, et just kääbusmajapidamises aiandus ülalpidamise tegurina võib etendada kaaluvat osa.

Viljapuid ja -põõsaid üldarvult tuleb ühe alla 1 ha majapidamise kohta: valdades 4,0, alevites 5,0 ja linnades 6,2.

Võrreldes nende arvudega, leiame talundeis viljapuid tunduvalt rohkem: 1—5 ha — 9,2, 5—10 ha — 9,2, 10—20 ha — 10,0, 20—30 ha — 16,0, 30—50 ha — 24,5, 50—100 ha — 36,2, 100 ja enam ha talundeis — 188,0 puud. Nii, viljapuude arv kasvab reeglipäraselt talundite suurenedes, kusjuures ka väiketalundite arvud on keskmiselt võrdlemisi madalad. Ja seegi keskmine on tingitud peamiselt vanatalundeist, kuna väikseis asundustalundeis viljapuid leidub veel võrdlemisi vähe.

Viljapuude arv 1 majapidamise kohta oli:

	1—5 ha	5—10 ha	Kõigis talundeis
Ostutalundeis	13,3	14,7	21,1
Renditalundeis ostutalumaadel	16,0	16,8	14,6
Riigi-renditalundeis	10,0	6,9	13,5
Asundustalundeis	4,4	6,0	9,2
Paigamaatalundeis	6,1	7,7	9,5
Muis talundeis	6,3	8,8	11,7

Kuna ostutalumaadel renditalundite viljapuuaiad on asutatud peamiselt ikkagi taluomanikkude poolt, siis võime väita, et ostutalundeis viljapuude arv ületab kõik teised talundiliigid, ja seda mitte üksnes väiketalundeis vaid teataval määral üldse. Madalaim viljapuude arv asundustalundeis on tingitud hilisest asutamisest. Et ka seal viljapuude arv varsti tõuseb, järgneb viljakandjate ja noorte puude vahekorras, asund. talundeis noorte puude arv moodustab üle 50,0%, kuna

Väikemajapidamiste (—10 ha) viljapuud ja marjapõõsad.
 Nombre des arbres fruitiers et des bruissons de baies dans les petites exploitations (—10 ha).

8.	Majapidamiste arv N. des exploitations	Viljapuud — Arbres fruitiers													Marjapõõs- sad Buissons de baies		Vaarikad ja maasikad Framboises et fraises									
		Õunapuud	Pirnipuud	Ploomipuud	Kirsipuud	Kokku	Neist:		%						Kandvaid Portants	Noori Jeunes	Viljapuud üle maja- pidamise kohta N. des ar- bres fruitiers par une exploitation	Arv.—Nombre de baies	Uhe maja- pidamise kohta—Par une expl.	Pindala m ² Superficie m ²		Uhe maja- pidami- se kohta m ² Par une exploit.				
							Kandvaid Noori	Pommiters	Poirters	Praniers	Cérisiers	Portants	Jeunes	Kandvaid Portants						Noori Jeunes	Arv.—Nombre de baies	Uhe maja- pidamise kohta—Par une expl.	Vaarikate all	Maasikate all	Sous fram- boises	Sous fruitiers
Valdades kokku Communes, totale	21977	60884	1673	13981	9735	86273	50091	30182	70,8	1,9	10,2	11,3	65,0	35,0	2,6	1,4	80941	3,7	23369	25118	1,1	1,1				
Virumaa . . .	3045	5353	48	611	554	8566	3977	2589	81,5	0,7	9,3	8,5	60,6	39,4	1,3	0,9	7166	2,4	5531	3042	1,8	1,0				
Järva . . .	1473	5967	239	609	285	7091	3239	3858	84,2	3,2	8,6	4,0	45,6	54,4	2,2	2,6	9004	6,1	1464	2922	1,0	2,0				
Harju . . .	2075	4825	227	962	769	6780	3826	2954	71,2	3,3	14,2	11,3	56,4	43,6	1,8	1,4	11974	5,5	6264	9900	3,0	4,8				
Lääne . . .	1170	3094	139	490	375	4098	2890	1208	75,5	3,4	12,0	9,1	70,5	29,5	2,5	1,0	3180	2,7	101	397	0,1	0,3				
Saare . . .	1293	3766	224	2422	1597	4098	3837	2172	47,0	2,8	30,2	20,0	73,9	27,1	4,5	1,7	2020	1,6	98	44	0,0	0,0				
Pärnu . . .	2959	11721	193	3081	1758	16753	9909	6844	69,9	1,2	18,4	10,5	59,1	40,9	3,3	2,3	15371	5,2	1825	1203	0,6	0,4				
Viljandi . . .	1745	6609	57	1531	678	8905	6348	2057	74,2	1,0	17,2	7,6	76,9	23,1	3,9	1,2	9210	5,3	1930	1192	1,1	0,7				
Tartu . . .	4271	12550	257	2477	1841	17125	11847	5278	73,3	1,5	14,5	10,7	69,2	30,8	2,8	1,2	15251	8,6	5139	4421	1,2	1,0				
Valga . . .	1552	2828	60	652	549	4089	2677	1412	69,2	1,5	15,9	13,4	65,5	34,5	1,7	0,9	3733	2,4	373	492	0,2	0,3				
Võru . . .	2056	3653	66	953	1109	5781	4237	1494	63,2	1,1	16,5	19,2	74,2	25,8	2,1	0,7	3940	1,9	585	896	0,5	0,4				
Petseri . . .	358	518	142	193	223	1076	700	316	48,2	13,2	17,9	20,7	70,6	29,4	2,2	0,9	692	2,0	141	670	0,4	2,0				
Alevites En bourgs.	4822	17378	552	3391	2777	24038	14795	9243	72,3	2,3	13,9	11,6	61,5	38,5	3,1	1,9	39111	8,1	15240	22399	3,2	4,6				
Linnades En villes.	23905	97683	8058	25120	12760	143621	80444	63177	68,0	5,6	17,6	8,9	56,0	44,0	3,6	2,7	314696	13,5	196221	229733	8,4	9,9				

teistes talundiliiges noori puud on palju vähem, näit. ostutalundeis vaid 31,7%.

Samuti osutab viljapuude arv hoogsamat kasvu väiketalundites üldse: ka neis noorte viljapuude % on kõrge — 1–5 ha talundeis üle 50% ja 5–10 ha talundeis selle ligi. Alla 1 ha majapidamiste juures aga on see teisiti: väikse puude arvu juures on võrdlemisi väike noorte puude arv — vähe üle 1/3 (valdades 35,0%).

Maade järgi leiame valdades alla 1 ha majapidamistes viljapuid suuremal arvul Saare-6, Viljandi-5, ja Pärnumaal 5, väiksemal aga Viru-2, ja Valgamaal 2, Otsustades noorte puude järgi näitab alla 1 ha majapidamiste aiandus suuremat kasvu Järva-, Pärnu-, Harju-, Viru- ja Valgamaal.

Viljapuudest leiame alla 1 ha majapidamistes, nii kui üldse Eestis, esikohal õunapuud — valdades 70,%, alevites 72,3% ja linnades 68,%, teisel ploomid — valdades 16,%, alevites 13,3% ja linnades 17,3%, kolmandal kirsid — valdades 11,3%, alevites 11,3% ja linnades 8,3%, kuna ülejääv väikseim % langeb pirnipuude arvele — valdades 1,3%, alevites 2,3% ja linnades 5,3%.

Maade järgi on viljapuuliikide vahekorrad väga erinevad. Õunapuude suure suhtarvuga paistavad eriliselt silma Järva- ja Virumaa, pirnipuude — Petseri-, Järva-, Harju- ja Läänemaa; ploompuid — Saare-, Pärnu-, Viljandi- ja Petserimaa ning kirsid — Saare-, Petseri- ja Võrumaa. Need vahekorrad erinevad tunduvalt viljapuude liikide vahekorradest

talundeis ja pole seega tingitud kohalikest kasvutingimustest. % jagunesid kõigi talundite viljapuud järgmiselt:

	Õunapuud	Pirnipuud	Ploomipuud	Kirsi- puud
Virumaa . . .	76,7	0,8	11,7	10,8
Järvamaa . . .	80,4	0,7	13,0	5,9
Harjumaa . . .	65,2	1,7	18,8	14,3
Läänemaa . . .	59,0	3,9	27,1	10,0
Saaremaa . . .	44,3	3,7	23,4	13,6
Pärnumaa . . .	74,3	1,3	17,1	7,3
Viljandimaa . . .	73,3	1,4	17,2	9,1
Tartumaa . . .	72,2	2,7	13,3	11,8
Valgamaa . . .	62,2	1,9	29,6	15,3
Võrumaa . . .	62,5	2,0	13,2	17,3
Petserimaa . . .	59,6	17,1	10,3	19,0
Kokku Eestis . . .	66,8	2,8	13,6	11,8

Nii leiame talundeis suhteliselt palju ploompuid peale Saare- veel Lääne- ja Valgamaal, kuna Petserimaa neid, vastupidiselt alla 1 ha majapidamiste, leidub väiksemal määral. Samuti on lugu osalt kirsipuudega. Ent tekib küsimus, kuid võrd loetud kirsid ja vast ka ploompuid üldse kui aiakultuuridega võib tõsiselt arvestada, sest need kasvavad meie aedades tihti metsikult võsana paljunemise teel. Seetõttu meie aianduse arengu hinnangu peame arvestama peamiselt ikkagi selle põhikultuuriga — õunapuudega. Pealegi, kui peame silmas, et välja-veokaubana ja seega meie aianduseäri aluseks võib tõsiselt tulla kõne alla peamiselt ikkagi vaid õunapuud.

Viljapuude arv üldse on suurem Tartu- ja Viljandimaa, suhteliselt aga õunapuude arvu leiame suurema eeltoodud andmeist Viru- ja

Järvamaal. Öunapuude arvu 1 talundi kohta võttes saame järgmise maade järjestu: Viljandi- 19,2, Tartu- 18,2, Pärnu- 15,1, Valga- 14,2, Järva- 12,0, Lääne- 9,3, Harju- 9,1, Võru- 9,1, Viru- 7,0 ja Petseri- 4,0. Nii asub suure õunapuude % Virumaa nende arvult 1 talundile maade rea lõpus. Suurima arvu aga leiame üldse suurima arvu viljapuudega maades — Viljandi- ja Tartumaal. Nendes maades — Viljandi- ja Tartumaal. Nendes maades on õunapuude arv: alla 1 ha majapidamistes vaid 3,3 ja 2,0, seega vaevalt nimetamisväär, kuigi ühes Saaremaaga — 2,0 puud kõiki teisi maid ületav. Nii jäävad seni meie aianduse peaharrastajaiks ikkagi vaid talundid. Väiketaluandis viimasel ajal aiandus teeb tähelepanndavaid edusamme. Näiteks Viljandimaal leiame õunapuid keskmiselt talundi kohta 1—5 ha rühmas 20,3, sellest noori 74,4%, 5—10 ha rühmas aga ainult 9,5 puud ja neist noori vaid 36,8%. Tartumaal õunapuid 1—5 ha talundeis keskmiselt 9,1, neist noori 65,7% ja 5—10 ha talundeis 12,0 puud, neist noori 63,6%.

Samalaadiline viljapuudega on alla 1 ha majapidamistes olukord marjapõõsaste suhtes, ka neid on seal vähe, nimelt just valdades — ühe majapidamise kohta vaid 3,7, kuna neid alevs on juba 8,1 ja linnades koguni 13,5. Tõsi, ka talundeis pole marjapõõsaid just palju — keskmiselt 10,1 talundi kohta, kusjuures jällegi esikohal seisavad ostutalundid 13,1 põõsaga ja viimasel asundustalundid 8,7 põõsaga. Näib, et marjapõõsad ka talundeis on vähe- ses lugupidamises, eriti väiketaluandis, kus leiame keskmiselt 1—5 ha rühmas 6,0 ja 5—10 ha rühmas 6,0 põõsast. Kuigi marjapõõsas hakkab ruttu saaki andma, ei tunta marjade järgi meil veel suurt vajadust, vaid peetakse neid rohkem „lasteasjaks“, kuigi need võiksid etendada tähtsat osa nii talundite tarvitusmajapidamises kui turuainena — eriti väikemajapidamistes, kus on rohkem aega põõsaste eest hoolitsemiseks.

Kui vähe pannakse rõhku marjadele maal üldse ja eriti väikemajapidamistes, näitab vaarikate ja maasikate all olev pindala. Kõigi talundite keskmisena leiame vaarikaid vaid 2,3 m² ja maasikaid 4,5 m², väikemajapidamistes aga 1—5 ha suurustes vaarikaid 2,2 m² ja maasikaid 4,1 m² ja 5—10 ha suurustes koguni vaarikaid 1,5 m² ja maasikaid 3,5 m². Alla 1 ha majapidamistes, nii kui selgub tab. 7, on marjade all olev keskmine pindala veel väiksem, nimelt valdades — vaarikaid 1,1 m² ja maasikaid samuti 1,1 m². Alevites on neid vähe rohkem, kuid ka seal mitte küllaldaselt — vaarikaid 3,2 m², maasikaid 4,0 m², ainult linnades on neid juba vähe rohkem — vaarikaid 8,1 m² ja maasikaid 9,0 m².

Need keskmised arvud, mis ka parimal juhul linnades ei ületa ühe perekonna omatarvitusust, näitavad, et meil marjade tarvitamine üldiselt on võrdlemisi madal. Tõsi, aiama- jaga võistleb meil veel tugevasti metsamari; kuid vaevalt ka sellega arvestades saavutame moodsa toitluseõuete kohase aiaviljade tarvitamise normi. Järelikult ka meie siseturu maht peaks olema kasvamisvõimeline; tarvitud aga kasvavad vaid siis, kui on olemas küllaldane pakkumine.

Et ka eeltoodud üleriiklikud marjade pindalad on suurel määral tingitud maasika kasvatamisest turule, näitavad alla 1 ha majapidamiste arvud maade järgi: suurimad arvud leiame Harjumaal — kahtlemata Tallinna läheduse tõttu; samuti võib Tallinn mõjutada Järvamaa maasikakasvatamist, Tartu—Tartumaa oma, Narva — Virumaa oma jne.

On selge, et meil marjade kasvatamine ole- neb siseturgude lähedusest, kuna puuvilja, eriti õunte, kasvatamine aga on tingitud roh- kem kliima ja mullastiku tingimustest.

7. Loomad. *Effectif du bétail.*

Väikemajapidamised, eriti alla 1 ha majapidamised pole loomade pidamiseks kuigi kohased. Kõne alla võivad seal tulla peamiselt vaid väikeloomad ja kodulinnud. Hobuste ja veiste pidamiseks puuduvad eel- dused, ehk olgu siis, kui selleks on kõrvalisi vajadusi ja ülalpidamise hankimise võimalusi.

Hobuseid leidub alla 1 ha majapidamistes äärmiselt vähe — 100 majapidamise kohta keskmiselt: valdades 8, alevites 8 ja linnades 11. Kuid linnade juures peab pidama silmas, et väikemajapidamiste arvestuse aluseks oli mitte üksi maapidamine vaid ka ainult looma- pidamine ja linnades, kus tihti peetakse loo- mi ka ilma maata, võis sattuda arvustikku suhteliselt rohkem loomapidajaid majapida- misi, kui maal või alevs. Eriti just hobuste juures, sest linnas sattusid arvesse kõik maa- ta hobusepidajad, maal aga alla 1 ha maha- pidamistes hobust leidub juhuslikult, äri või muu tegevuse tõttu.

Valdades alla 1 ha majapidamistes teiame hobuseid suuremal määral Viljandi-, Saare- ja Läänemaal ja väikseimal — Võrumaal. Sellele erinevusele leiame teatava selgituse kui vaatleme noorte alla 3 a. hobuste %. See on suurem Järva- 18,6% ja Viljandimaal 10,0%, väiksem Võrumaal — 1,0%. Kuna Järva- ja Viljandimaa ühes Tartu- ja Virumaaaga on üldse hobuserikkamaid maid, omades 100 ha põllumajandusliku maa kohta üle 8 hobuse ja Järvamaal leiame ka üldse suurima % noori hobuseid — 18,5%, siis võiks vast järeli-

Loomade arv alla 1 ha majapidamistes - Nombre de l'effectif du bétail des exploitations moins d'un hectare.

9.	Majapidamiste arv N. des exploitations			Hobused Chevaux		Veised Bovins		Lambaid, kitsed ja kitsed- talled - Ovis et cap- rins	Seed - Porcs	Kodulinnud (6 kuneid ja vanemad) Volaille (de 6 mois et pl.)		Mesipered - Faches	100 majapidamise kohta Par 100 exploitations				
	Üldarv Total	% alla 3 a Moins de 3 a. en %	% en %	Üldarv Total	% lehmil Faches en %	Üldarv Total	% lehmil Faches en %			Üldarv Total	Neist kanad ja koked % Dont poules et coqs en %		Hobuseid Chevaux	Veiseid Bovins	Lambaid Ovis	Sigu Porcs	Kodulinde Volailles
Vallad kokku - Communes, total	21 977	1 794	6,7	9 682	88,6	16 426	12 235	64 369	96,9	2 405	8	44	75	56	293	11	
Virumaa	3 045	208	6,8	995	87,7	1 874	1 674	12 501	95,7	350	7	33	45	55	411	12	
Järvamaa	1 473	124	8,4	608	85,0	518	879	5 800	94,6	161	8	41	35	60	394	11	
Harjumaa	2 076	131	6,3	870	89,8	1 201	1 050	6 238	97,4	239	6	42	58	51	301	12	
Läänemaa	1 170	101	8,6	667	82,6	1 051	502	2 192	95,7	111	9	57	90	48	187	9	
Saaremaa	1 293	175	13,5	889	85,5	1 469	524	1 546	91,2	73	14	69	114	41	120	6	
Pärnumaa	2 959	220	7,4	1 072	93,1	1 903	1 615	7 899	97,5	299	7	36	64	55	267	10	
Viljandimaa	1 745	239	13,7	972	85,6	1 248	1 033	6 509	97,1	312	14	55	72	69	373	18	
Tartumaa	4 271	349	8,2	1 805	88,5	3 691	2 874	12 467	98,2	467	8	42	86	67	292	11	
Valgamaa	1 552	125	8,1	699	90,3	1 699	703	3 953	99,2	177	8	46	109	45	255	11	
Võrumaa	2 059	99	4,8	969	92,0	2 130	1 203	4 429	97,5	165	5	47	104	59	215	8	
Petserimaa	335	28	8,4	131	95,4	148	118	845	90,3	45	7	39	44	35	250	13	
Alevid - Bourgs	4 822	382	7,9	1 748	94,1	2 738	1 552	11 955	98,1	287	8	16	15	32	248	5	
Linnad - Villes	23 305	2 642	11,3	2 319	91,2	1 025	4 857	55 763	97,6	800	11	10	4	21	239	3	

dada, et ka alla 1 ha majapidamistes hobuste arv on kuidagi seotud hobusekasvatusega, kuigi see majapidamiste iseloomu tõttu on raskesti kujuteldav. Võrreldes hobuse arvuga talundis, kus leiame 100 tal. kohta 1-5 ha suuruserühmas 40, 5-10 ha rühmas 80, 10-20 ha rühmas 130 jne., on alla 1 ha majapidamiste hobuste arv küll väiksem, kuid suhteliselt maapinnale saame siiski kõiki talundiliike ületava arvu 100 ha kohta 45 hobust talundis suurima arvuga erineva 1-5 ha rühma 13,1 hobuse vastu.

Veiste arv alla 1 ha majapidamistes on hobuste arvust juba hästi suurem 100 majapidamise kohta: valdades 44, alevites 16 ja linnades kõigest 10. Eriti suur tundub veiste arv valdades suhteliselt maapinnale: 100 ha kohta 242 looma 1-5 ha talundite 37,5 ja 5-10 ha talundite 26,3 looma vastu. Alla 1 ha majapidamiste veiste arvu suurust kinnitab ka võrdlus veiste arvuga 100 väiketalundi kohta. 1-5 ha rühmas leitud 111 looma ja 5-10 ha rühmas 200 looma. Näib, et ka veistepidamine alla 1 ha talundis on suurem, kui lubab maa suurus ja peab leidma kõrvaltoetust - talvise loomatoidu juurehankimise, suvel talundis ja riigimetsades karjatamise näol.

Maadest leiame alla 1 ha majapidamistes suuremal arvul veiseid Saare-, Lääne- ja Viljandimaal, väiksemal arvul Viru-, Petseri- ja Pärnumaal. Kuna talunditel veiste arvult maade erinevused on teistsugused, siis näib, et alla 1 ha majapidamistes veistepidamine on sõltuv mitte seevõrt üldisest veistepidamise intensiivsusest, vaid peamiselt eelmainitud karjatamis- ja talitoidu hankimise võimalustest, mis on, näiteks, saartel ja Läänemaal soodsamad kui mujal - suurema heina- ja karjamaade % tõttu. Sama osutab ka veiste-arvust lehmade %; see on suurim madalama veistearvuga maades ja väiksem suurema arvuga maades. Järelikult viimastes, peale

lehmade alla 1 ha majapidamistes, leidub rohkemal määral ka vasikaid ja mullikaid, mis mõeldav on vaid paremate veistepidamise võimaluste juures.

Lambaid ja kitsi leidub alla 1 ha majapidamistes võrdlemisi suurel määral - peamiselt maal - 100 majapid. kohta: valdades 75, alevites 15 ja linnades 4. Kuna lamastepidamine on rippuv karjatamisvõimalustest veel suuremal määral kui veistepidamine, siis neid alevites ja eriti linnades leidub vähe, seda rohkem aga valdades. Võrreldes väiketalunditega on alla 1 ha majapidamistes lamastepidamine väga intensiivne: 1-5 ha talundis tuleb 100 talundi kohta lambaid vaid vähe rohkem - 100 ja 5-10 ha rühmas - 180.

Suurimal arvul lambaid ja kitsi leiame peale heina- ja karjamaaderikka Saaremaa veel Valga- ja Võrumaal, kus heina-karjamaad küll vähem, kuid kus ka talundis lamastepidamine suurem kui mujal maades, ja kus seega ühes talulammastega, nähtavasti, ka popsilammastele rohkem karjatamisvõimalusi.

Sigade pidamine, kui karjatamisvõimalustest mitterippuv, erineb alla 1 ha majapidamistes juba teiseladiliste arvudega; 100 majapidamise kohta leiame neid valdades 56, alevites 32 ja linnades 21. Viimastes on seega sigu lammastest tublisti rohkem, valdades aga vähem: iga teine majapidamine on ilma seata. Väiketalundis leiame sigu 100 talundi kohta: 1-5 ha rühmas 70 ja 5-10 ha rühmas 100. Seega on valdades alla 1 ha majapidamiste sigade arv ka, võrreldes väiketalunditega, väiksem kui oli lammaste arv.

Kas osa alla 1 ha ja 1-5 ha majapidamisi üldse ajavad läbi ilma sigadeta ja seega ostavad sealiha toiduks, või on saavutatud tulemused osalt tingitud üleskirjutamise ajast, jääb lahtiseks; kuid fakt ise pälvib tähelepanu. Alla 1 ha majapidamistes suurema arvu sigu leiame Järva-, Viljandi- ja Võrumaal,

väiksema — Petseri- ja Saaremaal. Kuna ka talundite sigade arvult maad erinevad üldjoontes samalaadiliselt, siis peame oletama üldiseid põhjusi, mis mõjutavad ka alla 1 ha majapidamiste sigadepidamise määra.

Kodulindude pidamine alla 1 ha majapidamistes näib ka olevat võrdlemisi piiratud, keskmistelt arvudelt jäädes taha talundeist. Nii leiame 1 majapidamise kohta kodulinde alla 1 ha majapid. 6 kuuseid ja vana- maid: valdades 2,9, alevites 2,6 ja linnades 2,4, talundeis aga: 1—5 ha rühmas 3,3, 5—10 ha rühmas 4,4 ja kõigis talundeis keskmiselt 6,6. Kuigi võrreldes teiste loomade arvuga ja kasutada oleva maaalaga alla 1 ha majapid. kodulindude arv küllalt suur, on see tõeliselt siiski veel üsna väike — väiksem kui see olla võiks.

Kaaluva osa kodulindude arvust moodustavad neis kanad. Ühes kukkedega oli kanu: alla 1 ha majapidam. valdades 96,0%, alevites 98,1% ja linnades 97,6%, talundeis aga: üldse 91,6% ja väiketalundeis 1—5 ha rühmas 96,6% ja 5—10 ha rühmas 96,2%.

Maades leiame alla 1 ha majapidamistes suuremal arvul kodulinde Viru-, Järva- ja Viljandimaal, väiksemal aga Lääne- ja Saaremaal. Samalaadilised on maade erinevused ka talundite kodulindude arvus 100 loomühiku kohta arvatult. Järelikult, ka siin näeme alla 1 ha majapidamiste laadi tingituna talundite eeskujust või vähemalt ühelaadiliselt mõjuvatest teguritest.

Mesiperede arv alla 1 ha majapidamistes on väike, palju väiksem kui see olla võiks. 100 majapidamise kohta: valdades 11, alevites 5 ja linnades 3. Alevite ja linnadega mesilastepidamise suhtes eriti arvestada ei või, kuid valdades võiksid harrastada just väikemajapidamised seda ala. Tegelikult aga on mesiperede arv väike ka väiketalundeis: 1—5 ha rühmas 100 talundi kohta 13,1 ja 5—10 ha rühmas 18,6, kõigi talundite kohta keskmiselt aga 33,3 peret.

Maadest leiame suurema mesiperede arvu 100 alla 1 ha majapidamise kohta Viljandi- ja Petserimaal ja väiksema Saare- ja Võrumaal. Talundite juures aga leiame teistsugused vahekorrad, nii et mesilastepidamise määr alla 1 ha majapidamistes, nähtavasti, pole tingitud üldistest mesilastepidamist tingivatest teguritest.

8. Veo- ja sõiduriistad.

Vehicules.

Veo- ja sõiduriistade arv alla 1 ha väikemajapidamistes pole suur, nii kui pole suur ka veoloomade — hobuse arv, 100 majapidamise kohta keskmiselt: valdades töövankreid 11, sõiduvankreid 2 ja regesid-saane 14, alevites vastavalt 12,2, 16 ja linnades 11,2, 12;

Veo- ja sõiduriistad alla 1 ha majapidamistes.

Vehicules des exploitations moins d'un hectare.

10.	Majapidamiste arv N des exploitations	Töövankrid— Charrs	Sõiduvankrid Poitures	Reed ja saanid Trainsaux	100 majapidami- se kohta—Par 100 exploital.		
					Töövankrid	Sõidu- vankrid	Reed ja saanid
Vallad kokku— <i>Communes, totale</i>	21 977	2 496	418	3 013	11	2	14
Virumaa	3 045	254	56	310	8	2	12
Järvamaa	1 473	151	19	174	10	1	10
Härjumaa	2 075	163	24	177	8	1	9
Läänemaa	1 170	143	19	158	12	2	14
Saaremaa	1 293	234	12	211	18	1	16
Pärnumaa	2 959	305	66	408	10	2	14
Viljandimaa	1 745	321	54	447	19	3	20
Tartumaa	4 271	545	97	683	13	2	18
Valgumaa	1 552	140	41	204	12	3	13
Võrumaa	2 056	182	28	221	9	1	11
Petserimaa	338	15	2	20	4	1	6
Alevid— <i>Bourgs</i>	4 822	579	100	765	12	2	16
Linnad— <i>Villes</i>	28 305	2 645	513	2 843	11	2	12

ehk võttes veo- ja sõiduvankrid koos saame suve- ja talve veo-sõiduriistade arvud: valdades 13 ja 14, alevites 14 ja 16, linnades 13 ja 12. Kuna hobuseid oli keskmiselt valdades 8, alevites 8 ja linnades 11, siis näib, et osa majapidamistes on veo- ja sõiduriistu rohkem kui on hobuseid; seda muidugi jõukamates majapidamistes, kus peetakse nii veo- kui sõiduvankreid ja erimajapidamistes, kus võib leida mitugi veovankrit. Et alla 1 ha majapidamiste hulgas valdadeski on mitte vähe jõukaid majapidamisi, näitab vedruvankrite % veovankritest — 16,7%, kuna see on 1—5 ja 5—10 ha talundeis 8,8% ja talundeis üldse 15,6%.

Maade järgi leiame veo- ja sõiduriistade arvus üldjoontes samu erinevusi kui hobuste arvus. Kuid sõiduvankrite % veovankritest leiame suurema Valga- (22,6%), Viru- (22,0%) ja Pärnumaal (21,6%), väiksema aga Saare- (5,1%), Järva- (12,6%), Lääne- (13,3%) ja Petserimaal (13,3%). Talundeis leiame suurema % sõiduvankreid Valga- (19,4%), Tartu- (16,4%) ja Viljandimaal (16,0%) ja väiksema — Saare- (5,5%), Lääne- (11,0%) ja Järvamaal (0,4%). Järelikult ka ses suhtes leiame teataval määral ühiseid vahakordi.

9. Kokkuvõte.

Résumé.

Niipalju kui eeltoodud arvud lubavad järeldada, meie alla 1 ha majapidamised esinevad seni vaid eluasemeina, peamiselt põllu- ja käsitöölisele, ja nende maaala kasutatakse vanalaadiliste talumajapidamiste eeskujul väga ekstensiivselt. Intensiivsem aiandus ja linnukasvatus näib olevat väga piiratud, kuigi need võiksid anda olulist lisa väikemajapidamiste toetuseks — nii tarbeainete kui turukauba näol. Alla 1 ha majapidamiste arenemisele kaasaaitamine on seda enam tähtis, et neis elava rahvastiku arv ulatub üle 60 tuhande.

MASINAKASUTAMINE EESTI PÖLLUMAJANDUSES.

UTILISATION des MACHINES AGRICOLES.

Sis: 1) Masinate üldarv, lhk. 434. 2) Masinate ühiskasutamine 1925-29, lhk. 434. 3) Masinatarvitajate ühingud, lhk. 434.

1. Masinate üldarv. Viimastel aastatel on masinakasutamine Eestis arenenud hoogsasti. Masinate arv on suurenenud tunduvalt nii absoluutselt kui arvatult 100 ha põllumaa kohta.

Tähtsamate masinate arvu kasvu 100 ha põllumaa kohta 1925—29 a. näitab järgnev tabel, millest näha, et juurekasv kõigub 7,7—36,0% vahel.

Masin-risttu 100 ha põllumaa kohta.

	1925 a.	1929 a.	Juurekasv	
			Arv	%
Adrad	24,80	26,70	1,90	7,7
Äkkes-kultiv.	24,10	27,50	3,40	14,0
Külvimasinad	0,47	0,60	0,13	27,7
Viljalõikajad	0,91	0,97	0,06	6,6
Rohuniitjad *)	0,80	1,09	0,29	36,0
Viljapeksumasinad	0,90	0,99	0,09	10,0
Tuulam., sortim.-mas.	1,66	1,92	0,26	15,7

Võrreldes üksikute masinate arvusid 1925 ja 1929 a. näeme, et mitte kõigi arv pole kasvanud, vaid mõnel on tunduvalt vähenenud.

Jõumasinade juures näeme, et aurumasinade arv on vähenenud 14,5% võrra. Seevastu aga on kasvanud mootorite arv 167% võrra ning traktorite arv 46% võrra. Siit on selgesti näha, et mootor, kui odavam jõuallikas, tõrjub aurumasinat välja.

Maaharimismasinaist on atrade arv üldiselt kasvanud 9,3%, kusjuures aga ühehobuse 1 sahaliste atrade arv on kahanenud. Äkete ja kultivaatorite arv on tõusnud üldiselt 17% ning seejuures on suurenenud iga liigi masinate arv.

Külvimasinate arv on tõusnud 27,3% võrra, kusjuures reaskülvimasinate arv tõuseb kiiremini, (31,00) kui laiailtkülvimasinate oma.

Koristamismasinate arv on tõusnud üldiselt 28,3%, kusjuures esirinnas samuvad rohuniitjad (juurekasv 46,3%) ja seejärel hobuseredad (juurekasv 26,3%). Lõikusemasinate arv on kasvanud juba visamalt — 7,3%.

Viljapeksumasinate arv on tõusnud kõigest 3,3%, seejuures näeme aga huvitavalt, et mehaanilise jõuga töötavate rehepeksumasinate arv on tõusnud 46,3%, kuna hobusejõul töötavate masinate arv on vähenenud. Nagu andmed näitavad, läheb rehepeksmine üle mehaanilise jõu peale, mis odavam hobusejõust.

Tuulamis- ja sortimismasinate arv on kasvanud üldse 14,7%, kuid seejuures on sortijate arv tõusnud 76%. Siit on näha, et põllumehed on hakanud avaldama suuremat tähelepanu vilja sortimisele.

Üksikasjalisema pildi masinate arvu liikumisest 1925—1929 a. annab sellekohane eritabel.

2. Masinate ühiskasutamine 1925-29 a.

Machines utilisées coopérativement.

Võrreldes ühiselt kasutatavate masinate arvu üldarvudega näeme, et ühiselt kasutatavate masinate % on võrdlemisi õige väike. Nii kasutati 1929 a. üleskirjutuse andmeil:

Masinate nimetus	Üldse	Ühiselt	Ühiselt kasutatavate masinate %
Aurumasinad	1 525	517	34,0
Traktorid	644	89	13,8
Mootorid	1 709	87	5,1
Rehepeksum. üldse	9 946	587	5,9
mehaan. jõulised	3 460	585	16,9
Sortimismasin.	1 999	183	9,1
Koristamismasin	52 303	65	1,2
Külvimasinad	6 095	60	1,0
Äkkes + kultiv.	280 403	103	0,000
Adrad	269 541	43	0,000

Arvud näitavad masinate ühiskasutamise laienemist mootorite, traktorite, sortimismasinate ja kultivaatorite kohta; teistel aladel on see vähenenud.

3. Masinatarvitajate ühingud.

Sociétés de l'utilisation coopérative des machines agricoles.

Masinatarvitajate ühingute kohta on seni puudunud täpsad andmed. Eriti pealiskaudsed ja ligikaudsed olid andmed masinatarvitajate ühingute bilansside kohta. Allpool toome ülevaate masinatarvitajate ühingute kohta Masinatarvitajate ühingute

*) Rohuniitjad on arvatud 100 ha põllu- ja heinamaa peale.

Põllutõemasinad üldse ja ühiselt kasutatavad masinad 1925 ja 1929 a.
Machines agricoles en général et nombre des machines utilisées par les sociétés de l'utilisation coopérative en 1925 et 1929.

	Masinate üldarv Nombre total des machines			Ühiselt kasutatavate masinate arv (ühinguis) Dont utilisées par les sociétés coop.	
	1925 a.	1929 a.	Suure- nemine Accrois- sem.	1925 a.	1929 a.
Adrad kokku—Charrues, Total	247 070	269 541	22 899	53	43
Neist—Dont: Harkadrad—Arâtres	109 457	119 430	9 973	4	—
Ühesahalsed—Charrues univoies	125 143	134 872	9 729	11	4
a) ühehobuse—à 1 cheval	63 355	63 027	—	1	—
b) kahehobuse—à 2 chevaux	61 788	71 845	10 057	10	4
Kaheahalsised—Charrues à 2 soes	—	2 394	2 394	—	29
Mitmesahalsised—Charrues polivoies	12 470	12 045	475	38	10
Äkked ja kultivaatorid kokku—Herses et cultivateurs, Total	239 706	280 408	40 702	50	103
Neist—Dont: Puuraamiga äkked—Herses à cadre en bois	149 078	158 182	9 104	7	—
Raudäkked—Herses en fer	25 308	34 065	9 657	34	16
Vedräkked— " à ressorts	60 648	74 930	14 282	9	12
Kultivaatorid—Cultivateurs	4 672	6 878	2 206	—	11
Randaalid—Randaies	—	2 220	—	—	31
Raudrullid—Émottoirs en fer	—	3 233	—	—	33
Kultivatsinad kokku—Semoirs, Total	4 745	6 095	1 340	86	60
Neist—Dont: Laialt—À la volée	3 335	3 958	623	86	39
Reas—En ligne	1 410	1 841	431	—	10
Väetiste—Pour l'engrais	—	296	—	—	—
Koristamisvasinad kokku—Outillage de récolte, Total	40 954	52 303	11 449	149	65
Neist—Dont: Viljantõttjad—Moissonneuses	9 107	9 810	703	33	11
a) vihusidõttjad—moissonneuses lieuses	496	—	—	2	—
b) mahaviskajad—moissonneuses-faucheuses	8 611	—	—	31	—
Rohuntõttjad—Faucheuses	14 664	20 951	6 287	43	18
b) aparaatiga—Adaptables p. les céréales	—	8 545	—	—	5
b) ilma aparaatiga—Non adaptables	—	12 408	—	—	13
Hobuserehad—Rateaux à cheval	16 321	20 629	4 308	62	34
Kartulivõtjad—Arracheuses de pommes de terre	762	913	151	11	2
Viljapeksuvasinad kokku—Batteuses, Total	9 619	9 946	327	657	587
Neist—Dont: Mehaanilise jõuga—Au mouvement mécanique	2 361	3 460	1 099	645	585
Hobusejõuliselid—À manège	7 258	6 486	—	12	2
Terapuhastajad ja sortijad kokku—Machines à épurer le blés et trieurs, Total	17 166	19 664	2 504	280	303
Neist—Dont: Tuulamisvasina—Tarares	15 682	17 324	1 642	129	118
Sortijad—Trieurs	1 137	1 999	862	147	188
a) tuulega—À vent	—	1 671	—	—	144
b) tröörid—Trieurs	—	328	—	—	39
Linaseemnepuh.—Trieurs de graines de lin	347	341	—	4	2
Linavasinaid—Machines à broyer le lin	26 204	27 210	1 006	11	—
Muud riistad ja masinad kokku—Autres machines et outils	4 670	7 369	2 699	16	7
Neist—Dont: Hekselmasinad—Fache-paille	—	314	—	—	—
Kooigi ja juurv. p.—Concasseurs de tourteaux et betteraves	—	1 291	—	—	14
Turbapurustajad— de tourbe	—	11 317	—	—	54
Aida ja koorma k.—Bascules pour dépôts et voitures	—	—	—	—	—
Koorelahutajad—Écremeuses	36 384	—	—	—	—
Võtmasinad—Batteuses du beurre	30 169	—	—	—	—
Jõumasinad kokku—Machines motrices, Total	2 865	3 878	1 271	678	593
Neist—Dont: Auromasinad—Locomotives	1 783	1 525	—	609	517
a) isesõitjad—Automobiles	—	298	—	—	131
b) veetavad—À vapeur, traînées	—	1 227	—	—	286
Mootorid—Moteurs	642	1 709	1 067	29	87
Traktorid—Tracteurs	440	644	204	40	89
Veo- ja sõiduristad kokku—Véhicules, Total	—	461 321	—	32	4
Neist—Dont: Veoautod—Camions	—	139	—	—	4
Sõiduautod—Automobiles	—	173	—	—	—
Ühehobuse tööv.—Chars à 1 cheval	160 840	196 549	35 709	16	—
a) puutõeltega—Essieux en bois	—	44 984	—	—	—
b) raudõeltega— " fer	—	151 565	—	—	—
Kahehobuse tööv.—Chars à 2 chevaux	6 653	5 935	598	6	—
Sõiduvankrid—Voitures	29 375	31 641	2 266	2	—
Reed—Traîneaux de roulage	159 952	180 154	30 202	7	—
Saavid— " pour personnes	40 646	46 730	6 084	2	—

liidu revideerimisprotokollide andmeil, mis on võetud kokku ja töötatud läbi Masinatarv. ühingute liidus. Andmed on kogutud 380 ühingu kohta 1928 ja 1929 a. jooksul.

Masinatarvitajate ühingud on väiksed nii liikmete arvu kui bilansisumma poolest.

Keskmine liikmete arv ulatub 16–18, kuid on ka ühinguid kus see langeb alla 7 ning tõuseb üle 50.

Jaotades masinatarv. ühingud rühmadesse liikmete arvu järgi, saame järgmise pildi:

Masinatarvitajate ühingute liikmete arv — Nombre des membres des sociétés de l'utilisation coop. des mach. agr.

Liikmete arv Nombre des membres	Ühingute arv — Nombre des sociétés														Kokku Total									
	1. I. 1929 a.							1. I. 1930 a.																
	Harju	Lääne	Saare	Viru	Järva	Pärnu	Viljandi	Valga	Tartu	Võru	Petseri	Harju	Lääne	Saare		Viru	Järva	Pärnu	Viljandi	Valga	Tartu	Võru	Petseri	
Alla 7 Moins de 7-10 10-15 15-20 20-25 25-30 30-35 35-40 40-45 45-50 Üle 50	2	3	3	1	1	1	1	2	5	5	1	2	1	1	2	1	3	3	1	7	1	1	1	6
Kokku—Total	26	11	6	25	12	—	13	7	26	18	—	41	1	22	30	20	16	36	9	31	30	—	236	

Masinatarv. ühingute bilansi suurus — Montant du bilan des sociétés de l'util. coop. des mach. agr.

1000 kr Bilanss:	Ühingute arv — Nombre des sociétés														Kokku Total								
	1. I. 1929 a.							1. I. 1930 a.															
	Harju	Lääne	Saare	Viru	Järva	Pärnu	Viljandi	Valga	Tartu	Võru	Petseri	Harju	Lääne	Saare		Viru	Järva	Pärnu	Viljandi	Valga	Tartu	Võru	Petseri
Kuni 1. 1-2 2-3 3-4 4-5 5-6 6-7 7-8 8-9 9-10 10-11 11-12 12-13 13-14 14-15 üle 15.	5	3	—	2	4	—	1	2	—	1	1	16	8	1	5	3	1	1	—	1	1	—	21
Kokku—Total	26	11	6	25	12	—	13	7	26	18	—	41	1	22	30	20	16	36	9	31	30	—	236

Seades kõrvu masinatarvitajate ühingute bilansi kaubatarvitajate ühingute bilansi, näeme et masinatarvitajate ühingute bilans on keskmiselt 10 korda väiksem. Masinatarvitajate ühingu bilansid kõiguvad väga tunduvalt ning tõusevad 37 ühingu (9%) üle 15 000 kr. Keskmise 236 m.-t. ühingu bilanss 1. I. 30. oli Kr 7 387,68.

Võrreldes aga masinatarvitajate ühingute bilansse kaubatarvitajate ühingute bilanssidega, leiame et masinatarvit. ühing on võrdlemisi rikas omakapitalide poolest, mis moodustavad umbes 75% passivat, kuna võlad seevast kõigest 22,8%. Kaubatarvitajate ühingutes on aga võlgu 76,8% passivast, kuna ühingu omakapitalid moodustavad kõigest 21,8% passivast.

Aktiiva	236 masinat. ühingu keskmine bilanss 1. I. 30.		202 kaubatarvitajate ühingu keskmine bilanss 1. I. 30.	
	Kr	%	Kr	%
	Kassa	142,02	1,92	2 100
Vurandused	6 362,49	86,12	13 100	18,9
Kaubad	—	—	28 120	40,2
Osad teistes asut.	27,85	0,38	3 700	5,4
Debitoriid	558,87	7,56	22 300	32,1
Puuduajääk	296,45	4,01	300	0,4
Bilanss	7 387,68	100	69 620	100
Passiva				
Osakapital	1 789,34	24,20	4 100	5,9
Tagavarakapital	921,19	12,46	6 600	9,4
Amortisats. kap.	2 618,36	35,44	4 100	5,9
Erikapitalid	192,44	2,64	—	—
Kreeditoriid	1 648,30	22,31	53 500	76,9
Ülejääk	217,55	2,94	1 320	1,9
Bilanss	7 387,68	100	69 620	100

Masinarvitajate ühingute bilanss 1.1.1930 a. — Bilans des sociétés de l'utilisation coopér. des mach. agricoles, le 1.1. 1930.

Lühend arv. N. des sociétés	Aktiva — Actif						Bilanss Balance	Passiva — Passif					
	Kassa Caisse	Varandus Biens	Usadestistes asul. Créd. autr. autr. institt.	Deebitorid Débiteurs	Pundrjääk Déficit	Osakapital Capital		Tagavarakapital Réserves	Amortisats. kapital Cap. d'amort.	Erikapitalid Cap. spéc.	Kreeditorid Créditeurs	Ülejääk Excédent	
Harjumaa .	41	3 326,79	177 457,22	876,20	11 616,37	17 048,29	210 324,87	50 220,60	16 501,05	104 237,61	2 665,74	33 412,94	3 286,93
Läänemaa .	1	10,24	1 480 —	10 —	—	—	1 510,24	420 —	73,49	—	—	607,57	111,18
Saaremaa .	22	2 970,93	153 155,64	1 279,33	6 734,31	5 152,97	169 293,18	49 742,51	9 853,12	33 381,68	12 569,26	49 533,11	9 213,50
Virumaa .	30	3 367,87	120 970,04	904,85	12 414,96	3 920,28	141 578 —	21 666,81	22 697,75	34 532,21	—	52 723,33	9 597,90
Järvumaa .	20	2 614,14	70 871,61	433,83	11 567,92	3 659,79	89 185,32	24 994,07	14 659,58	28 795,77	—	17 055,90	3 680 —
Pärnumaa .	16	2 307,60	86 874,33	221,60	3 922,40	6 021,05	99 346,98	30 452,44	9 354,24	34 238,77	204,23	23 035,83	2 061,47
Valgamaa .	9	2 133,71	93 618,05	192,20	12 087,52	1 942,07	109 973,55	16 459,51	25 529,98	43 960,03	5 514,06	17 289,32	1 220,65
Viljandimaa	36	7 176,34	345 584,51	1 675,80	30 127,90	11 665,67	396 230,22	74 240,31	47 728,69	169 951,01	1 064,44	96 502,88	6 742,89
Tartumaa .	31	6 990,36	211 595,19	629,80	14 786,99	9 999,49	244 001,83	53 362,53	30 840,79	32 650,42	10 429,37	61 574,13	5 144,59
Võrumaa .	30	2 587,21	239 924,55	350 —	28 633,12	10 554,38	282 049,26	100 725,54	40 161,96	80 527,76	12 968,96	37 382,19	10 282,85
Kokku—Tot.	236	33 515,19	1 501 549,17	6 573,61	131 891,49	69 963,98	1 743 493,45	422 284,32	217 400,65	617 933,26	45 416,06	389 117,20	51 341,96
Keskmine 1.üh.kolita													
Moyen. par société	—	142,02	6 362,49	27,85	558,87	296,45	7 387,68	1 789,34	921,19	2 618,36	192,44	1 648,80	217,55
Bilanss %	—												
Balance en %	—	1,92	86,12	0,88	7,56	4,01	100	24,21	12,46	35,44	2,64	22,31	2,94

Masinarvit. ühingute amortisatsioonikapital ja varandus.
Biens et capital d'amortisation des sociétés de l'utilisation coop. des mach. agr.

1000 kr	Ühingute arv — Nombre des sociétés													
	1. 1. 1929 a.											1. 1. 1930 a.		
	Harju	Lääne	Saare	Viru	Järva	Pärnu	Viljandi	Valga	Tartu	Võru	Petseri	Kokku Total	Harju	Lääne
Üle 15	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	4	—	—	—
15—14	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	3	—	—	—
14—13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
13—12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—
12—11	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2	—	—	—
11—10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
10—9	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—
9—8	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	6	—	—	—
8—7	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—
7—6	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—
6—5	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	9	—	—	—
5—4	3	—	—	1	—	—	—	—	—	—	11	—	—	—
4—3	4	1	3	2	2	—	—	—	—	—	21	—	—	—
3—2	3	—	1	6	—	—	—	—	—	—	20	—	—	—
2—1	4	2	—	6	2	—	—	—	—	—	17	—	—	—
1—0	7	4	—	1	5	—	—	—	—	—	28	11	—	—
Kokku—Total	26	11	6	25	12	—	13	7	26	18	144	41	1	22

1000 kr	Amortisatsioonikapital — Capital d'amortisation.													
	Harju	Lääne	Saare	Viru	Järva	Pärnu	Viljandi	Valga	Tartu	Võru	Petseri	Kokku Total	Harju	Lääne
0—1	16	10	5	23	12	—	4	6	17	10	—	103	23	1
1—2	6	—	1	1	—	—	1	—	2	4	—	15	5	—
2—3	3	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	8	3	—
3—4	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—
4—5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5—6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6—7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7—8	1	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	5	—	—
8—9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9—10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10—11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11—12	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12—13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13—14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14—15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Üle 15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kokku—Total	26	11	6	25	12	—	13	7	26	18	144	41	1	22

Masinarvit. ühingute osa- ja tagavara kapitalide summa — Montant des capitaux des sociétés de l'util. coopér. des mach. agr.

Ühingu arv — Nombre des sociétés

	1. 1. 1929 a.										1. 1. 1930 a.													
	Harju	Lääne	Saare	Viru	Järva	Pärnu	Viljandi	Valga	Tartu	Võru	Petseri	Kokku Total	Harju	Lääne	Saare	Viru	Järva	Pärnu	Viljandi	Valga	Tartu	Võru	Petseri	Kokku Total
0 — 0,5	12	3	—	7	1	—	6	5	9	7	—	59	17	1	2	—	5	3	11	4	12	11	—	79
0,5 — 1,0	6	5	—	7	1	—	—	4	4	3	—	32	12	1	1	11	4	4	7	1	3	3	—	46
1,0 — 1,5	1	1	—	4	3	—	—	1	1	—	—	11	2	—	6	3	2	4	—	4	4	—	—	30
1,5 — 2,0	1	1	—	4	—	—	—	2	2	—	—	11	—	—	4	2	2	—	—	—	—	—	—	15
2,0 — 2,5	2	—	—	1	1	—	3	—	2	—	—	9	—	—	2	2	2	—	—	—	—	—	—	10
2,5 — 3,0	—	1	—	2	—	—	1	—	3	—	—	9	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	12
3,0 — 3,5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	7
3,5 — 4,0	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	8
4,0 — 4,5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	3
4,5 — 5,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	4
üle 5,0	1	—	—	—	—	—	1	—	4	—	—	7	—	—	1	—	2	6	1	1	3	7	—	22
Kokku — Total	26	11	6	25	12	—	13	7	26	18	—	144	41	1	22	30	20	16	36	9	31	30	32	236

Osakapital — Capital

	Harju	Lääne	Saare	Viru	Järva	Pärnu	Viljandi	Valga	Tartu	Võru	Petseri	Kokku Total
0 — 0,5	12	3	—	7	1	—	6	5	9	7	—	59
0,5 — 1,0	6	5	—	7	1	—	—	4	4	3	—	32
1,0 — 1,5	1	1	—	4	3	—	—	1	1	—	—	11
1,5 — 2,0	1	1	—	4	—	—	—	2	2	—	—	11
2,0 — 2,5	2	—	—	1	1	—	3	—	2	—	—	9
2,5 — 3,0	—	1	—	2	—	—	1	—	3	—	—	9
3,0 — 3,5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
3,5 — 4,0	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
4,0 — 4,5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
4,5 — 5,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
üle 5,0	1	—	—	—	—	—	1	—	4	—	—	7
Kokku — Total	26	11	6	25	12	—	13	7	26	18	—	144

Tagavarakapital — Réserves

	Harju	Lääne	Saare	Viru	Järva	Pärnu	Viljandi	Valga	Tartu	Võru	Petseri	Kokku Total
0 — 0,5	22	10	5	15	9	—	9	5	11	14	—	100
0,5 — 1,0	—	—	1	5	2	—	—	—	3	1	—	10
1,0 — 1,5	—	1	—	2	—	—	—	—	3	—	—	6
1,5 — 2,0	3	—	—	1	1	—	—	—	1	3	—	9
2,0 — 2,5	1	—	—	1	1	—	—	1	1	—	—	5
2,5 — 3,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3,0 — 3,5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3,5 — 4,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4,0 — 4,5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4,5 — 5,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
üle 5,0	—	—	—	1	—	—	2	1	4	—	—	8
Kokku — Total	26	11	6	25	12	—	13	7	26	18	—	144

Masinarvitajate ühingu üle- ja pondujäägid — Excédents et déficits des sociétés de l'util. coop. des mach. agr.

Ühingu arv — Nombre des sociétés

	1. 1. 1929 a.												1. 1. 1930 a.												Kokku	
	Harju	Lääne	Saare	Viru	Järva	Pärnu	Viljandi	Valga	Tartu	Võru	Petseri	Kokku Total	Harju	Lääne	Saare	Viru	Järva	Pärnu	Viljandi	Valga	Tartu	Võru	Petseri	Kokku Total	Arv	%
Üle 4,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
4,0 — 3,5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
3,5 — 3,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3,0 — 2,5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
2,5 — 2,0	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2,0 — 1,5	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—
1,5 — 1,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—
1,0 — 0,5	2	2	—	2	1	—	—	—	1	—	—	11	2	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	13	24	—
0,5 — 0	14	2	3	16	6	—	6	4	15	7	—	73	15	1	6	14	9	8	19	6	11	13	2	102	175	—
Kokku — Total	18	4	5	20	7	—	8	4	17	10	—	93	17	1	12	17	11	9	22	6	14	18	—	127	220	58

	Harju	Lääne	Saare	Viru	Järva	Pärnu	Viljandi	Valga	Tartu	Võru	Petseri	Kokku Total														
0 — 0,5	6	4	1	4	3	—	—	2	7	7	—	34														
0,5 — 1,0	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	2														
1,0 — 1,5	2	1	—	1	—	—	—	1	2	—	—	8														
1,5 — 2,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—														
2,0 — 2,5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—														
2,5 — 3,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—														
3,0 — 3,5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—														
3,5 — 4,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—														
üle 4,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—														
Kokku — Total	8	7	1	5	5	—	—	3	9	8	—	51														
Ülde — Gr. tot.	26	11	6	25	12	—	13	7	26	18	—	144	41	1	22	30	20	16	36	9	31	30	—	236	390	100

Masinaarvilt. ühingutele saada- ja makstaolevad võlasummad—*Dettes et prêts des sociétés de l'util. coop. des mach. agr.*

		Ühingute arv — <i>Nombre des sociétés</i>																								
		1. I. 1929 a.						1. I. 1930 a.																		
		Harju	Lääne	Saare	Viru	Järva	Pärnu	Viljandi	Valga	Tartu	Võru	P eiseri	Kokku Kokku Total	Harju	Lääne	Saare	Viru	Järva	Pärnu	Viljandi	Valga	Tartu	Võru	P eiseri	Kokku Kokku Total	
1 000 kr		Võlga saada — <i>Prêts à percevoir</i>																								
4-3	..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3-2	..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2-1	..	2	—	1	4	—	—	4	1	4	3	—	19	2	—	5	2	—	—	—	—	—	—	—	—	
1-0	..	17	11	4	19	10	—	6	17	15	—	105	33	—	17	23	17	14	25	25	5	19	—	175		
üle 0	..	7	—	1	2	2	—	3	—	5	—	20	6	1	4	2	—	2	1	4	3	2	—	21		
Kokku—Total		26	11	6	25	12	—	13	7	26	18	—	144	41	1	22	30	20	16	36	9	31	30	—	236	
		Võlga maksta—<i>Dettes à payer</i>																								
0	..	5	—	1	1	3	—	6	2	6	—	24	6	—	4	2	5	5	5	1	6	8	—	—	42	
0-1	..	15	6	4	13	5	—	3	3	10	10	69	24	1	2	13	10	6	9	9	6	10	—	—	88	
1-2	..	3	2	1	—	—	—	—	—	—	—	13	5	—	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	38	
2-3	..	1	—	—	—	3	—	—	—	2	1	9	3	—	5	6	1	1	5	5	1	7	2	—	31	
3-4	..	1	1	—	5	1	—	—	1	—	—	10	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	
4-5	..	1	1	—	1	—	—	1	—	2	2	7	7	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	9	
5-6	..	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	6	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	
6-7	..	—	1	—	—	—	—	2	—	1	1	3	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	3	
üle 7	..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	
Kokku—Total		26	11	6	25	12	—	13	7	26	18	—	144	41	1	22	30	20	16	36	9	31	30	—	236	

E. Lasberg.

ARSTKOND EESTIS. — MÉDECINS en ESTONIE.

Eesti Vabariigi praktiseeriva tervishoiu personali nimekirja 1931 a. väljaandes on registreeritud 895 arsti, kellele antud praktiseerimise õigus, neist 730 mees- ja 165 naisarsti. Need arvud ei vasta mitte täielikult arstikutse omandanud isikute arvule, missugune osutub

vähe kõrgemaks, sellepärast, et mitmed arsti kutseõigusega isikud, kes peale ülikooli lõpetamist jäänud haiglate ja ravilate juure töötama, omale otsekohe praktiseerimise luba ei nõuta ja end Tervishoiu-hoolekandevalitsuses ei registreeri.

Arstide arv 1921–31 a. — *Nombre des médecins de 1921–31.*

1.	Linnades ¹⁾ Villes			Maades Arrondiss.			Elukoht märki- mata Domicile inconnu			Üle rügi Total			10 000 elan. kohta ²⁾ Pour 10 000 habitans			Elanikkude arv 1 arsti kohta— <i>Nombre d'habit.</i> par un médecin.		
	M.	N.	Kokku	H.	F.	Total	M.	N.	Kokku	H.	F.	Total	Linna- des	Maades	Üle rügi	Villes	Arrond.	Total
1921..	270	23	293	76	1	77	—	—	—	346	24	370	10,5	0,9	3,3	952	10 624	2 893
1922..	338	31	369	100	3	103	—	—	—	438	34	472	13,2	1,3	4,3	756	7 942	2 346
1923..	382	39	421	122	6	128	—	—	—	504	45	549	15,1	1,6	5,0	661	6 391	2 013
1924..	401	42	443	140	9	149	—	—	—	541	51	592	15,9	1,5	5,3	630	5 490	1 871
1925..	439	62	501	156	13	169	—	—	—	595	75	670	17,5	2,0	6,0	557	4 840	1 653
1926..	460	87	547	174	17	191	7	—	2	641	106	747	19,0	2,3	6,7	526	4 341	1 458
1927..	486	104	590	194	18	212	5	—	5	685	122	807	20,2	2,6	7,2	494	3 887	1 382
1928..	494	112	606	196	28	224	8	—	8	693	140	833	20,2	2,7	7,5	495	3 040	1 331
1929..	516	116	632	194	32	226	9	2	11	719	150	869	20,4	2,8	7,8	489	3 572	1 285
1930..	518	112	630	192	38	230	9	6	15	719	156	875	20,3	2,8	7,9	481	3 534	1 276
1931..	517	117	634	201	43	244	12	5	17	780	165	945	20,9	3,0	8,0	478	3 331	1 247

Võrreldes 1931 a. arstide arvu 1921 a. nimekirjas leiduva arvuga, näeme et arstide üldarv on kasvanud 370 pealt 895 peale, suurenedes seega 10 a. jooksul 242% võrra, kusjuures meesarstide arv on kasvanud enam kui kahekordseks (730:346) ja naisarstide arv peaaegu seitsmekordseks (165:24).

Arstide arvu suurenemine oleneb sellest, et arste tuleb iga aasta rohkem juure, kui neid nimekirjast mitmesugustel põhjustel langeb välja. 1921 a. — 1931 a. aprilli kuuni on nimekirjast jäänud välja kokku 157 arsti, neist 90 surma läbi, 41 välismaale asudes, 12 praktiseerimisloa kaotamise tõttu ja 14 teadmata põh-

¹⁾ Linnad on võetud endise linnade nimestiku ulatuses, s. L. ilma uute linnadeta (Nõmme, Tõrva, Tapa, Türi, Põltsamaa).

²⁾ Elanikkude arvud 1921–24 a. (incl.) on võetud 1922 a. rahvalugemise andmetel; 1925–30 a. kohta on kasutatud linnades, maades ja üleriklikult iga aasta jaoks väljaarvatud elanike arvu. 1931 a. jaoks on kasutatud 1930 a. elanike arvu.

justel. Samal ajal on tulnud juure 684 arsti, neist uusi arste registreeritud 670, välisriikidest tagasi kodumaale tulnud 7 ja nimekirjast teadmata põhjustel puundunuid võetud uuesti sisse 7. Nõnda langeb välja arstide hulgest keskmiselt aastas 16 ja tuleb juure 68, mis annab keskmise aastajuurekasvuna 52 arsti.

Väärib tähelepanu, et uute arstide juuretulek alates 1925 a. kaldub järjekindlalt vähenema. Uusi arste registreeriti, nimelt, järgmiselt: 1921 a. — 110, 1922 a. — 87, 1923 a. — 52, 1924 a. — 86, 1925 a. — 95, 1926 a. — 75, 1927 a. — 46, 1928 a. — 41, 1929 a. — 35, 1930 a. — 34 ja 1931 a. esimese kolme kuu jooksul — 9.

Vaadeldes arstide territoriaalset jaotust 1931 a. selgub, et 72,2% neist elab linnades ja 27,8% maades, mille tõttu tuleb linnades iga 10 000 elaniku kohta 23 arsti, maades aga ai-

nult 3, ehk seitse korda vähem. Sarnane ebamäärane arstide territoriaalne jaotus on konstateeritav juba 1921 a. saadik, millal elas linnades 79,2% arstidest ja maades 20,8%. Tolleaegse arstide arvu juures tuli elanikke 1 arsti kohta linnades 952, maades 10 624. Arstide üldarvu suurenemisega meie vaevalt tähelepanudava igaaastase rahvastiku kasvu juures on 1921—1931 a. vähenenud loomulikult ka 1 arsti kohta langev elanikkude arv nii linnades kui maades, mille järeldusena 1931 a. linnades tuleb 1 arsti kohta 440 ja maades 3 353 elaniku. Seega on arstiabi nii linnades kui maades 1931 a. muutunud palju kättesaadavamaks, kui ta oli 1921 a. Mis aga pea täiesti stabiilseks jäänud — see on linnade ja maade arstide arvu suhteline vahekord, mis tingitud arstide kalduvusest asuda elama linnadesse.

Arstide suhe elanikkude arvuga territoriaalühikute järgi.
Rapport du nombre des médecins au nombre de la population d'après les unités territor.

2.	Arstide arv 1930 a. Nombre des médecins en 1930			Arstide arv 1931 a. Nombre des médecins en 1931			10 000 el. kohta ¹⁾ Pour 10 000 habil.		Elan. 1 arsti kohta Nombre de la popul. par un médecin	
	M.	N.	Kokku	H.	F.	Total	1930	1931	1930	1931
	Linnad—Villes	513	112	630	517	117	634	22,6	22,7	443
Tallinn	223	49	272	223	51	274	21,2	21,3	473	469
Haapsalu	7	2	9	8	2	10	20,6	22,8	486	438
Kuressaare	8	2	10	6	2	8	27,4	21,9	365	456
Narva	29	8	37	30	9	39	13,4	14,3	735	698
Paide	5	—	5	5	—	5	14,5	14,5	688	688
Paldiski	1	—	1	1	—	1	8,9	8,9	1122	1122
Petseri	6	2	8	5	3	8	39,1	39,1	256	256
Pärnu	26	5	31	28	5	33	16,0	17,0	626	588
Rakvere	17	1	18	17	1	18	21,2	21,2	472	472
Tartu	153	36	189	151	38	189	35,0	35,0	286	286
Valga	13	2	15	14	3	17	14,5	16,4	689	608
Viljandi	18	4	22	17	2	19	20,6	17,8	486	562
Võru	12	1	13	12	1	13	22,7	22,7	441	441
Maad—Arrondissement	192	38	230	201	43	244	2,8	3,0	3557	3353
Viru	26	4	30	26	8	32	2,6	2,8	3777	3541
Järva	15	1	16	18	1	19	3,3	3,5	3372	2840
Harju	31	10	41	29	11	40	4,3	4,2	2301	2358
Lääne	17	2	19	15	3	18	2,7	2,5	3719	3926
Saare	7	1	8	8	1	9	1,5	1,7	6745	5996
Pärnu	18	5	23	22	6	28	3,1	3,7	3250	2669
Viljandi	19	3	22	18	4	22	3,3	3,3	3019	3019
Tartu	28	7	35	31	7	38	2,8	3,1	3543	3263
Valga	9	1	10	10	1	11	3,3	3,7	2990	2718
Võru	15	1	16	16	1	17	2,1	2,2	4780	4498
Petseri	7	3	10	8	2	10	1,7	1,7	6030	6030

Üksikutä linnade järgi on arstide võrk kõige tihedam Petseris, kus tuleb iga arsti kohta vaid 256 elaniku, selle järele Tartus (286), Haapsalus (438), Võrus (441), Kuressaares (456), Tallinnas (469), Rakveres (472), Viljandis (562), Pärnus (588), Valgas (608), Paides (688), Narvas (698) ja Paldiskis (1122).

Maadest on arstiabi kättesaadavuse mõttes kõige paremas seisukorras Harjumaa, kus 1 arsti kohta tuleb 2358 elaniku, sellele järgnevad Pärnu- (2669), Valga- (2718), Järva- (2840), Viljandi- (3019), Tartu- (3263), Viru- (3541), Lääne- (3926), Võru- (4498), Saare- (5996) ja Petserimaa (6030).

Rahvuse järgi (mis võetud nii, nagu seda keegi enese suhtes ise deklareerinud Tervis-

Arstide jaotus rahvuse järgi.
Répartition des médecins par nationalité.

3.	Absoluut arvud Chiffres absolus			%			10 000 elan. kohta vaskavas rahvuses Pour 10 000 habil. de la même nation.
	M.	N.	Kokku	H.	F.	Total	
	Eestlased—Estoniens	411	103	514	56,3	62,4	
Sakslased—Allemands	179	11	190	24,5	6,7	21,2	103,7
Venelased—Russes	57	26	83	7,8	15,8	9,3	9,1
Juudid—Juifs	68	20	88	9,3	12,1	9,8	192,7
Muud rahv.—Autres	15	5	20	2,1	3,0	2,2	8,9
Kokku—Total	730	165	895	100,0	100,0	100,0	8,0

hoiu-hoolekande valitsusele esitatava registreerimislehe täitmisel) on 1931 a. registreeritud 895 arstist: eestlasi 57,5%, saks-

¹⁾ Rahvalugemise andmeid 1922 a.

Arstide arv Eestis võrreldes välisriikidega — *Nombre des médecins dans les pays étrangers*

4.	Arstiteaduse üliõpilaste arv <i>Étudiants en médecine</i>									Vastaval aastal arstikutse omandanud isikute arv— <i>Médecins diplômés au cours de l'année</i>									Registreeritud arstide arv <i>Médecins (Total)</i>								
	Arv			10 000 elaniku kohta			Nombre			Nombre pour 10 000 habit.			Arv			10 000 elaniku kohta											
	1926	1927	1928	1926	1927	1928	1926	1927	1928	1926	1927	1928	1926	1927	1928	1926	1927	1928									
	Eesti— <i>Estonie</i>	410 ¹⁾	342 ¹⁾	374 ¹⁾	3,7	3,1	3,4	98	80	59	0,88	0,72	0,58	747	807	838	6,7	7,2	7,5								
Läti— <i>Lettonie</i>	574	532	597	3,07	2,82	3,15	132	104	99	0,71	0,55	0,51	1063	1119	1208	5,88	5,94	6,37									
Loedu— <i>Lithuanie</i>	337	361	393	1,51	1,60	1,65	6	14	25	0,09	0,06	0,10	465	449	464	2,08	1,51	2,02									
Soome— <i>Finlande</i>	371	402	353	1,05	1,12	0,98	54	65	57	0,15	0,18	0,16	857	905	945	2,42	2,58	2,63									
Rootsi— <i>Suède</i>	1768	1872	1889	2,91	3,07	3,06	141	133	126	0,23	0,22	0,21	2056	2143	2228	3,83	3,52	3,65									
Norra— <i>Norvège</i>	888	1063	...	3,2	3,8	...	90	102	...	0,3	0,4	...	1694	1670	...	5,8	6,0	...									
Taani— <i>Danemark</i>	1045	2,9	78	96	93	0,2	0,3	0,3	2435	2558	2612	7,2	7,3	7,4									
Hollandi— <i>Pays-Bas</i> ²⁾	2411	2354	2633	3,3	3,2	3,6	254	243	240	0,34	0,33	0,33	4088	4177	4320	5,6	5,7	5,9									
Poola— <i>Pologne</i>	3757	3867	3776	1,26	7087	8798	9757	...	3,26	...									
Saksa— <i>Allemagne</i>	8522	9705	2196	1,95	1,56	1,88	2037	1494	1153	0,32	0,23	0,18	44356	47333	48507	7,06	7,48	7,63									
Prantsuse— <i>France</i> ³⁾	10551	11120	11728	2,59	2,73	2,88	1456	981	904	0,36	0,24	0,22	23992	24765	24830	5,89	6,03	6,09									
Tšehhoslovakkia— <i>Tchécoslovaq.</i>	3720	3693	...	2,59	2,57	...	705	664	571	0,49	0,46	...	6359	7163	8331	4,43	4,97	...									
Šveitsi— <i>Suisse</i>	1317	1343	1486	3,32	3,37	3,69	164	128	133	0,41	0,32	0,33	3269	8,13									
Šoti— <i>Ecosse</i>	495	539	577	1,01	1,10	1,18	606	520	404	1,24	1,06	0,83	5997	6127	6044	12,25	12,52	12,35									
Belgia— <i>Belgique</i>	5045	5322	5372	6,46	6,59	6,71									

lasi 21,2%, venelasi 9,3%, juute 9,8% ja muudest, eelpool nimetatamata, rahvustest 2,2%. Viimaseid on arvult 20 ja nende hulka kuuluvad: 5 soomlast, 5 lätlast, 2 rootslast, 2 poolakat, 2 ukrainlast, 1 prantslane, 1 ungarlane, 1 šveitslane ja 1 armeenlane.

Nõnda on eesti arstid väikses ülekaalus võrreldes teistest rahvustest arstidega (57,5% : 42,5%).

Suhteliselt rahva arvule on arstikutse kõige laialdasem juudi rahvuse juures, kel tuleb arste iga 10 000 elaniku kohta 1927; selle järele sakslaste hulgas (103,7), edasi venelastel (9,1), muudel rahvustel (8,0) ja lõpuks eestlastel (5,3).

Väga tähtis on vaadelda arstide arvu Eestis võrreldes mitmesuguste välisriikidega. Selleks on võetud andmed Rahvusvahelisest Tervishoiu Aastaraamatust (Annuaire Sanitaire International 1929, Société des Nations) ses ula-

tuses, nagu nad seal olemas. Valitud on 14 Euroopa riiki, missuguste kohta on toodud enam-vähem täielikumad andmed nii arstide kui arstiteaduse üliõpilaste ja arstiteaduskonna lõpetajate kohta 1926 — 28 a. (incl.). Peale absoluutarvude on võetud ka kõik koefitsiendid eelnimetatud allikast, arvatud välja Hollandi ja Prantsuse, missugustest esimese kohta on arvatatud kõik puuduvad koefitsiendid 1925 a. rahvaarvu ja teise suhtes 1926 a. elanikkude arvu alusel.

Nagu sellest võrdlusest selgub, seisab Eesti vaatlusele võetud 14 riigi hulgas oma arstide arvu suuruse poolest III kohal Šoti- ja Saksamaa järele; arstiteaduskonna lõpetajate poolest II kohal Šoti järele ja arstiteaduse üliõpilaste arvu poolest, mis meil antud kahjuks koos rohuteadlastega ja seetõttu pole võrreldav, rohkem tagapool.

¹⁾ Koos rohuteadlastega—*Inclusiv. pharmaciens.* ²⁾ Koefitsiendid arvatud kõigi aastate kohta 1925 a. rahvaarvu alusel (7 958 365). ³⁾ Koefitsiendid arvatud kõigi aastate kohta 1926 a. rahvaarvu alusel (40 743 897).

Arstide arvu kohta varem Keskbüroo väljaandis ilmunud artiklid:

Arstikond Eestis, E. Lasberg, Rahvastik ja tervishoid Eestis, 1930 a., E. Demograafia v. IV.

MOOTORSÕIDUKID 1. I. 1931. VÉHICULES à MOTEUR le 1. I. 1931.

Registreerimisasutiste andmeil oli 1930 a. (käesoleva aasta alguks) liikvel üle riigi 1777 sõiduautot, 1118 veoautot, 180 autobust, 6 sanitaarauto — ühtekokku 3081, peale selle 550 mootorratast. Autode arv on viimase nelja aasta jooksul kasvanud jõudsasti, ka viimane (1930) a., olgugi, et üldiselt tunti rahanappust, oli autode juuremuretsemise poolest sedavõrt elav, et tõuseb 1928 a. kõrval juuretunud autode arvu poolest teisele kohale. Samuti suurenes tähendatud aastal õige tunduvalt mootorrataste arv. Mootorsõidukite arvu ning juurekasvu aastate järgi näitavad tab. 1 ja 2.

juure rohkem kui sõiduautosid. Nii tuli 1930 a. juure 203 sõidu- ja 279 veoautot, 1929 a. 143

Mootorsõidukid asukoha järgi 1930 a.
Nombre des véhicules à moteur en 1930 d'après le lieu d'enregistrement.

Liikvel olnud mootorsõidukite arv 1920—1930 a.
Nombre des véhicules à moteur en circulation de 1920—1930.

	Sõiduautod Automobiles	Veoautod Camions	Autobused Autobus	Sanitaaraudod Automobiles sanitaires	Kokku autod Total pour les automobiles de toute sorte	Mootorrattad Moto-cycles
1930	1 777	1 118	180	6	3 081	550
1929	1 574	839	138	4	2 555	375
1928	1 431	613	150	5	2 199	407
1927	1 053	423	149	5	1 630	357
1926	709	370	129	4	1 212	318
1925	503	364	129	5	1 001	337
1924	448	302	141	4	895	306
1923	410	520	147	3	880	269
1922	256	195	22	—	473	172
1921	156	89	—	—	245	95
1920	110	34	—	—	144	57

Kui vaadelda sõidu- ja veoautode arvu vahetada aastate järgi, siis nähtub, et mõned aastad tagasi, kus autosid oli üldiselt veel vähe, pearõhk pandi sõiduautode muretsemisele; alates 1927 a. aga on pidevalt suurenenud veoautode juurekasv; nii tuli juure 1926 aastal 6 veoautot, 1927 a. — 53, 1928 a. — 190, 1929 a. — 226, 1930 a. — 279 veoautot, ning kahel viimasel aastal on veoautosid muretsetud

	Sõiduautod Automobiles		Veoautod— Camions	Autobused— Autobus	Sanitaaraudod Autos-sanitaires	Kokku autod Total pour les auto- mobiles de toute sorte	Mootorrattad Moto-cycles
	Üldse-Total	Sell. taksi- autod Don't taxis					
Linnad—Villes.							
Tallinn	861	475	429	65	3	1358	210
Häaapsalu	21	12	14	—	—	35	11
Kuressaare	22	13	15	1	—	38	12
Narva	43	39	9	1	1	54	3
Nõmme	3	—	14	—	—	17	0
Paide	16	0	17	1	—	34	3
Paldiski	—	—	—	—	—	2	—
Petseri	10	—	8	1	—	19	3
Pärnu	71	41	59	10	—	140	22
Põltsamaa	9	4	8	4	—	21	3
Rakvere	69	39	37	0	—	106	14
Tapa	12	7	3	—	—	15	—
Tartu	189	133	66	22	2	279	34
Tõrva	5	—	4	4	—	13	3
Türi	4	—	1	—	—	5	3
Valga	24	14	18	—	—	42	10
Viljandi	65	30	32	4	—	91	20
Võru	22	12	18	3	—	43	7
Kokku—Total	1430	819	754	122	6	2312	364
Aleviid—Bourgs.							
Antsla	1	—	2	—	—	3	1
Elva	7	7	2	—	—	9	1
Jõgeva	5	5	3	—	—	7	2
Jõhvi	6	—	3	1	—	10	2
Kallaste	—	—	—	—	—	—	—
Kella	2	—	6	—	—	8	3
Killingi-Nõmme	3	—	11	—	—	14	2
Kunda	6	—	—	—	—	6	—
Kärda	3	—	—	—	—	3	1
Mustla	3	—	3	—	—	6	3
Mustvee	1	1	1	—	—	2	—
Mõisaküla	8	1	1	—	—	9	2
Narva-Jõesuu	1	—	3	—	—	5	—
Otepää	7	7	2	2	—	11	—
Sindi	3	—	1	—	—	4	—
Suure-Jaani	3	2	7	1	—	11	—
Võõpsu	—	—	—	—	—	—	—
Kokku—Total	59	23	42	7	—	108	16
Maad—Arrondissements							
Harju	41	—	54	9	—	104	41
Järva	47	11	20	1	—	68	17
Lääne	23	2	39	9	—	71	20
Petseri	1	—	2	1	—	4	8
Pärnu	30	3	38	9	—	77	17
Saare	10	8	17	0	—	33	12
Tartu	30	28	40	13	—	83	9
Valga	10	2	5	—	—	13	3
Viljandi	32	4	13	1	—	46	15
Viru	37	2	73	—	—	110	22
Võru	27	—	23	2	—	52	6
Kokku—Total	288	60	322	51	—	661	170
Üldse—Gr. total	1777	902	1118	150	6	3081	550

Autode juurekasv 1921—30 a.

Accroissement du nombre des automobiles de 1921—1930.

	1930	1929	1928	1927	1926	1925	1924	1923	1922	1921
Sõiduautod— Automobiles	203	143	378	344	206	55	38	154	100	46
Veoautod—Ca- mions	279	226	190	53	6	62	—18	125	106	55
Autobused— Autobus	42	—12	+1	+20	0	—12	—6	125	22	0
Sanitaaraudod— Automobiles sanitaires	2	—1	0	+1	—1	+1	+1	+3	0	0
Kokku—Total	526	356	569	418	211	106	15	407	229	101

Autoliikide poolest on linnades hinnatud rohkem sõidu-, maal aga veoautod; 1930 a. oli sõidu- ja veoautode vahekord linnades 1:0,53, valdades ja alevites 1:1,05. Viimasel aastal tuli juure nii linnades kui maal veidi rohkem veo- kui sõiduautosid.

Autofirmadest on meil valdavas ülekaalus Ameerika omad. 1930 a. liikvel olnud 3081 auto hulgas oli 2419 ameerika autot, mis teeb üldarvust 78,6%. Üldarvu hulgas oli peale

selle 284 prantsuse, 224 saksa, 91 itaalia, 44 inglise ja 17 muud autot; 1930 a. oli liikvel 745 Chevrolet'i, 731 Fordi, 123 Chrysler'i, 156 Renault'i, 103 Essex'i, 90 Dodge Brothers'i, 74 Citroen'i, 64 Buick'i jne. Mootorrataste hulgas oli 130 Harley Davidson'i, 100 Indian'i, 65 D. KW-d, 45 F. N.'i, teisi väiksemal arvul; ka mootorratastest kuulus valdav enamuse Ameerika toodangu hulka.

Mootorsõidukite kohta varem Keskbüroo väljaandels ilmunud ülevaated.

Mootorsõidukid 1. I. 1930, Eesti Statistika nr. 104-105 (7-8) 1930 a., lhk. 408-410.

Sama 1. I. 1929, " " nr. 91 (6) 1929 a., lhk. 339-340.

Sama 1922-26, " " nr. 66 (b) 1927 a., lhk. 402-403.

H. Reiman.

ÕNNETUSED MOOTORSÕIDUKITEGA ja SÕIDUMÄÄRUSTE RIKKUMISED 1930 a.

ACCIDENTS des VOITURES à MOTEUR et INFRACTIONS aux RÉGLEMENTS de ROUTE en 1930.

Mootorsõidukitega — autodega ja mototsükklitega — liikumine omandab ka Eestis järjest suurema tähtsuse ja ühes sellega suureneb ka kasvavate õnnetuste arv.

Pidades silmas seda mootorsõidukitest põhjustatud õnnetuste statistika omab suure tähtsuse mitte üksnes õnnetusjuhtude arvu registreerimiseks, vaid ka materjalina selliste õnnetuste vältimiseks — abinõude leiutamiseks. Selleks on

vajaline arvestada mitte üksnes mootorsõidukitest põhjustatud õnnetusi inimestega, vaid üldse — mootorsõidukitega õnnetusjuhtide ja ka sõidumääruste rikkumisi. Vähe seda, on vajaline eraldi registreerida õnnetusi, mis on tingitud sõidukite (ja nende mehhanismide) rikkimisekust ja autojuhtide ettevaatamatusest.

Õnnetused mootorsõidukitega ja sõidumääruste rikkumised 1930 a.
Accidents des voitures à moteur et infractions aux règlements de route en 1930.

1.	Õnnetusi inimestega *) Accidents avec personnes		Sõiduki ehk esemete purustamisi Casse de voiture ou des objets	Sõidumääruste rikkumisi Infractions aux régl. de route			Mootorsõid. põhjust. hobuste lähkumine Causes par les voit. à mot.		Kokku—Total
	Pealesõitmisel Collisions avec passants	Õnnetusi sõitjatega Avec passagers de voit.		Labumata loaga või ilma loaga sõit Course sans permis de con- duite ou permis invalid.	Ettevaat. ja litre sõit Course imprud. ou exag. de vitesse	Mund—Autres	Õnnetusi in- imestega Accid. aux pers.	Ilma inim. õnnet. Sans accid. aux pers.	
Üldse Gr. total.	173	35	675	200	331	1021	11	4	2450
Linnad—Villes.	129	16	497	141	304	739	4	2	1832
Tallin	91	11	353 ^{a)}	63	190	440	1	—	1155
Haapsalu	—	—	5	4	4	6	—	—	19
Kuressaare	2	—	3	6	3	17	2	2	35
Narva	4	—	19	3	5	15	—	—	46
Nõmme	4	—	16 ^{b)}	2	12	1	—	—	35
Paide	2	—	2	8	2	13	—	—	27
Paldiski	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Petseri	—	—	5	3	5	3	—	—	16
Pärnu	3	2	18	7	29	45	—	—	104
Põltsamaa	—	1	2	7	—	4	1	—	15
Rakvere	4	1	10	7	2	25	—	—	49
Tapa	—	—	6	—	—	2	—	—	8
Tartu	19	1	84	9	25	96	—	—	184
Tõrva	—	—	—	2	1	7	—	—	10
Türi	—	—	4	1	—	—	—	—	5
Valga	—	—	3	6	6	12	—	—	26
Viljandi	—	—	10	12	18	38	—	—	84
Võru	—	—	1	2	2	8	—	—	13
Maad—Arrond.	44	19	178	59	27	282	7	2	618
Viru	11	3	25	14	5	53	—	—	111
Järva	1	—	18	7	5	2	—	—	34
Harju	13	6	40	6	—	95	—	—	160
Lääne	3	2	18	3	1	17	—	—	39
Saare	—	2	8	7	—	25	5	1	48
Pärnu	7	2	20	7	7	29	—	—	73
Viljandi	1	2	14 ^{c)}	4	—	6	1	—	27
Tartu	4	—	25	5	6	6	—	—	48
Valga	1	1	3	3	1	5	—	—	14
Võru	3	—	6	2	2	39	—	—	52
Petseri	—	—	6 ^{d)}	1	—	5	—	—	12

*) Juhtude arv, mil kannatada said inimesed, arvu peale vaatamata. **) 2 autopõlemist. ***) 1 autopõl. ****) 1 autopõl.

Esimene kaitse koostada Eestis andmeid mootorsõidukite-
lest põhjustatud õnnetustest viimast eristlust kahjuks ei või-
malda. Andmete hankimiseks kasutatavad politseilised teute-
lehed R. Stat. Keskbüroole kõigist kuritöö- ja õnnetusjuhtu-
dest ei sisalda tarvilisi üksikasju. Edaspidi selliste saami-
seks on asutud saama.

Mootorsõidukitest põhjustatud õnnetuste
arvus oleme eristlenud: a) õnnetused inimes-
tega, b) õnnetused sõidukitega ilma õnnetus-
teta inimestega ja d) mootorsõidukitest tin-
gitud hobuste lõhkumised. Õnnetusi inimes-
tega oli Eestis 1930 a. 208 juhul. See arv käib
juhtude kohta, mille all said kannatada inimesed,
kannatada saanud inimesi oli kahtle-
mata rohkem. Samuti puuduvad andmed pal-
ju kannatanuist said surma.

208 juhust moodustab valdav osa — 83,6%
— pealesõitmisi, seega õnnetusi üksikisikute-
ga; sõitjatega, arvatud ühes ka autojuhte,
õnnetusi oli 35, kuid siin võisid kannatada
korruga paljud, nii kui Tartu autokatastroo-
fis Emajõel.

Ilma õnnetusteta inimestega — kas sõiduki
purustamise või otsasõidetavate esemete rik-
kumise näol — oli 675 autoõnnetust, nende
hulgas 5 autopõlemist. Kui neile arvame veel
juure mootorsõidukitest tingitud hobuselõh-

kumised — 15, siis saame üldse 1930 a. moo-
torsõidukitest põhjustatud õnnetusjuhte 898,
mis teeb 100 registreeritud sõiduki kohta 24,7
juhtu, ehk teisiti — iga neljanda sõidukiga
juhtub kord aastas õnnetus. See on mõtlema-
panevalt suur arv.

Kuid veel suurem on mootorsõidukite juh-
tide poolt sõidumääruste rikkumiste arv —
1552, ehk 100 reg. sõiduki kohta 42,7 juhtu, ehk
peaaegu iga teine auto on tabatud sõidumää-
ruste rikkumisel. Kuid sõidumääruste rikku-
miste juures peab pidama silmas ka seda, et
osalt on need tingitud sõidumääruste erine-
vusest linnades ja maades, nii, et maalt linna
või ühest linnast teise sõitnud autojuhti võib
tabada kergemini sõidumääruste rikkumisel
kui kodukohas sõites. Toodud arvust langeb
loata või lubamata loaga (näit. erasõiduki
juhi loaga taksiautodel sõitmise) arvele 12,6%
ja ettevaatamata sõidu arvele 21,3%.

Nii saame kokku 2450 juhtu, mil mootor-
sõidukite juhid on saanud politsei protokoll
osaliseks, — seega avalikuks saanud juhud.
Palju oli registreerimata väiksemaid õnnetusi
ja sõidumääruste rikkumisi, seda ei tea keegi.

Tab. 2 on püütud teostada mootorsõiduki-
tega õnnetuste arvu võrdlust linnades ja maa-
des. Selleks on võetud juhtude arvud 100 regi-
str. mootorsõiduki ja 1000 elaniku kohta.
Kuna aga mootorsõidukitega liiklemine pole
seotud nende registreerimiskohaga ja õnne-
tus võib sündida ka läbisõitava sõidukiga, mis
võib eriliselt koormata väikelinna, kus sõidu-
keid registreeritud vähe või mitte sugugi,
siis peab lugema täpsemaks võrdlusandmeid
1000 elaniku kohta.

Viimaste järgi otsustades leiame mootor-
sõidukitega õnnetuste arvu suurema linnades
kui maal, — 1000 elaniku kohta 1,9 : 0,3 juhu
vastu — mis tingitud nii mootorsõidukite kui
inimeste liiklemise sageduse erinevusest. Sa-
madest teguritest, kahtlemata, on tingitud ka
erinevused üksikuis mais ja linnas. Suurima
õnnetuste arvuga esineb selle tõttu, loomuli-
kult, Tallinn ja selle järele Nõmme ning
Tapa. Väiksemad arvud leiame Võrus ja Val-
gas, kus liiklemine on väiksem, nii kui võib
järeltada ka vastavatest maa arvudest: need
on madalamad ühes Võru- ja Petserimaaga
ka Valga- ja Tartumaal; suuremad sellevastu
Harju-, Järva- ja Pärnumaal. Nähtavasti
tegelikult suurema liiklemisega linna mõju
ulatub ka maale. Inimestega õnnetuste ar-
vud erinevad rohkem, mida tuleb panna suu-
rei määral liig väikeste arvude arvele; kuid
ka siin leiame esikohal Tallinna ja Harjumaa.

Mootorsõidukitega õnnetuste määr.
Proportion des accidents des voitures à moteur.

2.	Õnnetuste üldarv N. total des accid.		Õnnetusi inimestega Accidents avec personnes		Sõidumääruse rikkum. Infractions aux régl. de route	
	100 reg. sõiduki kohta	1000 elan. kohta	Par 100 sovit.	Par 1000 habit.	100 reg. sõiduki kohta	1000 elan. kohta
Üldse — Gr. total	24,7	0,8	6,0	0,2	42,7	2,2
Linnad — Villes.	24,2	1,9	5,6	0,4	44,2	5,6
Tallinn	29,1	3,5	6,6	0,8	44,6	9,0
Haapsalu	10,9	1,1	—	—	30,4	4,3
Kuresaare	18,0	1,2	8,0	0,5	52,0	8,1
Narva	40,4	0,9	7,0	0,2	40,4	1,9
Nõmme	37,0	1,5	17,4	0,3	55,2	2,0
Paide	10,8	1,2	5,4	0,6	62,2	8,2
Paldiski	—	—	—	—	50,0	0,9
Petseri	22,7	1,2	—	—	50,0	3,8
Pärnu	14,2	1,1	3,1	0,2	50,0	4,9
Põltsamaa	16,7	1,0	8,3	0,3	45,8	4,8
Rakvere	12,5	1,2	4,2	0,4	26,3	3,9
Tapa	40,0	1,5	—	—	13,3	2,0
Tartu	17,3	0,8	6,4	0,3	41,5	2,7
Tõrva	—	—	—	—	62,5	4,4
Türi	50,0	1,2	—	—	12,5	1,5
Valga	5,8	0,2	—	—	44,2	2,1
Viljandi	14,4	1,3	—	—	61,3	6,9
Võru	2,0	0,2	—	—	24,0	2,3
Maad — Arrond.	26,2	0,3	7,3	0,1	38,5	0,8
Viru	25,2	0,3	9,0	0,1	46,5	1,0
Järva	23,5	0,4	2,4	0,0	16,5	0,7
Harju	37,8	0,7	12,2	0,2	64,7	1,9
Lääne	18,9	0,3	5,3	0,1	22,1	0,3
Saare	35,6	0,2	15,6	0,0	71,1	0,9
Pärnu	24,0	0,4	12,5	0,1	34,0	1,0
Viljandi	21,0	0,3	3,7	0,0	12,3	0,4
Tartu	24,8	0,2	4,0	0,0	13,6	0,4
Valga	25,0	0,2	10,0	0,1	45,0	0,5
Võru	15,5	0,1	5,2	0,0	74,1	0,7
Petseri	50,0	0,1	—	—	50,0	0,2

Mootorsõidukitega õnnetuste vahekord %
Répartition des accidents de voitures à moteur.

3.	Õnnetusi inimestega 1) Accid. avec pers.	Sõiduki ehk esemete purus- tamisi Casse de voit. ou d'obj.	Mootorsõid. põhjust hobuste rõkkumise Accid. sur chevaux	Kokku—Total
Üldse—Gr. total . . .	23,2	75,1	1,7	100,0
Linnad—Villes . . .	22,4	76,7	0,9	100,0
Tallinn . . .	22,4	77,4	0,2	100,0
Haapsalu . . .	—	100,0	—	100,0
Kuressaare . . .	22,2	33,3	44,5	100,0
Narva . . .	17,4	82,6	—	100,0
Nõmme . . .	20,0	80,0	—	100,0
Paide . . .	50,0	50,0	—	100,0
Paldiski . . .	—	—	—	100,0
Petseri . . .	—	100,0	—	100,0
Pärnu . . .	21,7	78,3	—	100,0
Põltsamaa . . .	25,0	50,0	25,0	100,0
Rakvere . . .	33,3	66,7	—	100,0
Tapa . . .	—	100,0	—	100,0
Tartu . . .	37,0	63,0	—	100,0
Tõrva . . .	—	—	—	100,0
Türi . . .	—	100,0	—	100,0
Valga . . .	—	100,0	—	100,0
Viljandi . . .	—	100,0	—	100,0
Võru . . .	—	100,0	—	100,0
Maad—Arrondiss.	25,2	71,2	3,6	100,0
Viru . . .	35,9	64,1	—	100,0
Järva . . .	10,0	90,0	—	100,0
Harju . . .	32,2	67,8	—	100,0
Lääne . . .	27,8	72,2	—	100,0
Saare . . .	12,5	50,0	37,5	100,0
Pärnu . . .	30,0	66,7	3,3	100,0
Viljandi . . .	17,6	82,4	—	100,0
Tartu . . .	12,9	80,6	6,5	100,0
Valga . . .	40,0	60,0	—	100,0
Võru . . .	33,3	66,7	—	100,0
Petseri . . .	—	100,0	—	100,0

Sõidumääruste rikkumised, 1000 elaniku kohta arvatud, esinevad üldiselt küll õnnetustest erinevais vahekorris, kuid siiski osutuvad sagedamaiks Tallinnas ja Harjumaal. Teisel kohal aga asuvad alla keskmise õnnetuste sagedusega väikelinnad Paide ja Kuressaare; samuti väiksemate sõidumääruste rikkumise arvudega esinevad peale Paldiski mitte kõige väiksema õnnetuste sagedusega Türi ja Narva. Samasuguseid ebavastavusi leiame ka maades.

% vahekorrist (tab. 3) esikohal seisavad sõiduki ehk esemete purustamised — üldse 75,1% määral, kuna õnnetusi inimestega on olnud 23,2%. Mootorsõidukitest põhjustatud hobuste lõhkumiste arv pole suur. Üksikuis linnades ja maades need vahekorrad tublisti kõiguvad.

Mootorsõidukitest põhjustatud hobuselõhkumised esinevad, peale ühe juhu Tallinnas, nähtavasti vaid suuremast liiklemisest kõrvalisemais kohis, kus hobused pole veel harjunud mootorsõidukitega. 1930 a. on selliseid juhte tulnud ette Saare-, Pärnu- ja Tartumaal ning linnadest Kuressaares ja Põltsamaal.

Sõidumääruste rikkumiste üldarvust on eraldatud kaks tähtsamat — lubata või lubamatu loaga ja ettevaatamata ning kiire sõit ja on toodud % vahekorris tab. 4.

Selgub, et ka siin on tegemist väga kõikevate vahekorradega. Kuna, näiteks, ettevaatamatu ja kiire sõidu pärast reas mais üldse pole tehtud protokolle, näib tõenäoline, et toodud arvude erinevused suurel määral on tingitud erinevast politsei aktiivsusest ja sõidumääruste iseloomust.

Sõidumääruste rikkumiste %
Répartition des infractions aux règlements de route en %

4.	Lubamat. loaga või loata sõit Course sans permis de cond. ou permis invalid.	Ettevaat. ja kiire sõit Course imprud. ou exagér. de vitesse	Muud—Autres
Linnad—Villes . . .	11,9	25,7	62,4
Tallinn . . .	9,0	27,2	63,8
Haapsalu . . .	28,6	28,6	42,8
Kuressaare . . .	28,1	11,5	65,4
Narva . . .	13,1	21,7	65,2
Nõmme . . .	15,3	80,0	6,7
Paide . . .	34,8	8,7	56,5
Paldiski . . .	—	—	100,0
Petseri . . .	27,3	45,4	27,3
Pärnu . . .	8,6	35,8	55,6
Põltsamaa . . .	63,6	—	36,4
Rakvere . . .	20,6	5,9	73,5
Tapa . . .	—	—	100,0
Tartu . . .	6,9	19,2	73,9
Tõrva . . .	20,0	10,0	70,0
Türi . . .	100,0	—	—
Valga . . .	21,7	26,1	52,2
Viljandi . . .	17,6	26,5	55,9
Võru . . .	16,7	16,7	66,6
Maad—Arrond.	16,0	7,3	76,7
Viru . . .	19,4	7,0	73,6
Järva . . .	50,0	35,7	14,3
Harju . . .	5,9	—	94,1
Lääne . . .	14,3	4,8	80,9
Saare . . .	21,9	—	78,1
Pärnu . . .	16,3	16,3	67,4
Viljandi . . .	40,0	—	60,0
Tartu . . .	20,4	35,3	35,3
Valga . . .	33,3	11,1	55,6
Võru . . .	4,7	4,7	90,6
Petseri . . .	16,7	—	83,3
Kokku—Total . . .	12,9	21,3	65,8

1) Juhtude arv, mil kannatada said inimesed, arvu peale vaatamata.

AUTOBUSLIINID 1930 a. — LIGNES D'AUTOBUS en 1930.

Küesolev ülevaade käsitleb andmeid autobuseliniide kohta üksikute kaugemate punktide vahel; linnade sisemine autobuseliiklemine on vaatlusest jäetud ära. Algmaterjalid koguti Teadeministeeriumi poolt liinipidajate käest igakultuste aruannete näol, millised ministeeriumi poolt võimalust mööda kontrolliti. Ministeeriumi ametikoma arvamise järgi võivad andmed veetud reisijate arvu kohta sisaldada mõningaid ebatäpsusi, kuna liinipidajad, olgugi et selleks ei võiks olla põhjust, püüavad arvuksid näidata enim väiksematena, kui suurematena. Kuna see aga ainult oletus ning kuna arvude juures sellest küllast võimalik ei ole võtta ette põhjendatud parandusi, toome nad siinkohal ära muudatuseta.

Viimaste aastate jooksul on autobus muutunud rahvale vajalikuks liiklemisvahendiks. Liinid on esküft seatud sisse mitugi seal, kus pole raudteelihendust, kuid, nagu näitab juba mitmendat aastat tegutses Pärnu-Tallinna liin, on autobusehendus mõeldav ka selliste punktide vahel, millised raudteega ühendatud. Alguses oli autobus ainult reisijate-veo vahendiks, nüüd on juba aga ka kaupade kaatut vedama autobusel; 1930 a. tegutses 5 puhtkaubaveoliini.

Autobuseliiklemise senine areng, alates tema algusest — 1922 a. —, mil juba mõned üksikud autobused katseliselt liikvel olid, on üldjoontes olnud järgmine. 1923 a. tõusis liinide arv, nende kogupikkus ja tarvitusel olnud sõidukite arv sellise kõrguseni, millist ei suutnud veel põhjustada tegelik vajadus; liinide sisseseadmiseega oli loodud koguni uus liiklemisviis, millega rahval alles veel harjuda tuli. Nimetatud 1923 a. oli 55 ettevõtja poolt seatud sisse 93 liini, kogupikkusega 3 420 km, millel liikus ühtekokku 124 sõidukit, enamikus (arvult 109) — Ford autod. Juba järgmisel aastal hakkasid arvud tõmbuma kokku, milline kokkutõmbumine jätkus pidevalt kuni 1926 a. Mainitud 1926 a. oli järgi jäänud veel ainult pool 1923 a. tegutsenud liinide arvust; nii tegutses andmete järgi 1926 a. 46 liini kogupikkusega 1 781 km, ning sõidukite arv oli tõmbunud kokku 77-ni.

Autobuseliinid 1923—30 a.
Lignes d'autobus de 1923—30 (trafic à distance).

	1930	1929	1928	1927	1926	1925	1924	1923
Ettevõtjate arv—Nombre des entrepreneurs	43	39	39	33	36	39	53	55
Sõidukite arv—Nombre des voitures	128	100	84	68	77	76	104	124
Liinide arv—Nombre des lignes	81	65	60	47	46	55	76	93
Liinide kogupikkus (km) — Longueur totale des lignes (km)	3607	2808	2637	2037	1781	2095	2676	3420

Vahepeal kasvas tarvitajaskond ning 1926 a. näib juba olevat nõudmise ja pakkumise vahel saavutatud teatud tasakaal. Edasi näitavad arvud juba igaaastast mõõdukat kasvu

ja 1930 a. jõuti üldjoontes jälle tagasi samale kõrgusele, millisel oldi 1923 a. Pilt on aga vahepeal siiski väga palju muutunud, nimelt on sõidukavad muutunud reegliparasemaks, senised nõrgavõimelised sõidukid on asendatud uutega jne. Vaatluseloleval 1930 a. tegutses ühtekokku 81 liini, kogupikkusega 3 607 km, ning neil liikvelolevate autobuste arv, ühes tagavaraautodega, ulatus 128-ni. Võrreldes eelmise aastaga, mil tegutses 65 liini 2 808 km kogupikkuses ning 100 sõidukiga, ilmneb eelmiste andmete juures ligi 30%-line kasv. Läbisõidetud km arv kasvas 1 300 tuh. km pealt 1 473 tuh. km peale, s. o. 14%. Sellest on näha, et liinipidajad 1930 a. on püüdnud viia edasi autobuseasjandust täie energiaga. Reisijate arv aga, sellevastu, vähenes 350 tuh. pealt 329 tuh. peale, ehk ümmarguselt 5%. Kuna autobuseliiklemine kahtlemata alles veel täies arenemishoos, oleks loomulik oodata reisijate arvu igaaastast suurenemist, 1930 a. kohta eriti ka veel sellepärast, et liinide pikkus ja läbisõidetud km arv suurenes. Reisijate arvu vähenemises on kindlasti peegeldunud üldine rahanappus, mis rahva sõiduvajadust üldse vähendas ehk sundis kasutama odavamaid vahendeid. Reisijate arvu vähenemine tuli ette paljudel liinidel, mis näitab, et tegemist ei ole üksiku lokaalse põhjusega, vaid et nähis oli üldisema iseloomuga. Vähenemine iseenesest kogusummas oli tähtsusetu; ta ainult reljeefsemalt kriipsutab alla seisakut arvude kasvus. Nähtavasti võib autobus juba arvestada teatud kindlamate tarvitajate põhiarvuga, otsustades sarnaduse põhjal kahe viimase aasta arvude vahel.

Liinidevõrgu juures viimasel aastal oli võrdlemisi palju muudatusi, iseäranis Tallinna, Viljandi ja Võru raionis. Tallinnast väljus 1930 a. üldse 16 liini (1929 a. 11), Tartust — 11 (11), Viljandist 9 (5), Pärnust 9 (9) jne. Läbistikkune liini pikkus 1930 a. oli 37 km; liine, millede pikkus üle 100 km, oli arvult 5, nimelt Tallinn-Paide-Põltsamaa (149), Tallinn-Pärnu (144), Tartu-Pikasilla-Viljandi (108), Tallinn-Võsu (105) ja Tallinn-Kose-Triigi (102 km).

Veetud reisijate arvu poolest olid kõige suuremateks Tallinn-Viimsi (33,1 tuh.), Võru l. — Võru raudteejaam (30,0 tuh.), Tallinn-Ranna-

mõisa (21,0 tuh.), Petseri l. — Petseri raudteejaam (13,0 tuh.), Tallinn-Märjamaa (12,8 tuh.) ja Tallinn-Kose-Triigi liin (11,0 tuh.), mujal jäi arv alla 10 tuh. Reisijate arv kõigil Tallinnast väljuvatel liinidel oli kokku 113,5 tuh. (34,4% üldarvust), Tartu liinidel 41,4 tuh., Pärnu liinidel 28,0 tuh., Viljandi liinidel 25,0 tuh. jne. Suurimad reisijakilomeetrite arvud andsid Tallinn-Märjamaa (670,7 tuh.), Tallinn-Kose-Triigi (477,2 tuh.), Tallinn Rannamõisa (298,8), Tartu-Räpina-Võru (282,6 tuh.), Pärnu-Uduvere liin (270,3 tuh.) jne.,

lega suurimad reisijakilomeetrite arvud saadi pikematel liinidel. Üldse tehti kõikidel liinidel kokku 8,8 milj. reisija-km. Kuna reisijate üldarv oli 330 tuh., siis ühe reisija sõidukaugusena 1930 a. tuleb läbistikku 22 km (raudteedel — 31 km). Liinipidajaid oli arvult 43 ning sõidukeid 128; viimased jagunesid sõiduki firmade järgi alljärgnevalt: Ford — 21, Chevrolet 14, Graham Bros. 12, Reunalt 12, Dodge Br. 10, Benz 6, International 6, Reo 4, Berliet 4, G. M. C. 4, muud firmad 17, teadmata 18.

Autobuseliinid 1930 a. — Lignes d'autobus en 1930.

Liini nimetus	Pikkus km	Autobuste arv	Läbisõidetud km arv	Veetud reisijate arv	Reisija-km arv	Liini nimetus	Lõngueur (km)	Nombre des voitures	Km parcourus	Voyageurs transportés	Voyageur-km
Tallinna—Viimsi	12	2	27 927	33 148	256 872	Tartu—Võru	74	1	27 650	4 872	192 529
" — Märjamaa	72	2	51 828	12 847	670 720	" — Põlva	52	1	5 368	769	14 079
" — Keila-Joa	31	1	10 289	3 291	62 553	" — Ahja—Meeksi	48	2	18 420	2 087	86 926
" — Oru-Tuhala	49	1	15 028	2 851	104 913	" — Aatskivi—Pala	63	3	36 772	5 012	208 715
" — Rannamõisa	16	2	29 816	20 997	289 763	" — Mustvee—Lohusuu	81	3	33 142	4 748	196 941
" — Nabala	24	1	9 094	2 427	45 725	" — Põltsamaa	68	1	20 672	3 025	129 815
" — Juuru—Kulmetsa	70	3	12 931	2 679	124 748	" — Oju—Viljandi	81	2	33 542	5 832	203 385
" — Juuru—Kau	70	3	11 374	2 203	91 549	" — Pikasilla—Viljandi	105	1	36 720	3 927	131 389
" — Paide—Põltsamaa	149	1	1 032	21	970	" — Räpina—Võõpsu	72	1	36 776	5 799	282 618
" — Kose—Habaja—Triigi	102	2	62 255	11 042	477 155	Palupera—Otepää	12	2	13 650	4 294	64 410
" — Jüri—Alavere	51	1	11 260	1 786	91 009	Viljandi—Põltsamaa	49	2	19 402	1 575	57 890
" — Võsu	105	1	5 818	838	55 893	" — Oju	23	1	8 181	1 956	36 812
" — Tstire	55	2	29 700	6 919	163 996	" — Nuta	85	1	6 280	2 022	52 525
" — Viinistu	88	1	46 200	4 409	267 033	" — S. Jaani—Kaanso	45	1	14 126	1 962	57 847
" — Loks	73	2	40 900	5 518	197 347	" — Tarvastu—Suistepe	35	1	16 100	2 922	64 662
" — Pärnu	144	2	49 000	2 555	310 800	" — Kärestna—Tõrva	50	1	18 050	3 686	89 800
Joa—Kella	31	2	3 577	2 041	55 508	" — S. Kõpu	25	1	8 900	1 994	33 422
Riisipere—Märjamaa	34	2	17 554	1 693	52 885	Põltsamaa—Pillistvere—Võhma	28	1	5 456	858	31 074
Klooga—Laulasmaa	10	2	4 695	3 250	24 360	" — Aidu—Jõgeva	31	1	33 360	4 575	148 710
Vasalemma—Nõva	43	1	17 788	3 318	55 438	" — Jõgeva	1	1
Pärnu—Tõstamaa—Kastna	54	1	8 990	4 711	49 130	Valga—Tõrva—Sooromõisa	34	1	6 648	1 942	35 239
" — Tõhela	42	2	13 800	2 253	74 979	" — Tõrva	30	1	12 720	5 031	113 552
" — Lihula	66	3	34 230	3 145	25 524	Tõrva—Puka	25	2	20 329	4 254	104 042
" — Jõesuu—Tori	44	1	10 390	1 109	4 818	" — ... Kaubaveoliin	1	1
" — Sindi	20	1	25 954	8 005	44 098	Abja—Nuta—Taagepera	32	1	19 876	5 161	74 195
" — Uduvere	28	1	15 745	3 862	270 340	Võru l. — Võru raudteejaam	5	1	19 350	50 855	123 416
" — Treimanni	50	1	26 500	3 258	123 372	Võru — Põlva	26	1	10 235	1 715	32 700
" — Vigala	45	1	8 300	" — Mõniste	48	1	20 818	2 125	57 344
Virtsu—Lihula	24	1	16 416	4 121	90 069	" — Räpina—Võõpsu	55	1	15 568	2 120	98 000
Lihula—Saulepi	47	3	11 938	339	4 000	" — Rõuge—Luutsniku	32	1	6 592	2 139	37 716
Haapsalu—Lihula	54	1	13 100	1 872	60 320	" — Misso	31	1	14 586	3 811	83 005
Kuressaare—Torgu	45	1	24 160	2 992	100 738	Petseri l. — Petseri raudteejaam	5	1	13 890	13 388	59 554
" — Kihelkonna	35	1	16 000	1 569	46 038	" — Laura	32	1	6 120	1 016	22 000
" — Lümada—Kihelkonna	41	1	7 300	441	12 067	Paide—Koigi	24	1	6 912	855	11 401
" — Leisi	43	1	18 342	1 608	52 868	Rakvere—Võsu	39	2	11 200	1 262	40 812
" — Kulvasu	84	2	43 758	1 900	55 000	" — Venevere	46	2	24 278	5 710	178 178
" — Mustjala—Võhma	42	1	14 273	813	7 000	Koeru—Rakke—Paasvere	40	1	21 665	2 883	44 549
Heltermaa — Emmaste	85	2	26 809	6 987	179 453	Jõhvi—Haku	43	2	18 180	1 787	39 895
" — Kärda	52	1	Narva—N. Jõesuu—Auvvere	25	2	17 816	3 327	55 820
Tartu—Kanepi	45	2	21 200	5 317	143 078	" — Kulgu	4	1	304

Autobuseliinide kohta varem Keskbüroo väljaandets ilmunud ülevaated:
Autobuseliinid 1922—29 a., Eesti Statistika nr. 103(6) 1930 a., lhk. 342—344.

TÖÖKAITSE 1930 a. INSPECTION du TRAVAIL en 1930.

Sisu: 1) Tööinspektiooni organisatsioon ja töökaitse tegelik ulatus, lhk. 449. 2) Tööinspektorite vahetalitus, lhk. 450. 3) Tööliste kaebuste põhjused, lhk. 452. 4) Töökaitseaduste rikkumine ettevõtetes, lhk. 453. 5) Ettevõtjatele ja ettevõtete juhatajatele määratud trahvid, lhk. 454. 6) Tööinspektorite vahetalitusel ettevõtjalt väljaõutud tööliste teenistus, lhk. 455. 7) Tööinspektorite ja politsei kaudu sissenõutud haigusekindlustuse maksad, lhk. 456. 8) Ettevõtete revisjon, lhk. 456.

I. Tööinspektiooni organisatsioon ja töökaitse tegelik ulatus.

Organisation et champ d'activité de l'inspection.

1930 a. Eesti oli jagatud töökaitse järelevalve teostamiseks, samuti kui eelmisel aastal, viide tööinspektiooni jaoskonda. I jsk. kuulus umbes $\frac{1}{2}$ Tallinna linna, $\frac{1}{2}$ Harjumaad, Lääne- ja Saaremaa; II jsk. — umbes $\frac{1}{2}$ Tallinna linna, $\frac{1}{2}$ Harjumaad ja Järvamaa; III jsk. — Virumaa täielikult; IV jsk. — Viljandi- ja Pärnumaa ning V jsk. — Tartu-, Valga-, Võru- ja Petserimaa.

Kuna tööinspektiooni jaoskondade ulatus jäi 1930 a. endiseks, siis ei piiratud ega ka suurendatud töökaitse järelevalve alal tegevat tööjõudu. Ametkonnas töötasid endiselt 1 vanem tööinspektor, 5 jaoskonna tööinspektorit, kes on enamjaolt kõrgema tehnilise haridusega isikud, nende 5 abi, peale selle 5 jaoskonna kohta 5 kantsleiti tööjõudu. Ette-tulnud tarviduse tõttu üksikutes tööinspektiooni jaoskondades tehti osalt tööjõudude ümberpaigutusi ja asendati osa tööjõude uutega.

Töökaitse järelevalve ametkonna tööulatus suureneb iga aastaga, kuna iga aastaga pannakse maksma järjest uusi töökaitse norme sisaldavaid ehk puhtal kujul töökaitse seadusi ja määrusi, mille teostamise järele peavad seaduse järgi valvama töökaitse ametnikud — tööinspektorid ja nende abid. Iga aastaga arvatakse töökaitse järelevalve alla rida uusi ettevõtteid, mis maksvate seaduse-normide kohaselt peavad kuuluma haigekas-sade alla ehk ühtaegu haigekassa ja tööõnne-tuste vastu kindlustuseühisuse alla. Selle jär-gi laieneb, loomulikult, iga aastaga tööinspek-torite tegevuseväli.

Ettevõtete töökaitse järelevalve ning haige-kassade ja tööõnnetuste vastu kindlustuseühis-uste alla arvamise kohta tuleb tähendada, et see teeb tööinspektoritele sagedasti raskusi. Selline on kõigi tööinspektorite arvamine. Seda sel põhjusel, et paljud ettevõtete valda-jad ei teata tööinspektorile ettevõtte asutami-sest, nagu seda nõuab vastav Töö-hoolekande-ministri määrus (R. T. nr. 197/198 — 1920).

Osa ettevõtteid jäetakse registreerimata kas sihilikult, hoidudes seega kindlustusemaksude maksmisest ja teistest töökaitse järelevalvega seotud kohustustest, osalt aga teadmatuse tõttu. Nagu üks tööinspektoritest märgib oma aruandes, enamik esmakordselt järele-valve alla võetud ettevõtetest avastatakse juhuslikult, kas tööinspektori välisrevisjoni, töö-liste kaebuste ehk tööõnnetuste puhul jne.

Arusaadavalt, sellises olukorras ei saa teos-tada tegelikult töökaitse järelevalvet ega töö-liste sotsiaalset kindlustust töökaitse ja sot-siaalkindlustuse seadustes ettenähtud ulatuses.

Tööinspektorid on arvamisel, et trahvi-summa, mis on nähtud ette ettevõtte asutami-sest mitteteatamise puhul, on liiga väike ja et tunduvalt parandust olukorda võiks tuua korraldus, mille järgi vastavad riigi- ja oma-valitsuse asutised oleksid kohustatud tööins-pektorile teatama väljaantud hangetest ning tööstusettevõtetele antud asutamise- ja ehitus-lubadest.

Kuivõrd lai on tööinspektorite tegevuseväli üldse ja üksikutes jaoskondades, seda võib hinnata järelevalve alla võetud ettevõtete arvu ja jaoskondade pindala järgi. Tab. I näeme, et 1930 a. lõpul oli töökaitse järelevalve all üld-se 3825 ettevõtet ehk 7,6% võrra rohkem kui samal ajal eelmisel aastal. Ettevõtete arvu suurenemise on annud peamiselt väiketööstu-se ettevõtted. Seda peamiselt järgmistel põh-justel. Öötöö keelu teostamiseks pagaritöös-tuses (R. T. nr. 30 — 1929) on 1930 a. töökaitse järelevalve alla seatud veel rida ettevõtteid, osalt selliseid, kus palgalisi ei peeta. Peale selle 1930 a. on tööinspektorite korraldusel haigekassade alla arvatud juukselõikuse äri-sid, mille läbi need kuuluvad nüüd selles mõt-tes töökaitse järelevalve alla.

Suurtööstuse ettevõtete arv pole mitte suu-renenud sedavõrd avatud uute ettevõtete, kui-võrd selliste ettevõtete arvel, mis oma suuru-selt enim kuulusid kesktööstusse, 1930 a. aga töötajate arvu suurenemise tõttu on kan-tud üle kesktööstusest suurtööstusse.

Tööinspektiooni alla kuuluvate ettevõtete arv ja jaoskondade pindala 1930 a. lõpul.
Entreprises soumises à l'inspection du travail et l'étendue des districts d'inspection en 1930.

1.	Tööinspekts. jaosk. Districts d'inspection					Kokku Total			
	I.	II.	III.	IV.	V.	1930	1929	1928	
	a) Ettevõtete arv Nombre des entreprises à la fin de l'année								
Suurtööstus—Grandes entrpr.)	65	70	45	31	52	263	243	224	
Kesk-tööstus—Entr. moyennes ¹⁾	308	253	157	153	231	1107	1115	1093	
Väiketööstus—Petites entrpr.)	490	409	230	546	772	2455	2198	2098	
Kokku—Total	863	732	441	734	1055	3825	3556	3385	
1929 a. arvud—Chiffres pour 1929	776	656	360	738	1020	—	—	—	
	b. Jaoskonna pindala ²⁾ (tuh. km ²)—Superficie (milliers de km ²)								
	10,5	5,8	7,1	9,1	12,7	45,2	45,2	45,2	

Üksikute jaoskondade tegevuse ulatus on väga ebahütlane. Normaalselt, kui see oleks täiesti ühtlane, langeks nii järelevalve alla arvatud ettevõtetest kui üldisest pindalast iga jaoskonna peale 20%. Tegelikult aga järelevalve all seisvad ettevõtted jagunesid jaoskondade vahel 1930 a. lõpul järgnevalt (% jaoskondade järjekorras): 22,6 : 19,1 : 11,5 : 19,2 : 27,6 ja pindala (% samuti jaoskondade järjekorras) 23,2 : 12,0 : 15,7 : 20,1 : 28,1.

Kui võrrelda 1930 a. töökaitse järelevalve all seisnud ettevõtete arvu sama arvuga 7 aastat tagasi, pidades silmas ühtlasi töökaitse aparadi kokkutõmbamist ja arenevat töökaitse seadusandlust, siis jõuame otsusele, et töökaitse ametnikkude ja nende kantselile aparadi töökoormatus on tõusnud mitmekordseks. Nii, järelevalve all seisvate ettevõtete arv üksi on tõusnud ümmarguselt 2-kordseks. Sel ajavahemikul tööinspektiooni jaoskondade arvu on vähendatud 1/2 peale. Iga aastaga maksma pandud uued töökaitse seadused suurendavad omajagu tööinspektorite töökoormatust.

Töökaitse järelevalve alla kuuluvate ettevõtete arv vastava aasta lõpuks 1923—30.
Nombre des entreprises soumises à l'inspection du travail de 1923—30 (à la fin de chaque année).

2.	Ettevõtete arv—Nombre des entreprises		
	Üldse Total	Sellest tegevaid ettevõtteid Dont les entreprises fonctionnant	Arv—Nombre
			1922 = 100
1930 . . .	3 825	3 428	204
1929 . . .	3 556	3 042	181
1928 . . .	3 385	2 953	175
1927 . . .	3 050	2 716	161
1926 . . .	3 032	2 744	163
1925 . . .	2 859	2 546	151
1924 . . .	2 148	1 886	112
1923 . . .	1 885	1 684	100

Eelmainitud arvul töökaitse järelevalve all seisvates ettevõtetes on suvisel hooajal, mil

tööstusliku töö ulatus tavaliselt on haripunktil, tegevuses ümmarguselt 50 tuh. töötajat. Need kuuluvad seega töökaitse järelevalve ja sundusliku haigusekindlustuse alla ning kuuluvad enamikus ka sundusliku tööõnnetuste vastu kindlustuse alla. Järelevalve all seisvate töötajate üldarvust suur-, kesk- ja väike-tööstuse seaduses ettenähtud liigituse kohaselt kuulus 30. VI. 1930 a. suurtööstusse üle 30 tuh. töötaja, üle 11 tuh. kesk- ja ligi 4,6 tuh. töötajat väiketööstusse (v. tab. 3). Üksikasjalik ettevõtete ja töötajate jaotus ettevõtete suuruse ja tööstuseharude järgi selgub tab. 4 andmetest.

Töökaitse järelevalve all seisvate ettevõtete ja töötajate arv 1930 a.
Nombre des entreprises et des travailleurs soumises à l'inspection du travail en 1930.

3.	Ettevõtete arv—N. des entrpr.			Töötajate arv—N. des travailleurs
	Tegevad Fonction.	Seisvad Non fonction.	Kokku Total	
	30. VI. 1930.			
Suurtööstus	224	34	258	33 253
Kesk-tööstus	849	259	1 108	11 312
Väiketööstus	2 288	138	2 426	4 468
Kokku	3 361	431	3 792	49 028
	31. XII. 1930.			
Grandes entreprises	202	61	263	30 108
Entreprises moyen.	909	198	1 107	8 628
Petites entreprises.	2 317	138	2 455	4 019
Total	3 428	397	3 825	42 755

Tab. 4 alaealiste kohta toodud andmetele võiks tööinspektorite seletuskirjade järgi tähendada lisaks, et alaealiste tööjõu kasutamise suhtes valitsevad ettevõtetes erinevad tendentsid. Suuremates ettevõtetes väheneb alaealiste tööjõu kasutamine ja seda nähtavasti sel põhjusel, et töötamine alaealistega vaheajaga 4 töötunni järele, nagu seda nõuab laste, alaealiste ja naiste tööseadus, on ettevõtetele tülikas. Kuid teisest küljest, üks tööinspektoritest märgib aga alaealiste tööjõu kasutamise tõusutendentsi väiksemates ettevõtetes, eriti metallitööstuses, kus seda tehakse ilmselt tootmiskulude kokkuhoiu huvides. Minnakse üle vormiliselt palgata õpilaste tööjõu kasutamisele, kusjuures mõnel juhul ettevõtted tasuvad õpilastele nädala lõpul enese äranägemise järele.

2. Tööinspektorite vahetallitus. Tööinspektorite tegevuse üle vahetallituse alal tab. 5 toodud andmete kohta peab selgituseks märkima, et need ei haara täies ulatuses käsitatavat tööinspektorite tegevust. Tööinspektorid märgivad oma aruannetes ainult kirjalikult esitatud tööliste nõuküsimused ja kaebused.

¹⁾ Rühmitus tehtud suur-, kesk- ja väiketööstuse seaduse kohaselt (R. T. Nr. 28—1920 a.).

²⁾ Pindala järvedeta—Sans lacs.

Ettevõtte ja töötajate jaotus töötajate arvu järgi ettevõtetes 30 juunil 1930 a.
Répartition des entreprises soumises à l'inspection du travail d'après le nombre des travailleurs au 30 juin 1930.

4.

	Töötajate arvuga — Entreprises, ayant														
	1—4		5—20 travailleurs			21—50		51—100		101—500					
	Ettevõtteid		N. des entreprises			Ettevõtteid		Ettevõtteid		Ettevõtteid					
	Tegevaid	Seisvaid	Neis töötajaid	Pouffonnant	Inactives	N. des travailleurs	Tegevaid	Seisvaid	Tegevaid	Seisvaid	Tegevaid	Seisvaid			
I. Murrud ja kaevandused	4	2	7	0	2	64	3	2	95	3	2	189	10	—	2751
II. Mineraleid ümbertöötamine	99	20	208	25	15	238	9	4	280	3	2	207	2	—	284
III. Metallitööstus	311	12	597	61	6	614	24	3	338	6	3	533	3	—	1851
IV. Keemiatööstus	25	6	54	25	9	250	8	1	280	4	1	308	1	—	145
V. Nahatööstus	55	6	108	24	—	219	3	—	86	—	—	209	—	—	—
VI. Tekstiilitööstus	52	4	107	38	9	373	3	3	236	—	—	239	5	—	1013
VII. Puutööstus	221	30	420	108	39	1039	43	20	1380	15	—	986	6	—	1032
VIII. Paberitööstus	12	—	26	7	2	86	6	—	15	—	—	1	—	—	1074
IX. Poligraafiatööstus	45	—	108	36	1	409	14	—	426	5	—	377	3	—	587
X. Toidu, maitseaini ja jookide ts. Sellest pagari- ja kondiitritööstus	946	50	1743	173	136	1412	28	1	883	7	3	408	7	—	1339
XI. Kehakaitse ja pudukaupade ts.	272	2	393	30	—	248	1	—	28	—	—	—	—	—	53
XII. Ehitustööstus	390	16	514	40	13	365	3	1	74	1	1	82	2	—	478
XIII. Elektri jaamade ning gaasi ja veevarustus	22	1	56	60	4	609	15	—	546	3	—	180	1	—	155
XIV. Puhastustööstus	9	—	24	6	—	54	4	—	141	1	—	77	2	—	457
XV. Transport ja side	218	—	391	21	—	180	4	—	125	—	—	—	—	—	—
	20	—	52	29	—	286	21	1	699	4	—	307	3	—	455
Kokku	2379	147	4415	657	236	6228	195	35	6280	60	12	4112	54	1	11621
Kokku 31.XII.1930	2479	115	4419	683	160	6219	166	50	5265	39	20	2917	48	6	10877
" 30.VI.1929	1962	—	4073	676	—	6376	197	—	6393	—	—	3846	59	—	12126

Üldse — Total

	Üldse — Total													
	501 ja enam 501 et plus		Ettevõtteid N. des entrepr.			Töötajaid—N. des travailleurs					Neis alla 18 a. Dont n. des mineurs (au-dessous de 18 ans)			
	Ettevõtteid		Pouffonnant			Inactives		Mehi—Hommes		Naisi—Femmes	Kokku—Total	M.—H.	N.—F.	K.—T.
	Tegevaid	Seisvaid	Tegevaid	Seisvaid	Neis töötajaid	Tegevaid	Seisvaid	Mehi	Naisi	Kokku	M.—H.	N.—F.	K.—T.	
I. Industries extractives	2	—	1151	—	28	—	8	3019	1238	4257	82	35	117	
II. Industrie minière	1	—	617	—	139	—	41	1474	360	1834	38	12	50	
III. " des métaux	2	—	1080	—	414	—	21	5194	847	5542	263	7	270	
IV. " chimique	—	—	—	—	63	—	17	525	512	1037	5	1	6	
V. " des cuirs et peaux	—	—	—	—	85	—	6	473	149	622	31	1	32	
VI. " textile	6	—	7637	—	119	—	16	3365	6240	9605	63	183	246	
VII. " du bois	1	—	1758	—	394	—	91	4912	1719	6631	133	7	140	
VIII. " du papier	1	—	1154	—	30	—	3	2028	497	2525	16	5	21	
IX. " polygraphique	—	—	—	—	163	—	1	1200	707	1907	117	19	136	
X. " de l'alimental, et des boissons etc. dont boulangeries et pâtisseries	—	—	—	—	1161	—	149	3648	2137	5785	75	27	102	
XI. Confection de vêtements et fab. de mercerie	—	—	—	—	304	—	2	638	84	722	18	3	21	
XII. Constructions	3	—	2975	—	107	—	6	4105	416	4521	10	—	10	
XIII. Usines électr. et à gaz, d'éclairage et distrib. d'eau	—	—	—	—	22	—	—	691	82	773	12	—	12	
XIV. Industrie du nettoyage	—	—	—	—	243	—	—	183	533	696	3	8	11	
XV. Transport et communication	—	—	—	—	77	—	1	1394	405	1799	3	1	4	
Total	16	—	16372	—	3361	—	431	32794	16234	49028	880	345	1225	
Total 31.XII.1930	13	—	13255	—	3428	—	397	—	—	42753	—	—	—	
" 30.VI.1929	17	—	17959	—	2933	—	—	34632	17141	51773	1198	477	1675	

Arvestamata aga on jätud sadadesse ulatuvad suusõnalised kaebused ja palved, samuti kaebused, milliseid tööinspektorid pole võtnud enese lahendada. Viimaste hulgas on mõeldud peamiselt tööliste palganõudmised juhtudel, kus tööandjad on tõrkunud palka maksmast.

Sest ajast peale, kui Tööhoolekandeministri määrusega (R. T. nr. 99—1926 a.) tööinspeksiooni aparaat tõmmati kokku ja inspeksiooni jaoskondade arvu vähendati 10-lt 5-le

(tegelikult 9-lt — 5-le), on tööinspeksiooni vahetalitus tööliste ja tööandjate vahel tekkinud tülküsimustes tunduvalt vähenenud.

Tööinspeksiooni vahetalitus omas enne töökaitse aparaadi ümberkorraldamist suure tähtsuse, mille tõttu muud tööinspeksiooni ülesanded kippusid jääma rohkem tahaplaanile. Seda enam oleks kannatanud tööinspeksiooni otsekoheste ülesannete täitmine uues olukorras. Sel põhjusel tööinspektorid on puht tsiviil-iseloomuga tülküsimuste lahend-

damisest püüdnud nüüd võimalikult vabaneeda ja soovitanud vahetalituse kasutajaid — töölisi — selliste konfliktide lahendamiseks pöörduda otse kohtu poole. Peamiselt sel põhjusel on viimastel aastatel tööinspektsiooni vahetalitus palganõudmiste suhtes tunduvalt vähenenud. Ka töölise ringkondades on levinud juba teadmine, et tööinspektorid puht tsiviil tüli-

küsimuste lahendamiseks kaasaadata ei saa ja esitavad omad nõudmised vahetult kohtuasutistele, möödudes tööinspektorite vahetalitusest. Nagu üks tööinspektoritest veel märgib oma aruandes, viimasel ajal töölised hoiduvad tihti tööinspektorile kaebusi esitamast, et mitte sattuda tööandjaga konflikti ja selle tagajärjel kaotada teenistusekohta.

Tööinspektorite vahetalitus ja selle tagajärjed 1925-30 a. — *Entremise des inspecteurs du travail et les résultats de 1925-30.*

5.	Tööstuses <i>Dans l'industrie</i>		Põllumajanduses <i>Dans l'agriculture</i>		Kokku—Total	
	Isiklikud asjad	Kollek- tiivsed	Cas indivi- duels	Cas collectifs		
Töölised tööinspektori poole pööranud (juhtude arv) <i>Les ouvriers se sont adressés aux inspecteurs (nombre des cas)</i>						
	1930	681	67	275	10	1 033
	1929	710	55	235	9	1 009
	1928	1 594	149	220	1	1 964
	1927	507	36	176	—	719
	1926	1 230	109	1 343	4	2 686
	1925	1 529	208	1 002	28	2 767
Töölise koguarv, kes tööinspektori poole pööranud <i>Nombre total des ouvriers, qui se sont adressés aux inspecteurs</i>						
	1930	681	363	275	44	1 363
	1929	710	492	235	61	1 499
	1928	1 594	670	220	2	2 486
	1927	507	320	176	—	1 003
	1926	1 230	785	1 343	8	3 366
	1925	1 529	1 681	1 002	100	4 312
Juhtude arv, kus töölise nõudmised osalt või täiesti rahuldatud <i>Nombre des cas, où les demandes des ouvriers ont été satisfaites (totalement ou partiellement)</i>						
	1930	333	32	101	4	470
	1929	235	22	69	7	333
	1928	250	25	64	—	339
	1927	200	15	89	—	304
	1926	671	47	869	1	1 588
	1925	701	114	572	14	1 461
Töölise arv, kelle nõudmised osalt ehk täiesti rahuldatud <i>Nombre des ouvriers dont les demandes ont été satisfaites (totalement ou partiellement)</i>						
	1930	333	232	101	16	682
	1929	235	262	69	56	622
	1928	250	213	64	—	527
	1927	200	197	89	—	486
	1926	671	460	869	2	2 022
	1925	761	1 133	572	64	2 530
% tööinspektori poole pööranud töölise arvu kohta <i>En % au nombre total des ouvriers-déposants des plaintes</i>						
	1930	48,9	63,9	36,7	36,4	50,0
	1929	33,1	53,3	29,4	91,8	41,5
	1928	15,7	31,8	29,1	—	21,2
	1927	39,4	61,0	50,6	—	48,5
	1926	54,6	61,1	64,7	25,0	60,1
	1925	49,8	67,4	57,1	64,0	58,7

Tööinspektorite vahetalituse kasutamine töölise poolt oli 1930 a. üldiselt sama ulatusega, kui eelmisel aastal. Vahetalitust kasutasid töölised üldse 1033 juhul; sellest tööstustöölised 748 (72,4%) ja põllutöölised 285 juhul (27,6% üldarvust). Lahkuminekuid eelmisest aastast saab konstateerida vaid selles, et tööstustöölise poolt vahetalituse kasutamine on veidi vähenenud, suurenenemist näitas vaid kollektiivne vahetalituse kasutamine, kuna põllutöölise poolt tööinspektsiooni vahetalituse kasutamine kasvas.

3. Töölise kaebuste põhjused.

Causes des plaintes des ouvriers.

Esimese järgu tähtsusega asjaoluks, mis 1930 a. on põhjastanud töölise esinemist tööinspektorite juures kaebuste ja nõuküsimistega, on olnud, niisama kui kõigil eelmistel aastatel, tööand-

jate poolt töölise teenistuse mitteväljaandmine ja palgast kinnipidamine. Siia liiki kuuluvaid kaebusi oli ligi 50% ümber kaebuste üldarvust. Selliseid kaebusi tuleb rohkem väiksematest ettevõtetest, kus ettevõtete valdajad satuvad tihti rahalistesse raskustesse ning ajutise tööiselooga ettevõtetest, näiteks, üksikute elumajade ja muude ehituste pealt, kus väga tihti töölistel puudub kirjalik palgaleping. Viimane asjaolu soodustab aga väga tihti arusaamatusi palgaküsimuses. Ka uute raudteede ehitajate peale on olnud palju kaebusi samal põhjusel, nagu märgib üks tööinspektoritest.

Mittekorraliku teenistuse väljamaksmise üle on viimasel ajal esitatud palju kaebusi ka põllutöölise, majateenijate ja mitmesuguste juhuslikkude tööde tegijate poolt.

Töötiste kaebustega esinemise määr 1922—30 a.
Proportion des plaintes de 1922—30.

6.	Kaebuste arv 100 järelevalve all seisva palgalise kohta Par 100 entreprises soumises à l'inspection	Kaebuste ja palvetega esinenud töölise arv 100 järelevalve all seisva palgalise kohta Par 100 salariés dans les entreprises soumises à l'inspect.	Töötiste arv keskmiselt ühe kaebuse kohta Nombre moyen des ouvriers par une plainte
1930 . . .	2,1	2,8	1,3
1929 . . .	1,9	2,9	1,5
1928 . . .	4,3	5,4	1,3
1927 . . .	1,8	2,5	1,4
1926 . . .	6,5	8,2	1,3
1925 . . .	6,2	9,7	1,6
1924 . . .	7,6	22,6	3,0
1923 . . .	7,0	29,9	4,3
1922 . . .	7,1	47,2	6,7

Osatähtsusest järgmisel kohal (16% kaebuste üldarvust) olid kaebused töölt lahtilaskmise üle enne töölepingus ettenähtud tähtaja lõppu. Neid tuli suuremal määral samuti re-

mondi- ja ehitustöölise poolt, kellel kirjalikkude töölepingute puudumisel töölt vallandamise puhul tööandjatega väga tihti tekivad konfliktid. Ligidalt samal määral (15% kaebuste üldarvust, 1929 a. 11,5%) esinesid töölised kaebustega, kus tööinspektorid konstateerisid tööõnnetuste vastu kindlustuseseaduste rikkumist. Võrdlemisi suure arvu annavad veel kaebused palgaraamatu mitteväljaandmise üle ja palgaraamatusse valede sissekirjutuste üle töölepingut puutuvate tingimuste kohta. Neid oli 1930 a. 120 ehk 9,9% kaebuste üldarvust eelmise aasta 106 ehk 8,4% vastu. Peale kaebuste puuduliku või korratu arstiabi saamise üle, milliseid oli 1930 a. 4,8% kaebuste üldarvust, kõik teised kaebused on arvult kaugelt väiksema tähtsusega. Need moodustasid 1930 a. kaebuste üldarvust vaid 5,4%.

Töötiste kirjalikkude kaebuste põhjused 1930 a.—Causes des plaintes des ouvriers en 1930.

7.	Arv—Nombre		%	
	1930	1929	1930	1929
Palgaraamatu mitteväljaandmine või valed sissekirjutused töölepingut puutuvate tingimuste üle—Absence des livrets d'engagement ou inscriptions fausses dans ces livres . . .	120	106	9,9	8,4
Töölt lahtilaskmine enne palkamise tähtaja lõppu—Résolution du contrat d'engagement avant la terme . . .	194	202	16,0	16,0
Palga vähendamine—Diminution des salaires . . .	594	625	48,9	49,5
Palga mitteväljaandmine ja kinnipidamine—Retenu des gains . . .	26	32	2,1	2,5
Halguste puhul arstiabi puudumine (mittesaamine või korratu saamine)—Absence (totale ou partielle) de secours médical à cause de maladie . . .	58	72	4,8	5,7
Tööõnnetuste vastu kindlustuseseaduste rikkumised—Contraventions à la loi d'assurance contre les accidents du travail . . .	182	145	15,0	11,5
Pagaritööstuses öötöö keeluseaduse rikkumine—Infractions au loi sur le travail de nuit dans les boulangeries . . .	2	12	0,2	1,0
Muud—Autres . . .	39	68	3,1	5,4
Kokku—Total . . .	1 215	1 262	100	100

4. Töökaitseaduste rikkumine ettevõtetes.

Infractions aux lois dans les entreprises soumises à l'inspection du travail.

seaduserikkumise vastu. Neile lisaks tuleb veel arvata seaduserikkumised, mil puhul tööinspektorite poolt tehtud vaid märkus. Avastatud seaduste rikkumise tõusu nii suurel määral tuleb seletada osalt sellega, et tööinspektorid, seades enesele järjekordseks aastategevuse ülesandeks võimalikult laialdase ettevõtete kohapealse revisjoni, revideerisid 1930 a. hulga väljaspool oma asukohta asuvaid ettevõtteid, kus töökaitseaduste täitmine üldiselt veel nõrk.

Avastatud töökaitseaduste rikkumise hulgas on esikohal eksimised haigusekindlustuse seaduse vastu. Neid oli 1930 a. üldarvust 63,2%, eelmisel aastal 49%. Haigusekindlustuse seaduse rikkumine seisab enamjaolt selles, et ettevõtteid ei deklareeri õigel ajal haigekassadele eriliste teadaannetega ei töölise teenistusesummasid, mille järgi arvutatakse ette-

võtjatelt ja töolistelt nõuetav haigusekindlustuse maks, ega kindlustusemaksude suurust. Peale selle, ettevõtteid ei teata igakord haigekassale töölise tööle palkamisest, mille läbi need jäävad haiguste vastu kindlustamata. Mõnedel juhtudel ettevõtteid on arvamisel, et ajutised töölised ei kuulu haigekassa alla. Kuid sageli töölise haiguste vastu kindlustamisest hoidutakse sihilikult, et sellega kõrvaldada haiguste kindlustusemaksude maksimisest. Nii, üks tööinspektoritest märgib oma aruandes, et mõned ajutiselt seisnud ettevõtteid, millistele haiguste vastu kindlustuse kohustus on ometi kindlasti teada, jätavad haigekassas registreerimata töö jätkamiseks uuesti palgatud töölisi. Arvult järgneval kohal on töökaitseadustes ja määrustes ettenähtud teadete ja andmete mittesaamise ja valeteadete andmise pärast tehtud protokollid. Neid tehti 1930 a. 182 (1929 a. — 190). Siia hulka kuuluvad statistiliste andmete saatmata jätmise pärast tehtud protokollid, ettevõtetes tegevuse algamise ja lõpetamise, ajutise seismajäämise, asukoha muutmise, tööõnnetuste ja ületunnitöö tegemise üle mitteteatamise

pärast tehtud protokollid jne. Tuleb tähendada, et enamjaolt seda laadi seaduste ja määruste rikkumised ei ole kuritahtlikud vaid, et need on seletatavad seaduste ja määruste mitetundmisega ja lohaka asjaajamisega. Väga tihti tuleb selliseid töökaitsese normide rikkumisi ette just väiksemates ettevõtetes, kus sageli ettevõtja ise, olles tööde tehniline juht,

kirjatoimetaja jne., on tööga ülekoormatud. Osalt aga hoiduvad ettevõtete valdajad sihilikult eelnimetatud teadete saatmisest tööinspektorile, näiteks, tegevuse alguse teatamisest ettevõttes, et mitte sattuda haigekassa ja tööõnnetuste vastu kindlustuseühisuse alla, mis toob ettevõtjale lisakulusid sotsiaalkindlustuse preemiade näol.

Sageli korduvate seaduste ja määruste rikkumiste eest ettevõtjalle tehtud protokollid 1928–30 a.

Nombre des procès-verbaux dressés et observations faites par les inspecteurs du travail à cause des infractions plus fréquentes de 1928–1930.

8.	1930	1929	1928	%		
				1930	1929	1928
Määrused palgaraamatute asjus— <i>Règles concernant livrets d'engagement</i> . . .	114	118	85	7,8	12,3	11,1
Tööliste elu, tervise ja kõlbluse kaitsmise asjus— <i>Concernant la protection de la vie, de la santé et de la morale des travailleurs</i>	19	21	36	1,3	2,2	4,7
Haigekassade asjus— <i>Concernant les caisses-maladie</i>	922	470	466	63,2	49,0	60,9
Nõuetavate teadete mittesaatmise või valeteadete andmise pärast— <i>Concernant l'envoi des statistiques etc.</i>	182	190	116	12,5	19,8	15,2
Tööstusliku töö seaduses nõutud raamatute asjus— <i>Non-observation des règles, concernant les livres exigés par les lois</i>	10	11	19	0,7	1,2	2,5
Sisekorraääruste püüdmise pärast— <i>Manque du règlement du travail</i>	8	8	9	0,6	0,8	1,2
Muud— <i>Autres</i>	208	141	34	13,9	14,7	4,4
Kokku— <i>Total</i>	1 458	959	765	100	100	100

Arvult järgneval kohal on eksimised palgaraamatute pidamise korra vastu (7,8% üldarvust). Ei peeta kõikjal täpsalt tööliste nimekirjaraamatut: uued töölisel jäetakse sissekandmata, vallandatud — mahamärkimata. Uuesti palgatavate tööliste suhtes ettevõtjad on harutihti arvamisel, et neid tuleb tööliste nimekirjaraamatusse sissekanda alles selle järele, kui proovitöö on tehtud, s. o. peale 6 tööpäeva. Palgaraamatus sageli ei arvestata eraldi ületunde; sageli märgitakse seal ületunde vähem, kui tegelikult tehtud, kuna tihti tehakse ületunnitööd ilma tööinspektori loata.

Peatume, lõpuks, pagarite õõttöö keeluseaduse elluviimise juures, mis pandi maksma 1929 a. Selle seaduse rikkumisi tööinspektorid on avastanud 1930 a. väga paljudel juhtudel, mil puhul kõigi jaoskondade kohta kokku tehti aasta jooksul 162 protokollid. Üks tööinspektoritest märgib oma aruandes, et tema aasta jooksul ühe ainsa pagaritöökoja kohta on teinud 7 protokollid. Nii leidub teisigi pagaritöökodasid, mis õõttöö keeluseaduse rikkumise pärast ühe aasta jooksul on saanud mitu protokollid. Kõik tööinspektorid kinnitavad, et selle seaduse elluviimine on väga raske.

Järelevalve teostamine pagarite õõttöö keeluseaduse teostamise üle on raskendatud seega, et järelevalve ametnikkude sissepääs töökodadesse ei ole vaba. Töötatakse lukustatud uste taga ja seni kui läheb korda töökotta pääseda, on tööljaljed juba kaotatud. Üks tööinspektoritest märgib, et enne pagarite õõttöö keeluseadust asutati pagaritöökojad võimalikult tänaväärsetesse majadesse, nüüd aga tööruumid varjatud kohtades — sügavates

keldrites, taga õuedes jne. — on pagaritöökodade jaoks eelistatavad.

Teatud juhtudel töölisel ise soodustavad õõttööd, kuna saavad selle eest kõrgemat tasu ja päeval, mil õõttööst vabad, hangivad enesele veel lisateenistust. Üks tööinspektoritest märgib küll, et tema jaoskonnas pagarite õõttöö keeluseaduse teostamise järele valvab ka pagarite ametiühisus. Ent kõik need abinõud — tööinspeksiooni ja politsei järelevalve, ametiühisuste kaasabi järelevalve suhtes, osalt mõnede palgaliste pagarite vastuseis õõttööle jne. — ei ole olnud senini sedavõrd küllaldaseks abinõuks, et likvideerida pagarite õõttööd täielikult.

Üks tööinspektoritest avaldab oma aruandes arvamist, et praeguse piiratud tööinspeksiooni aparadi koostisega on võimata teostada kontrolli pagarite õõttöö keeluseaduse teostamise üle sel määral, et õõttööd võiks lugeda likvideerituks. Ka kohtunikude poolt avastatud seaduse rikkumise puhul määratud trahvid on sedavõrd väiksed, et need ei hoiata tagasi õõttöö tegemisest.

5. Ettevõtjatele ja ettevõtete juhatajatele määratud trahvid.

Amendes infligées aux chefs ou propriétaires des entreprises.

Tööinspektorid pidasid statistikat 1930 a. vaid tööstusettevõtete omanikkudele ja juhatajatele määratud trahvijuhtude kohta, kuna trahvisummade kohta statistika pidamine on raskendatud ja seepärast hoopis jäeti ära.

Aasta jooksul määrati trahve üldse 1227 korral eelmise aasta 756 vastu. Trahvid määrati 273 juhul vanema tööinspektori ja 954 ju-

hul kohtu otsuse põhjal. Nagu eeltoodud ar-
vudest selgub, trahvimise sagedus oli 1930 a.
tunduvalt kõrgem, kui eelmisel aastal (100 :
: 162). Seda nimelt sel põhjusel, et tööinspek-
torite revisjoni teostati ettevõtetes 1930 a. hul-

ga laiemas ulatuses kui eelmisel aastal. Pea-
legi, revisjoni teostati suurel määral väljas-
pool tööinspektorite asukohta, kus avastati
hulgaliselt raskemaid töökaitse seaduste rik-
kumisi.

Tööstusettevõtete omanikele ja juhatajale määratud trahvid 1925—30 a.
Amendes infligées aux chefs ou propriétaires des entreprises industrielles de 1925—30.

9.	Juhtude arv—Nombre des cas				Summa (kr)—Somme (kr)			
	Vanema tööinspek- tori otsuse põhjal (administratiiv trahvid)	Kohtuotsuse põhjal	Kokku	% 1925=100	Amendes admini- stratiives (par l'inspecteur- en-chef)	Amendes judi- ciaires (par tribunal)	Total	% 1925=100
1930	273	954	1 227	483	7 947	6 755	14 702	279
1929	145	611	756	298	2 725	5 996	8 721	165
1928	60	594	654	257	1 745	5 162	6 907	131
1927	32	619	651	256	2 100	4 350	6 450	122
1926	47	387	434	171	2 265	3 010	5 275	100
1925	21	233	254	100				

6. Tööinspektorite vahetallusel ettevõtjate väljanõutud tööliste teemist.

Gains reçus par les ouvriers grâce à l'intervention des inspecteurs du travail.

Kuigi tööinspeksiooni ametkond, 1926 a. läbiviidud organisatsioonilise ümberkorraldamise tõttu, piiratud koostise juures tööliste nõudmised tööandjate vastu väljamaksmata palkade suhtes pidi jätma tsiviilkohtu lahendada, pole ometi tööinspektoritel läinud korda seda tegevuseala jätta täies ulatuses kohtuasutiste hooleks. Sageli honorar juriidilise nõuande eest on nõutavast summast suurem ning kohtu teel tsiviilnõudmise läbiviimine kulukas ja tülikas;

seepärast töölisel meelsamini kasutavad tööinspektorite vahetallust ja abi. Seda sellele vaatamata, et tööinspektor maksva korra järgi tööliste teenistuse sunniviisilisel sissenõudmisel palju abiks olla ei saa.

1925 a. võrreldes on tööinspektorite vahetallus sel alal küll vähenenud, mida võib seletada tööinspeksiooni jaoskondade arvu vähendamiseega. Kuid viimaste aastate andmed näitavad, et tööinspektorite vahetallus sel alal on jälle suurenenud ja et selline tööinspektorite abi ja vahetallus on siiski mõödapääsematu.

Tööinspektorite vahetallusel ettevõtjate väljanõutud tööliste teenistuse summad 1925—30 a.
Gains reçus par ouvriers grâce à l'intervention des inspecteurs du travail de 1925—30.

10.	Tööstus—Industrie		Põllumajandus—Agriculture		Kokku—Total	(1925 = 100)
	Isiklike nõuete puhul	Kollektiivnõuete puhul	D'après de réclamations individuelles	D'après de réclamations collectives		
a) Juhtude arv — Nombre des cas						
1930	279	29	167	4	479	44,6
1929	380	40	205	7	632	58,8
1928	289	34	101	1	376	34,9
1927	132	8	68	—	208	19,4
1926	319	81	500	3	853	79,4
1925	502	74	491	7	1074	100
b) Teenistusesumma (tuhat kr) — Montant des gains (1000 kr)						
1930	6,3	3,7	8,4	0,4	18,8	25,2
1929	4,7	20,7	2,4	0,3	28,1	37,7
1928	4,7	5,0	2,0	—	12,3	16,5
1927	8,5	5,8	3,4	—	17,7	23,7
1926	21,7	16,7	22,8	0,4	61,6	82,6
1925	24,0	31,7	18,2	0,7	74,6	100
c) Keskmine nõude-summa (kr) — Montant moyen du gain réclamé par demande (kr)						
1930	23	128	50	103	39	56,5
1929	12	518	12	43	45	65,2
1928	20	166	20	—	33	47,8
1927	64	722	50	—	85	123,2
1926	68	589	46	135	72	104,3
1925	48	429	37	102	69	100

Tööinspektorid märgivad 1930 a. tegevuse kohta, et suurenemist näitasid põllutööliste palganõudmised. Seda, nagu tööinspektorid

arvavad, põllumajandusesaaduste hindade järsu languse tõttu, mis on asetanud talupidajad majanduslikult raskesse seisukorda.

IV jsk. tööinspektor märgib oma aruandes, et igal sügisel on tulnud ette korduvalt juhte, kus kohalikkude omavalitsuste hoolekande osakonnad saadavad hoolekande korras oma kodukohta palgata jäänud, taludesse suulisteks palgatud Petserimaalt pärit töölisi.

7. Tööinspektorite ja politsei kaudu sissenõutud haigusekindlustuse maksud.

Contributions perçues sur demande des caisses-maladie grâce à l'intervention des inspecteurs du travail et de la police.

Haigusekindlustusemaksude sissenõudmine ettevõtjate, mida tehakse politsei poolt tööinspektori korraldusel haigekassade vastavate teadaannete põhjal, omab viimastel aastatel juba hulga laiema ulatuse kui see oli mõni aasta tagasi. Neid makse nõutakse ettevõtjate teatavasti maksude vastuvaidlemata sissenõudmise korras.

1925 a. võrreldes maksude sissenõudmise juhtude arv on tõusnud enam kui 3-kordseks ja sissenõutud summa enam kui poolteisekordseks. Need andmed näitavad, et haigusekindlustusemaksude nõudmine on suurenenud võlgnevate väiksemate maksusummade sissenõudmise arvel. On tulnud ette juhte, kus haigekassad on asetatud võlgnevate haigusekindlustusemaksude sissenõudmisel sellisesse raskesse seisukorda, et haigekassad on võtnud ettevõtjate võlgnevate maksude katteks kindlustamata vekseid ja isegi neid diskonteerinud kassa juhatause giroga.

Haigekassade karbuste põhjal tööinspektorite korraldusel ettevõtjate väljanõutud haigusekindlustuse maksud 1925—30 a.

Contributions perçues sur demande des caisses-maladie grâce à l'intervention des inspecteurs du travail et de la police de 1925—30.

11.	Juhtude arv	Summa (1000 kr)	% (1925 = 100)	
			Nombre des cas	Primes de l'assurance (1000 kr)
1930	3 268	217,5	330	163
1929	2 298	204,5	232	153
1928	1 299	135,5	131	101
1927	1 543	141,0	156	105
1926	1 959	171,6	198	128
1925	989	133,8	100	100

Põhjuseks, miks ettevõtjad oma rahalisi kohustusi haigekassade vastu korralikult ei täida, on peamiselt kaks asjaolu: esiteks — majanduslik kitsikus, mis ennast eriti teravalt annab tunda väiksemate ettevõtete juures, milliseist paljud tellimiste vähenemisega ja terava võistluse tagajärjel on sattunud rahalistesse raskustesse ning teiseks — võlgnevate haigusekindlustuse summade pealt seaduses ettenähtud madal viivituse % (1% kuus). Viivituse % sellisel määral, mis ei ole kõrgem harili-

1) % tegevate ettevõtete arvu alusel.

kust vekslid diskontoprotsendi määrast pangas, vaid koguni madalam kui harutihti mõnes provintsi pangas, ei erguta kindlustusemaksu õiendama tähtajal. Lõpuks, osa võlgnevaid haigusekindlustusemaksu tuleb sunniviisil politsei abil nõuda sisse ettevõtete lohaka asjaajamise tõttu.

8. Ettevõtete revisjon.

Visites des inspecteurs du travail dans les entreprises

1930 a. algul tööinspektorid seadsid enestele ülesandeks viia läbi võimalikult laiemas ulatuses ette-

võtete revisjon kohtadel. Ülesande teostamiseks tuli revideerida hulk maal asuvaid väiksemaid ettevõtteid. Selle läbi revideeritud ettevõtete % tõusis 1930 a. 53,5 peale eelmise aasta 24,5 pealt, töötajate arv aga revideeritud ettevõtetes jäi suhteliselt peaaegu endiseks (64,1% üldarvust). Peaaegu kõigi tööstuseharude ettevõtted on revideeritud tööinspektorite poolt arvuliselt enam-vähem ühtlasel määral. Suhteliselt üle keskmise määra on revideeritud ettevõtteid murdude ja kaevanduste rühmas, tekstiil-, puu- ja paberitööstuse rühmas ning toidu-, jookide- ja maitseainetetööstuses, kus sagedane revisjoni tingitud revisjoni vajadusest õitöö keeluseaduse teostamise üle pagari- ja kondiitritööstuses. Valdav osa revideeritud ettevõtetest (92,5%) on revideeritud aasta jooksul ainult üks kord; ainult 7,5% revideeritud ettevõtetest on revideeritud mitmekordselt — 2 ehk 3 korda ja mõned isegi rohkem. 2 korda aastas on revideeritud 110 ettevõtet, 3 korda — 15 ning 4 ja rohkem korda — 8 ettevõtet. Suurim osa revisjone on võetud ette tööinspektorite eneste algatusel ettevõtete üldise revisjoni sihiga, 49 juhul inspektorid on käinud ettevõtetes läbivaatamas töötajate kaebusi, 42 korral on käidud uurimas tööõnnetuste põhjusi, 4 korda streikide puhul ja 65 korda muil põhjusil.

Ettevõtete revisjoni sagedus 1928—30 a.

Fréquence de visite des entreprises de 1928—30.

12.	Revideeritud ettevõtte % ¹⁾ % de entreprises visitées			Töötajate % revideeritud ettevõtetes järelevalve all seivate töötajate üldarvust % des travailleurs des entreprises visitées au total des travailleurs dans les entreprises soumisees à l'inspection		
	1930	1929	1928	1930	1929	1928
I jaoskond	48,8	32,5	45,6	34,3	64,3	73,6
II district	67,8	31,5	44,4	71,0	61,1	65,5
III "	105,7	29,2	66,8	101,9	91,2	99,4
IV "	60,9	23,8	36,8	81,5	55,5	74,1
V "	25,8	12,5	23,9	47,2	32,3	39,1
Keskmine — Moyenne	53,5	24,4	38,2	64,4	64,1	74,6

Tööinspektori revideerimis- ja muud ametkäigud 1930 a. — Visites des inspecteurs du travail dans les entreprises en 1930.

13.

Pour la nomenclature française s'adresser au tab. 30. (v. tableaux perman.)

	1. VII. 1930		Revideeritud ettevõtete arv N. des entreprises visitées	Revideeritud ettevõtete % 1) Pourcentage des entrepr. visitées	Töötajate arv revideeritud ettevõtetes esimestel (katendriaastast) revideerimise ajal. — Nom. des travailleurs dans les entreprises visitées au moment de la première visite	Ettevõtete arv, kus käidud — Nombre des entreprises visitées				Käike — Total	Mis põhjustel ettevõtteis käidud — Causes des visites				
	Järelevalve all ettevõtted — Nombre des entreprises soumises à l'inspection	Tööajala järelevalve all olevais ettevõtet. — Nombre des travail. dans les entreprises soumises à l'inspect.				Üks kord — Une fois	Kaks korda — Deux fois	Kolm korda — Trois fois	Neli ja enam korda — Quatre fois et plus			Neist õised käigud — Dont visites nocturnes	Ettevõtte revideerimine — Inspection générale d'entreprise	Töötajate kaebuste lahvatamine — Demandes	Tööõnnetuste uurimine — Instruction à l'occasion de l'accident
I. Murrud ja kaevandused	38	4 257	20	55,6	4 012	15	3	1	1	28	—	25	1	1	1
II. Mineraalide ümbertöötam.	180	1 834	71	39,4	1 242	70	1	—	—	72	—	70	—	1	1
III. Metallitööstus, masinate instrum. ja apr. valm.	435	5 548	198	45,5	2 196	174	16	6	2	287	—	208	14	7	10
IV. Keemiatööstus	80	1 037	36	45,0	573	31	6	—	—	41	1	32	—	—	9
V. Naha ja loomasaad. tööst.	91	622	39	42,9	421	32	5	1	1	50	—	40	4	1	3
VI. Tekstiilitööstus	135	9 605	66	48,9	7 480	60	2	—	4	93	—	68	8	9	8
VII. Puutööstus	485	6 631	261	53,8	4 600	235	22	4	—	291	3	273	7	11	7
VIII. Paberi- ja pabertööstus	38	2 525	23	89,6	2 372	21	2	—	—	25	1	24	—	—	1
IX. Poligraafiatööstus	104	1 907	34	32,7	573	30	3	1	—	39	—	34	3	—	2
X. Toidu ja maitseainete ning jookide tööstus	1 950	5 785	785	58,1	3 731	746	39	—	—	824	28	801	6	4	15
X.2. Pagari- ja kondiitritööstus	306	722	200	65,4	421	190	10	—	—	210	22	203	2	—	10
XI. Käbaki- ja pudukaup. t.	407	1 513	156	38,3	1 338	146	8	2	—	168	3	158	2	2	7
XII. Ehitustööstus	113	4 521	33	29,2	2 598	30	3	—	—	36	1	31	2	5	1
XIII. Elektri- ja gaasi- ja veevarustus	22	753	12	54,5	144	11	1	—	—	13	1	10	2	—	1
XIV. Puhastustööstus	243	696	57	23,5	152	57	—	—	—	57	—	57	—	—	—
XV. Transport ja side — Transport et communications	78	1 799	7	9,0	151	8	—	—	—	8	—	7	—	1	—
Kokku — Total	3 792	49 028	1 798	47,4	31 533	1 666	110	15	8	1 982	38	1 836	49	42	4 65

Tööinspektori tegevuse muud iseloomutused — Autre caractéristiques de l'activité des inspecteurs.

14.

		1930	1929	1928
Keskmiselt mitmel kalendri päeval iga tööinspektor on revideerimistel ja ametikäikudel olnud	Inspekt. asukoha linnas	50	94	76
	Väljaspool	68	74	81
	Kokku	118	168	137
Mitmel ööl ametikäikudel olnud	Inspekt. asukoha linnas	23	24	6
	Väljaspool	15	72	16
	Kokku	38	96	22
Sõidetud või käidud kilomeetrite arv ametikäikude puhul ettevõtteis väljaspool asukoha linnas	Raudteel	39 919	25 070	29 023
	Laeval		354	474
	Muul veeristal		4 749	5 326
	Jalgsi		412	439
	Kokku		39 919	30 585
Kohtuasutis is käidud	Süüdistajana	41	66	87
	Tunnistajana	26	32	9
	Ekspertina	3	9	9
	Kokku	70	107	105
Osa võtnud omavalits. tööstusekomisjonit koosolekust	41	48	59	
Muudest komisjonidest ja koosolekustest osa võtnud	48	230	78	
Asjatolmetuste arv	15 865	15 321	17 672	
Sissetulnud kirjade arv	53 078	46 220	35 780	
Väljastulnud kirjade arv	50 456	38 297	38 484	
Revideeritud halgekassade arv	18	15	18	

1) % järelevalve all seisvate tegevete ja seisvate ettevõtete üldarvu alusel.

Töökalte kohta Keskbüroo väljaandels enim ilmunud artiklid ja andmed:

Töökalte 1929 a. E. Stat. nr. 104(7) — 105(8), 1930 a., lhk. 396—403.

" 1928 a. E. Stat. nr. 92(7) — 93(8), 1929 a., lhk. 399—405.

" 1921—26 a. E. Stat. nr. 73(12), 1927 a., lhk. 696—704.

VÄLIS- ja RANNASÖIT ning KAUBA- ja REISIJATEVEDU 1930 a. NAVIGATION et TRANSPORTS MARITIMES en 1930.

Sisu: 1) Üldisloom, lhk. 458. 2) Sadamate tegevus, lhk. 459. 3) Sadamad, riigid ja kaubaliigid, lhk. 459. 4) Laevade rahvuslipp, lhk. 463. 5) Liinilaevade tegevus, lhk. 464. 6) Laevaliigid, lhk. 465. 7) Veod, lhk. 465. 8) Rannasõiduliinid, lhk. 466. 9) Rahvuslipp rannasõidus, lhk. 466. 10) Laeva liik rannasõidus, lhk. 466.

1. Üldisloom. 1930 a. laevasõitu tuleb
Caractéristique générale. lugeda veidi elavamaks eelmisest aastast, ühtlasi kõige elavamaks viimase 5 a. jooksul. Nii 1930 a. sissetulnud laevade arv kui maht ületavad eelmiste aastate vastavad arvud. Laevade arvu poolest polnud 1930 a. ülekaal suur: sissetulnud laevade arv oli 8971, seega 1,7% võrra enam eelmisest aastast ja 2,0% võrra

sõit muutus vähe 1930 a. võrreldes eelmisega.

Kauba- ja reisijate vedu.
Transport des marchandises et voyageurs.

Sissetulnud laevade arv ja maht
Nombre et tonnage des navires entrés

	Laevade arv <i>Nombre</i>			Laevade maht n. rgt. <i>Tonnage</i>			1922 a. = 100
	Välissõit	Rannasõit	Kokku	Long cours	Cabotage	Total	
1930	2 648	6 323	8 971	978 047	398 307	1 376 354	128,5
1929	2 490	6 325	8 815	892 057	386 465	1 278 522	119,4
1928	2 814	6 133	8 944	922 200	356 828	1 279 028	119,4
1927	2 672	6 111	8 783	849 996	329 806	1 179 802	110,2
1926	2 498	5 673	8 171	724 168	325 547	1 049 715	98,0
1925	2 566	6 235	8 801	784 094	355 995	1 140 089	105,0
1924	2 448	5 302	7 750	685 139	313 010	998 149	93,2
1923	2 741	6 423	9 164	755 264	357 307	1 112 571	104,2
1922	2 572	5 629	8 201	824 293	246 708	1 071 001	100

suurem 5 a. keskmisest; kuna maht, mis 1376 354 *net rgt.*, ületas eelmise aasta 7,0% ning 5 a. keskmise 11,2% võrra. Laevasõidu elavuse 1930 a. põhjustas peamiselt välissõit, mis igal aastal oma liikuvuse poolest tekitab laevasõidu üldarvudes muutusi. Välissõidust tuli 1930 a. sisse 2 648 laeva mahuga 978 047 *net rgt.*, kuna eelmise aasta arvud olid 2 496 laeva, 892 057 *net rgt.* 1930 a. oli laevasõiduks soodne ilmastik, mille arvele tuleb panna osaliselt laevasõidu suurenemist. Pehme talve tõttu püsis laevatee jäät vaba ning liikumine kestis aasta läbi. Ammugi pole enam olnud nii elavat liikumist talvekuudel kui just möödunud aastal, nagu näitavad järgnevad arvud:

Sissetulnud laevad:

	veebr.		märts	
	arv	maht <i>tn.</i>	arv	maht <i>tn.</i>
1930	109	45 542	204	49 509
1929	18	13 049	12	7 845
1928	47	35 319	52	35 317

Ka 1930 a. suurenenud turistide vool Eestisse aitas kaasa laevasõidu elavusele. Ranna-

2. Välissõit—Long cours

	Välissõit—Long cours				Rannasõit—Cabotage			
	Sisse	Välja	Kokku	%	Entrées	Sorties	Total	%
Tonnid—Tonnes								
1930	391 952	388 343	780 295	88,6	90 537	38 230	128 773	61,3
1929	452 327	431 143	883 470	100,3	92 634	41 970	134 604	61,1
1928	465 270	559 695	1 024 965	116,3	74 564	34 924	109 488	52,1
1927	353 295	513 167	866 462	98,4	76 390	33 691	110 081	52,4
1926	403 449	424 551	828 000	94,0	87 813	37 559	125 372	59,7
1925	360 132	358 887	719 019	81,6	80 781	34 399	115 180	54,8
1924	295 904	508 726	799 630	90,8	84 724	30 336	115 060	54,8
1923	350 549	334 171	684 720	77,7	153 826	56 207	210 033	100
1922	624 416	256 458	880 874	100
Reisijate arv — Nombre des voyageurs.								
1930	30 695	30 109	60 804	258,1	54 750	55 071	109 821	99,4
1929	27 881	27 324	55 205	234,4	53 473	53 641	107 114	96,0
1928	19 564	19 321	38 885	165,1	50 987	49 551	100 538	91,0
1927	17 046	17 082	34 128	144,9	48 795	47 953	96 748	87,6
1926	12 552	11 371	23 923	101,0	50 121	51 619	101 740	92,1
1925	11 767	11 787	23 554	100	55 277	55 208	110 485	100

Kaupade vedu laevadel ei arenenud 1930 a. aga kuigi soodsalt. 1930 a. jäi veetud kaupade arv taha eelmisest aastast 11,6%, ulatudes 780 295 *tn.* Nii sisse- kui väljavedu vähenes; esimene veidi rohkem, nii et mõlema arvele tuleb panna kaupade üldarvu tagasiminekut. 1930 a. ei ostetud kaupu välismaalt kaalu järgi kuigi palju vähem eelmisest aastast, seega on sisseveo tagasimineku laevateel tingitud kaubaveo suurenemisest raudteel. S. N. V. Liidu kaubad veetakse meile sisse peamiselt raudteel. 1930 a. ostime S. N. V. Liidust kaupu kaalu järgi ligi 3 korda rohkem eelmisest aastast, mis vähendaski laevade vedu. Väljavedu laevadel jäi 1930 a. väiksemaks eelmisest aastast metsamaterjali ja mineraalkaupade väljaveo vähenemise tõttu. Odavate hindade tõttu müüdi 1930 a. eelmisest aastast märksa vähem metsamaterjali välismaale; ka tsemendi, kipsi ja telliskivide müük välismaale jäi 1930 a. eelmisest aastast palju väiksemaks.

Ka rannasõidus jäi kaubavedu 1930 a. eelmisest aastast väiksemaks 4,3% võrra, olles 128 773 *tn* eelmise aasta 134 604 *tn* vastu.

Reisijate liikumine laevateel välissõiduks oli 1930 a. elavam eelmisest aastast: sisse- ja väljasõitnute arv ulatus 60 804

inimesele eelmise aasta 55 205 inimese vastu. Liiklemise elavuse põhjustasid turistid, kes möödunud aastal külastasid suuremal arvul Tallinnat. Ka kindlatel reisiliinidel on märgata elavamad tegevust; reisijate arv suureneb vähehaaval. Samuti rannasõidus suureneb viimastel aastatel reisijate arv järjekindlalt.

2. Sadamate tegevus.

Activité des ports.

Sadamatest on kõige elavam tegevus laevasõidu alal Tallinnal, kuhu sissetulnud 70,2% kogu sissetulnud mahust. Tallinnale järgneb Pärnu 8,5% sissetulnud ma-

hust. Kõik ülejäänud sadamad on laevasõidu poolest märksa väiksemad Pärnust; neist on suuremad need sadamad, mis järjekindlate rannasõiduliinide liiklemispunktideks saarte ja mandri vahel: Kuivastu, Kuressaare, Rohuküla, Heltermaa ja Virtsu.

Välissõidulaevad käivad peamiselt Tallinnas ja Pärnus. Tallinn omab välissõidus 89,1% osatähtsuse sissetulnud mahu järgi arvates ja Pärnu 6,7% osatähtsuse. Peale nimetatute käivad välissõidulaevad 9 sadamas, kuid nad omavad igaüks väikse osatähtsuse üldarvust.

Laevasõit ja kauba- ning reisijate vedu sadamate järgi 1930 a.
Navigation, transport des marchandises et des voyageurs d'après les ports en 1930 a.

3.	Sissetulnud laevad—Entrés						Kaubavedu Transp. des marchand.			Reisijate vedu Transp. des voyageurs		
	Välissõidus		Rannasõidus		Kokku		Long cours	Cabo- tage	Total	Välis- sõidus	Ranna- sõidus	Kokku
	Arv	Maht. net	Nom.	Ton. net.	Arv	Maht. net.	Tonnid—Tonnes			Arv—Nombre		
Tallinn	1 722	871 726	1 457	95 816	3 179	967 542	606 525	83 287	689 812	57 958	13 370	71 328
Pärnu	134	66 161	519	50 946	653	117 007	126 888	10 567	137 455	440	2 812	3 252
Kuivaste	—	—	686	49 597	686	49 597	—	1 258	1 258	—	14 355	14 355
Kuressaare	91	16 143	348	30 568	429	46 711	9 205	6 151	16 159	2 231	14 725	16 956
Heltermaa	—	—	366	30 334	366	30 334	—	990	990	—	13 802	13 802
Rohuküla	—	—	288	30 232	288	30 232	—	487	487	—	19 886	19 886
Virtsu	1	82	664	32 317	665	22 399	—	5 092	5 092	—	12 164	12 164
Triigi	—	—	137	17 225	137	17 225	—	1 150	1 150	—	1 722	1 722
Narva-Jõesuu	58	7 011	85	8 674	143	16 485	16 765	1 797	20 939	4	3	7
Kiirilla	—	—	148	16 356	148	16 356	—	4 174	4 174	—	4 137	4 137
Taaliku	—	—	106	15 343	106	15 343	—	925	925	—	1 303	1 303
Haapsalu	93	2 509	540	9 339	633	11 847	—	864	715	1 579	93	11 029
Loksa	67	4 329	178	7 503	245	11 832	—	3 963	6 949	10 912	21	—
Kunda	377	6 389	147	2 478	524	8 867	—	10 021	23	10 049	9	—
Paldiski	80	2 738	534	5 799	614	8 537	—	5 799	672	6 471	48	—
Võsu	—	—	47	2 283	47	2 283	—	200	2 495	—	—	—
Mõntu	21	100	17	917	38	1 029	—	65	806	—	—	—
Käsmu	4	254	14	721	18	975	—	—	50	—	10	—
Hiru-Suursadam	—	—	25	837	25	837	—	—	300	—	—	—
Orjaku	—	—	19	822	19	822	—	—	—	—	—	—
Tsitre	—	—	8	100	8	100	—	—	82	—	—	—
Kokku—Total	2 648	978 047	6 323	398 307	8 971	1 376 354	780 295	128 773	909 068	60 804	109 821	170 625

Kaupade läbikäigu poolest on samuti esikohal Tallinn ja Pärnu. Kaupade läbikäigust välissõidus langeb Tallinnale 77,7%, Pärnuale 16,3%; peale nende on veel nimetamist väärt Narva-Jõesuu 2,4%, Kunda 1,3% ja Kuressaare 1,2%, kust veetakse välja metsamaterjali, kartuleid, tsementi ja kive.

Kaupade vedu rannasõidus sünnib samuti peaaugalt Tallinna (64,7%) ja Pärnu (8,2%) kaudu; ülejäänud sadamatest on tähtsamad

rannasõidu kaubaveos: Kuressaare, Haapsalu ja Virtsu.

Reisijate liikumine välissõidus sünnib peaaegu kõik (95,3%) Tallinna kaudu, ainult Kuressaart on külastanud veidi üle 2 000 inimese, arvatavasti suvitajad välismaalt. Rannasõidus on elavam reisijate liikumine saarte sadamate ja nende mandri sadamate vahel, mis peavad saartega ühendust.

VÄLISSÕIT. — LONG COURS.

3. Sadamad, riigid ja kaubaliigid.

Ports, pays et articles de commerce.

1930 a. oli laevaühendus meil endiselt 15 riigiga, millest elavam läbikäik Soome, Saksa, Briti ja Rootsiga nagu varemategi aastategi. Laevade mahu järgi omavad nimetatud riigid kokku 73,4% osatähtsuse kogu läbikäinud mahust, kusjuures iga riigi osatähtsus järgmine (sulgudes eelmise aasta arvud): Soome 26,8% (28,1), Saksa 23,0% (24,5),

Briti 16,0% (15,4) ja Rootsi 6,2% (8,2). Absoluutarvudes on kõigi nimetatud riikidega läbikäik laevade mahu järgi suurenenud 1930 a., võrreldes eelmisega, peale Rootsi. Ka teiste riikidega, kellega meil vähem elav laevade läbikäik, oli laevaühendus 1930 a. eelmisest aastast suurem. Eriti on suurenenud laevasõit Eesti-Prantsuse vahel — 53,2% võrra. Tagasi on läinud ainult Danzigi ja Hollandi arvud, nagu näha tab. 4.

4. Riik—Pays	Laevasõit (sissetulnud, väljaläinud) Navigation (entrées, sorties)				Kaubavedu—Transport des marchandises		
	Arv Nombre	Maht net. Ton. net.	Neist laadit.—Avec cargais.		Sisse Importation	Välja Exportation	Kokku Total
			Arv Nombre	Maht net. Ton. net.			
Briti—Angleterre	857	330 144	314	273 539	95 083	192 811	287 894
Saksa—Allemagne	726	448 045	547	345 360	109 661	51 765	161 426
Danzig—Danzig	97	25 210	36	9 220	51 220	2 922	54 142
Belgia—Belgique	111	74 677	92	60 397	29 518	12 710	42 228
Hollandi—Pays Bas	42	29 939	31	19 407	12 686	27 290	39 976
Soome—Finlande	2 726	518 284	1 298	187 540	10 947	28 964	39 911
N.S.V.L.—U.R.S.S.	44	65 861	18	26 731	35 618	527	36 145
Prantsuse—France	109	103 139	91	70 301	3 659	30 162	33 821
Rootsi—Suède	366	135 055	272	62 398	23 847	7 869	31 716
Läti—Lettonie	306	82 549	133	38 446	6 691	11 053	17 744
Taani—Danemark	136	66 923	29	6 378	4 315	10 948	15 263
Muud riigid—Autres pays	85	75 215	60	32 284	8 707	11 322	20 029
Merelt tagasi—Navir. rentr.	180	13 308	5	1 848	—	—	—
Kokku—Total	5 285	1 948 340	2 926	1 139 844	391 952	388 543	780 295

Kaubavedu laevadel oli kõige elavam Eesti-Briti vahel, kus veetud 36,0% kogu kaubaveost laevadel. Järgmistel kohtadel kaubaveo suuruse poolest veeteel on Saksa 20,7%, Danzig 6,0%, Belgia 5,4%; lähedal viimasele on ka kaubavedu Eesti-Hollandi ja Eesti-Soome vahel. Soomega on kaubavaheetus veeteel läinud tunduvalt tagasi, laskudes neljandalt kohalt 1929 a. kuuendale 1930 a. Laevade liikumise elavus Soomega on tingitud peamiselt reisijate veost. Kaubaveo tagasimineku 1930 a. võrreldes eelmise aastaga langeb peamiselt kaubavahetuse poolest meiega elavamate riikide, s. o. Briti, Saksa ja Danzigi arvele, kuna riikidega, kellega meil vähemulatuslik kaubavahetus, on suuremal osal kaupade läbikäik laevateel suurenenud. Tunduvalt on suurenenud kaupade vedu S. N. V. Liidu ja Prantsuse vahel.

Kaubavedu laevadel koosnes järgnevatest kaubaliikidest:

5.	Kaubavedu sisse ja välja (tonnides) Export et import en tonnes	%
Tera- ja jahvatatud vill—Créates et produits de minoterie	84 973	10,9
Karjasaadused—Produits de l'élevage du bétail	18 457	2,4
Muud toiduained—Autres denrées alimentaires	33 401	4,3
Metsamaterjal—Produits forestiers	206 165	26,4
Paberitoorained—Matières pour papier	47 285	6,1
Mineraalid peale äriside—Minéraux (non compris minerais)	119 774	15,3
Keemilisttoorainete toorained—Matières chimiques	52 548	6,7
Puulööstusesaadused—Articles en bois	20 517	2,6
Metallid—Métaux travaillés	30 391	3,9
Mineraalkaubad—Produits minéraux	22 624	2,9
Muud—Autres	144 160	18,5
Üldse—Gr. total	780 295	100

Koguse suuruse poolest tähtsamateks kaubaliikideks veolaevadel on metsamaterjal 26,4%, mineraalid (kivisüsi ja muud) 15,3%, villi

igal kujul 10,0% ja paberitooraine (tselluloos) 6,1%. Sisse- ja väljavedu laevadel on peaaegu võrdne, ainult vähe on sissevedu väljaveost ees. Sisseveos on kaaluvamateks veoartikliteks laevadel villi, kivisüsi, suhkur, naftasaadused, väljaveos — metsamaterjal, paberitooraine ja tsement.

Eesti-Briti vaheline kaubavedu oli 1930 a. 287 894 tn, seega vähem eelmisest aastast 12,8% võrra. Kaubavahetuse moodustab peamiselt väljavedu Eestist Britti, millele läbikäigust langeb 66,0% ehk 192 811 tn, kuna sissevedu oli 33,3% ehk 95 083 tn. 1930 a. jäi just väljavedu Britti tunduvalt taha eelmise aasta vastavast arvust, nimelt 32 694 tn ehk 14,4% võrra. Väljavedu põhjustaski peamiselt Eesti-Briti vahelise kaubaveo tagasimineku. Sissevedu vähenes ka, kuid väljaveost vähem, nimelt 9 705 tn ehk 9,2% võrra, andes üldlähikäigu tagasimineku 22,8%.

Suurema kogusega kaupadeks väljaveos Britti on metsamaterjal, mis moodustab 74,0% üldväljaveost laevadega, peale selle tselluloos, vineer ja vincerist kaup, karjasaadused (või, peekon, munad), lina ja paber, millised kokku omavad 23,7% ulatuva osatähtsuse väljaveos Britti. Väljaveo tagasimineku 1930 a. võrreldes eelmisega tuleb panna metsamaterjali arvele, mida madalate hindade tõttu veeti välja üldse vähem ning ka metsamaterjali peaturule — Britti oli metsamaterjali müük ja vedu väiksem. Ka teiste kaupade kogus muutus, kuid muudused olid väikeulatuslikud. Sisseveos Britist olid koguse suuruse poolest tähtsamateks kaupadeks kivisüsi, mis üksinda moodustab 80,0% sisseveost laevadel Britist, peale selle heeringad, villi, naftasaadused, metallid ja mineraalkaubad.

Laevavahetus oli meil 1930 a. 44 Briti sadamaga, kuid kaupade läbikäigu suhtes osutuvad tähtsaks üksikud. Nii tulevad Britist

sisseveetavad kaubad peamiselt Hullist — 53,3%. Teisel kohal on London, kust tuleb aga kõigest 8,3% Britist sisseveetavatest kaupadest. Teised sadamad omavad kaupade lähtesadamatena Londonist veel väiksema osatähtsuse. Seega tuli võrdlemisi suur osa (38,2%) sisseveest Britist väikeste kogustena mitmest (15) sadamast, mis laevasõidu seisukohalt ebasoodus. Peale Hulli ja Londoni on teised kauba lähtesadamad juhuslikud ja väikesed. Nad muutuvad iga aasta ja nende osatähtsus kaubaveos muutub. Hullist tuleb meile kivisüsi, mis moodustabki peaaegu kogu sealt sisseveetava kauba. Londonist

veame sisse vilja, puuvilla ja mitmesugust segakaupa. Eestist Britti väljaveetavatest kaupadest lähevad suuremad kogused Londoni (15,3%) ja Hulli (14,3%), kuid peale nende tähtsamateks meie kaupade sihtsadamateks on veel Bo'ness (12,3%), Grangemouth (9,2%), Manchester (7,7%) ja Gravesend (6,3%). Peale selle jääb väljaveost veel üle 33,3%, mis jaguneb 23 Briti sadama vahel. Sealjuures ei ühti meie kaupade sihtsadamad Britis, sealt meile tulevate kaupade lähtesadamatega. Londoni lähevad meilt karjasaadused ja vineer, muudesse sadamatesse peamiselt metsamaterjal, tselluloos ja lina.

Sissetulnud laevade laotamine % üldmahust—Répartition des tonnages des navires entrés en %

6.	1930	1929	1928	1927	1926	1925	1924	1923	1922	1921
Saksa — <i>Allemagne</i>	31,6	34,5	33,7	35,6	36,6	40,8	35,5	30,8	26,1	27,4
Soome — <i>Finlande</i>	16,8	16,8	15,9	15,1	14,6	18,1	17,6	15,8	17,2	18,0
Eesti — <i>Estonie</i>	19,4	18,7	20,5	17,3	16,0	12,9	13,7	17,7	11,8	19,4
Briti — <i>Angleterre</i>	12,5	14,5	11,5	12,6	8,8	10,1	13,8	13,7	10,1	6,6

Eesti-Saksa vaheline kaupade läbikäik, mis 1930 a. ulatus 161 426 *tn*, jäi tunduvalt maha eelmisest aastast, nimelt 75 903 *tn* ehk 31,3% võrra. Tagasimineku sündis peamiselt sisseveo arvel, mis 177 379 *tn* 1929 a. alanos 109 661 *tn* 1930 a. Ka väljavedu kahanes veidi, laskudes 59 950 *tn* 1929 a. 51 765 *tn* 1930 a. Muutus tuleb panna suuremalt osalt Saksa-Eesti vahelise kaubanduse kujunemise arvele 1930 a., kuna transiitveod Saksa sadamate kaudu meile muutusid vähem. 1930 a. oli Eesti-Saksa vaheline kaubandus koguselt 110 221 *tn*, kuna kaubavedu ulatus 161 426 *tn*, 1929 a. vastavad arvud olid 153 558 *tn* ja 237 329 *tn*. 1930 a. ostsime nii kaalu kui väärtuse järgi Saksast, eelmise aastaga võrreldes, märksa vähem kaupu. Eesti-Saksa vahelise kaubaveo peale mõjus eriti tunduvalt teravilja ostukoha ülekandmine Saksast S. N. V. Liitu ja Poola. Väiksemate arvudega mõjutasid kaubaveo vähenemist Saksast: koloniaalkaupade ost mujalt ja üldse väiksem metallide ja loomatoidu ost.

Sadamate arv Saksas, millega 1930 a. pidasime laevauhendust, ulatus 16. Neist oli kaubaveos kaaluv osatähtsus Hamburgil ja Stettinil, kust tuli ja kuhu läks suurim osa laevadel veetud kaupadest. Peale selle on veel kaubaveo suhtes nimetamisväärte sadamad sisse- kui väljaveos, mis aga üksteisest erinevad. Hamburgist tuleb 50,3% ja Stettinist 30,3% kogu Saksa sadamatest sisseveetud kaubast, kusjuures teistele sadamatele jääb üle 19,2%, mis jaguneb peamiselt Bremenil ja Lübecki vahel. Väljavedu Saksa laevadel on ligi 2 korda väiksem sisseveost sealt ja see läks pea kõik nelja sadamasse:

Stettini, Herrenvycki (Lübecki juures), Hamburgi ja Bremeni, kusjuures esimesse kolme peaaegu võrsetes kogustes (30–26% väljaveost Saksa) ning Bremeni 10,3%. Hamburg omab Eesti-Saksa vahelises kaupade läbikäigus 42,3% ning Stettin 30,3% osatähtsuse.

Koguse suuruse poolt olid 1930 a. tähtsamateks sisseveetavateks kaupadeks Saksa sadamatest: vili, koloniaalkaubad, väetisained, metallid, mineraalkaubad, keemiakaubad. Väljaveetavatest kaupadest moodustavad suurema koguse veos Saksa väävlükivi jäänused, vôi, vineer ja tselluloos. Vili tuleb Hamburgist ja Stettinist, moodustades veost nendest sadamatest suurema osa. Hamburgi kaudu tulevad meile veel sool, naftasaadused, tekstiiltoorained, nahad — neist on osa transiitkaubad, Hamburgi läheb meilt pater, tselluloos ja mitmesugust segakaupa. Meilt Stettini veetavatest kaupadest moodustab 2/3 vôi.

Eesti - Danzigi vaheline kaubavedu 1930 a. oli samuti väiksem eelmisest aastast, ulatudes 54 142 *tn* eelmise aasta 60 181 *tn* vastu. Eesti-Danzigi vaheline kaupade läbikäik koosneb peamiselt sisseveest sealt, mis moodustab 94,3% üldlâbikäigust. Danzigi kaudu sünnib peamiselt meie kaubavahetus Poolaga ja kuna meie kaubandus Poolaga väga ühekülgne. (ostame sealt rohkem kui sinna müüme), jäi seetõttu ka kaupade vedu Eesti-Danzigi vahel ühekülgseks. Danzigist sisseveetud kaupades moodustavad suurema koguse suhkur, vili ja kivisüsi.

Eesti-Belgia vaheline kaubavedu ulatus 1930 a. 42 228 *tn* eelmise aasta 37 967 *tn* vastu. Suurenedes seega 11,3% võrra. Sissevedu on Eesti-Belgia vahelises kaubaveos

ülekaalus, omades 69,8% läbikäigust. Sissevedu toimub peamiselt Antverpeni kaudu, kuna väljaveos Antwerpen ja Gent nõõduandvad. Antverpenist toodi meile metalle ja väetisaineid, mis moodustavad peaosas sisseveost, need on ühtlasi kaubad, mis Belgia meile müüb, kuna peale selle veel Antverpeni kaudu transiidina meile tuleb mitmesugust segakaupa. Väljaveo Belgiasse moodustavad meie oma kaubad, mida sinna müüsi. Nende hulgas on suurema kogusega metsamaterjal, tselluloos ja elusloomad.

Eesti-Hollandi vaheline kaubavedu jäi 1930 a. tunduvalt maha eelmise aasta vastavast arvust. 1930 a. ulatus kaupade läbikäik 39 976 *tn*, kuna aasta varem oli 47 903 *tn*. Tagasimineku ulatus seega 16,8%, mida tuleb panna väljaveo arvele. Eesti-Hollandi vahelises kaubaveos on väljavedu 68,2% esikohal ja väljavedu üksinda väheneski 1930 a., kuna sissevedu isegi veidi suurenes. Hollandisse läheb meilt metsamaterjali. Selle üldine vähenemine väljaveos madalate hindade tõttu tingis ka kaubaveo vähenemise Hollandisse. Ka jäi 1930 a. ära väävlikivi jäänuste müük Hollandisse, mis koguselt moodustas suure osa 1929 a. veost. Väljaveetatavad kaubad lähevad peamiselt Amsterdami, Rotterdami ja Zaandami. Meile Hollandist toodavad kaubad tulevad kõik Rotterdamist. Sealt tulevaist kaupadest on ligi 2/3 transiitkaupu, kuna Hollandist ostame koguselt vähe. Tähtsamateks kaupadeks sisseveos Hollandist on vili, kivisüsi, koks, väävel ja väetisained.

Eesti - Soome vahel oli 1930 a. kaupade läbikäik 39 911 *tn* eelmise aasta 50 661 *tn* vastu. Vähenemine ulatus 21,8%, mida suurelt osalt tuleb panna väljaveo arvele. 1930 a. oli meie väljavedu Soome 28 964 *tn*, eelmisel aastal aga 36 684 *tn*. Ka sissevedu alanes 13 977 *tn*-ilt 1929 a. 10 947 *tn* 1930 a. 1930 a. müüsi Soome vähem raskekaalulisi kaupu, nagu telliskive, tsementi, kipsi ja kartuleid, mis moodustavad suurema osa väljaveost Soome. Sissevedu laevadel Soomest koosneb peamiselt puumassist, paberist ja ehituskividest.

Laevaühendust pidasime 1930 a. 31 Soome sadamaga. Kaupade läbikäigus omavad aga kaaluvama osatähtsuse ainult 3 sadamat: Helsingi (35,1%), Viipuri (23,8%) ja Kotka (17,0%). Kuna väljavedu Soome üldse suurem sisseveost, põhjeb nimetatud sadamate läbikäik peamiselt väljaveol, kuid nad on ühtlasi ka tähtsamateks kauba saatesadamateks meile. Eesti sadamatest oli elavam kaubaveo läbikäik Soomega Tallinnal, Kundal, Narva-Jõesuul ja Loksal.

Eesti-S. N. V. Liidu vaheline kaubavedu suurenes 1930 a. võrreldes eelmisega üle kahe korra, olles 1930 a. 36 145 *tn*, mis kogu kaupade läbikäigust veeteel moodustab 4,8%. Suurenemine on tingitud S. N. V. Liidu osatähtsuse tõusust 1930 a. sisseveost, nimelt ostisime S. N. V. Liidult nii väärtuselt kui koguselt eelmisest aastast märksa enam kaupu. Suurem osa kaubavahetusest S. N. V. Liiduga sünnib raudteel, kuid 1930 a. toodi ka laevadega kaupa. Laevadel toodi peamiselt vilja. Üldse toimus laevadel ainult väike osa S. N. V. Liidu kaupade sisseveost Eestisse, mis osalt jäi Eestisse, osalt aga saadetakse transiidina välisriikidesse edasi.

Eesti - Prantsuse vaheline kaubavedu ulatus 1930 a. 33 821 *tn*, suurenedes eelmise aastaga võrreldes 22,2% võrra. Suurenemise põhjustas väljavedu, millest peaauglikult koosnebki Eesti-Prantsuse vaheline kaubavahetus. Sisse veeti Prantsusest ainult 10,8% kaupade läbikäigust. Pea veoartikliteks Prantsusse on tselluloos ja metsamaterjal, kuna sealt tuleb mitmesugust segakaupa. Prantsusest ostisime kaalu järgi märksa enam kaupa kui sealt laevadega toodud, kuid suurem osa raskekaalulisi kaupu tulevad meile transiidina Belgia sadamate kaudu. Laevad käisid 8 Prantsuse sadamas, kuid kaubavedu toimus peamiselt kahe sadama vahel. Nendeks olid Rouen, kust kaudu käis läbi 61,1% Eesti-Prantsuse vahelisest kaubaveost, ning Dunkerque, mille läbikäik ulatus 26,4% üldarvust.

Eesti - Rootsi vaheline kaubavahetus jäi 1930 a. eelmisest aastast väiksemaks 19,7% võrra, ulatudes 31 716 *tn* eelmise aasta 39 509 *tn* vastu. Vähenemine sündis peamiselt sisseveo arvel, mis alanes 30 197 *tn* 1929 a. 23 847 tonnini 1930 a. Ka väljavedu läks tagasi, kuid väljavedu moodustab kaubavahetuses laevadel Eesti-Rootsi vahel üldse väiksema osatähtsuse. Esikohal on sissevedu, mis omab Eesti-Rootsi vahelises kaubavahetuses 75,1% osatähtsuse. Tagasimineku sisseveos on selektatav väetisainete ostu vähenemisega Rootsi. Väetisained, metallid, igasugused masinad ja metallkaup ning šamottkivid on pea veoartikliteks Rootsist. Välja veetakse meilt Rootsi laevadega kartuleid, metsamaterjali ja paberit, mis moodustavad suurema osa vedudest sinna.

Rootsi sadamate arv, millega laevaühendust peeti 1930 a., ulatus 33-ni. Kuid ainult Stokholmi kaudu toimus 75,2% üldisest kaubaveost Eesti-Rootsi vahel. Teised sadamad on seega hoopis tähtsusetad.

Eesti - Läti vaheline kaubandus läks 1930 a. koguselt kui ka väärtuselt märksa

tagasi eelmisest aastast, kuid sellest hoolimata on vedu laevadel mõlema riigi vahel kasvanud, mis näitab, et 1930 a. kaupade veoks kasutati raudtee asemel laevateed. Eesti-Läti vaheline kaupade vedu pole aga üldiselt suur, ulatub vaid 17 744 *tn*, mis moodustab kaubaveo üldarvust laevadel 2,3% ning üldisest kaubavahetusest Eesti-Läti vahel 61,4%. Peamiselt meilt veetavad kaubad veeti laevadel: kaupade läbikäigust moodustab väljavedu 62,2%, kuna sisseveole jääb 37,8%. Koguse suuruse poolest tähtsamaks veoartikliks laevadel on tsement ja tänavasillutuskiivid.

Eesti - Taani vahel veeti 1930 a. ja ka aasta varem laevadel kaupu 15 000 *tn* ümber. Sellest oli meilt väljaveetavaid kaupu 1930 a. 71,%, mis suuremalt jaolt olid transiitkaubad, sest müüsiime Taani kaupu ainult 4 373 *tn*, alla 1/2 sellest, mis meilt laevadega veeti Taani. Sisse toome Taanist mitmesuguseid väiksema kogusega kaupu, mille hulgas suurema koguse moodustavad ainult tünnilauad.

Eesti ja muude seni nimetamata riikide vaheline kaubavaheetus on väike.

4. Laevade rahvuslipp.

Pavillons nationaux.

Peale Eesti laevade võtsid Eesti ja välisriikide vahelistest laevasõitudest osa 18 riigi laevad. Nende hulgast kuulub esimene koht sissetulnud mahu järgi arvates Saksa lipule, mis omab 31,6% osatähtsuse, teisel kohal 19,4% on Eesti laevad, kolmandale kohale tulevad 16,8% Soome laevad ning neljas koht jääb Britile 12,5%. Kõigi teiste riikide laevad (15 riigi) omavad sissesõitnud laevade mahu märksa väiksema osatähtsuse, sest neile kõigile jääb kokku vaid 19,7%. Eesti

lipu all tuli 1930 a. eelmisest aastast veidi enam laevu sisse. Saksa ja Briti lipud avaldavad sissetulnud mahu 1930 a. võrreldes eelmisega vähenemise tendentsi.

Kaubaveos on lippude järjekord samasugune kui sissetulnud mahu: esimesel kohal on Saksa, kelle laevadel veetud 32,3% kogu kaupade läbikäigust, teisel kohal on Eesti lipp, mis osatähtsuse poolest kaubaveos ei jäänud palju taha Saksast, moodustades 31,2% kaupade üldlähikäigust. Võrreldes nimetatutega on teiste riikide laevade osatähtsus kaubaveos väike. Norra, Briti ja Taani laevadel veeti 6-7% üldkaubaveost, 3-4% vahel on Rootsi, Soome ja Läti ning 1-2% vahel Prantsuse, S. N. V. Liidu ja Poola laevade osatähtsus üldkaubaveos. Ülejäänud 8 riigi laevad omavad kaubaveos osatähtsuse alla 1%. Muutustist puutub silma Saksa lipu tunduv tagasimineku kaubaveos 1930 a. võrreldes eelmisega, nimelt 40,2%-lt 1929 a. 32,3%-ni 1930 a., kuna Eesti lipu osatähtsus alanen ainult 1% võrra. Absoluutarvudes on kaubaveo üldarvu tagasimineku tõttu kõigi riikide laevadel veetud kaupu 1930 a. eelmisest aastast vähem. Sealjuures vähenes kaubavedu Saksa laevadel 28,6% võrra — 354 970 *tn*-ilt 252 477 *tn*-le. Eesti lipu vedu vähenes 15,2% võrra 287 132 *tn*-lt 243 264 *tn*-ni.

Reisijate vedu sündis suurelt osalt Soome laevadel, nimelt 60,1% reisijate liikumisest. Saksa laevade osatähtsus reisijate veos on 18,8% ja Eesti laevadel 12,3%. Soome laevade ülekaaluv osa reisijateveos on seletatav Eesti-Soome vahelise liini teenimisest Soome laevade poolt, kus elavam reisijate liikumine.

Tab. 8 näeme kelle laevad vedasid kaupu ja milliste riikide vahel:

Eesti laevad võtsid osa peaaegu kõigest Eesti ja välisriikide vahelisest kaubaveost, kus suurem osa, nimelt 140 995 *tn* ehk 57,6% kogu Eesti laevade veost langeb vedudele Eesti-Briti vahel. Eesti laevade vedudest moodustavad suurema osa veel vedod Eesti-Rootsi vahel 9,2%, Eesti-Hollandi vahel 8,7%, Eesti-Belgia vahel 5,1% ja Eesti-Soome vahel 4,3%. Ka vedod Eesti-Prantsuse, Eesti-Läti ja Eesti-Danzigi vahel on tähelepanuväärt. Suurim osatähtsus on Eesti lipul Eesti-Rootsi vahelistes vedudes, nimelt 71,3%, peale selle Eesti-Hollandi vedudes — 53,1% ja Eesti-Inglise vedudes — 49,0%. Olgugi, et Eesti laevad on pea sama palju kaupu toonud kui viinud, on Eesti lipu osatähtsus suurem vedudes peamiselt nende riikidega, kuhu lähevad meie oma raskekaaluga kaubad, nagu metsamaterjal, tsement ja paberitoorained.

Laevad ja kauba- ning reisijate vedu laevade rahvuslipu järgi 1930 a. *Navigation, transport des marchandises et des voyageurs d'après les pavillons nationaux en 1930.*

7. Lipp—Pavillon	Sissetulnud maht		Kaubavedu (sisse- ja välja)		Reisijate vedu	
	Tonnage import.		Import. et export. de marchand.		Transport des voyageurs	
	n. rgt.	%	toonid	%	Arv	N. %
Eesti—Estonie	189 884	19,4	243 264	31,2	7 788	12,8
Saksa—Allemagne	309 510	31,6	252 477	32,4	11 226	18,5
Norra—Norvège	31 284	3,2	55 084	7,0	8	—
Briti—Angleterre	122 160	12,5	52 738	6,8	3 875	6,4
Taani—Danemark	43 654	4,5	48 058	6,2	11	—
Rootsi—Suède	35 488	3,6	30 750	3,9	264	0,4
Soome—Finlande	164 406	16,8	28 003	3,6	36 528	60,1
Läti—Lettonia	17 822	1,8	21 618	2,8	95	0,2
Prantsuse—France	21 063	2,2	16 004	2,0	702	1,1
S. N. V. L.—U. R. S. S.	13 726	1,4	13 255	1,7	7	—
Poola—Pologne	10 232	1,1	10 801	1,4	216	0,4
Hollandi—Pays-Bas	6 947	0,7	5 658	0,7	8	—
Leedu—Lithuanie	392	—	1 855	0,2	—	—
Danzig—Dantzig	846	0,1	724	0,1	—	—
Pärslia—Perse	1 791	0,2	15	—	11	—
Ungari—Hongrie	4 543	0,5	10	—	10	—
Kreeka—Grèce	425	—	1	—	4	—
Tšehhoslov.—Tchécoslov.	2 663	0,3	—	—	47	0,1
Panama—Panama	1 209	0,1	—	—	4	—
Kokku—Total	978 047	100	780 295	100	60 804	100

	Briti Angleterre	Saksa Allemagne	Danzig Danzig	Belgia Belgique	Hollandi Pays-Bas	Soome Finlande	S.N.V.L. U.R.S.S.	Prantsuse France	Rootsi Suède	Läti Lettonie	Taani Danemark	Muud ja te- ist tagasi Aadr. paigast nuz. rent.
Slise- ja väljaläinud maht n. rgt. — <i>Tonnage importé et exporté</i>	330 144	448 045	25 210	74 677	29 939	518 284	55 861	103 139	135 055	82 549	56 927	88 523
Sellest— <i>Dont:</i>												
Eesti lipu %— <i>Pavillon eston. en %</i>	31,5	2,3	33,2	20,8	63,3	14,7	12,2	22,1	31,5	36,3	51,4	7,1
Vastava riigi lipu %— <i>Pavil. du pays cor. en %</i>	44,2	71,1	—	—	5,3	44,7	17,4	26,1	26,2	6,0	16,0	—
Saksa lipu %— <i>% du pavillon allemand</i>	4,1	71,1	26,6	58,0	11,6	35,4	29,0	1,2	12,9	9,7	4,6	5,0
Kaubavedu tonnides— <i>Transport des marchan- dises en tonnes</i>	287 894	161 426	54 142	42 228	39 976	39 911	36 145	33 821	31 716	17 744	15 263	20 029
Sellest— <i>Dont:</i>												
Eesti lipu %— <i>Pavillon eston. en %</i>	49,0	2,7	12,1	20,9	53,4	26,3	—	29,4	71,3	44,9	20,3	16,8
Vastava riigi lipu %— <i>Pavil. du pays cor. en %</i>	16,4	39,1	—	—	4,8	52,6	21,1	28,7	17,2	—	50,0	—
Saksa lipu %— <i>% du pavillon allemand</i>	5,4	89,1	70,5	51,0	35,1	13,5	10,0	10,5	1,4	6,9	13,3	11,7

Kuid on ka erandeid, nimelt Eesti-Rootsi vahelises veos, kus Eesti lipu osatähtsus suurim, domineerib just sissevedu.

Saksa laevadel toimub peamiselt Eesti-Saksa vaheline kaubavedu.

Saksa laevade kaubavedu 1930 a.:

Üldse	252 477 tn	— 100 %
Eesti-Saksa vahel	143 834 "	— 56,9 "
" Danzigi "	38 140 "	— 15,11 "
" Belgia "	21 531 "	— 8,3 "
" Briti "	15 603 "	— 6,1 "
" Hollandi "	14 015 "	— 5,6 "

Kaubaveos väiksema osatähtsusega esinenud lippudest Norra lipp toimetab kaubavedu Eesti-Briti vahel; Briti lipp oli tegev suurelt osalt Eesti-Briti vaheliste vedude juures; Taani lipp teotseb peamiselt Eesti-Briti ja Eesti-Taani vahel. Ülejäänud lipud teotsevad Eesti ja oma riigi vahelistes vedudes ja Eesti-Briti vahelises kaubaveos.

Tähelepanuväärt on, missuguse riigi laevad olid tegevad kaubavahetuse poolest Eestiga elavamate välisriikide vahel.

Eesti-Briti vahelises kaubaveos on tegevad mitme riigi laevad. Kaugelt ülekaalus teistest on Eesti lipp 49%-ga, sellele järgneb Briti oma lipp 16,1%-ga, Norra 12,0%-ga, Taani 7,6%-ga, Saksa 5,1%-ga ning Rootsi 4,7%-ga ja mõned teised märksa väiksema tähtsusega.

Eesti-Saksa vaheline vedu toimetatakse suurelt osalt Saksa oma laevadel. Saksa lipu osatähtsus ulatus 89,1% Eesti-Saksa vahelises veos. Peale selle on nimetamisväärt veel Soome lipp 5,1% osatähtsusega. Eesti-Saksa vahelisest veost sünnib suur osa liinilaevadel. Liini teenivad Saksa oma laevad ning üks Soome laev. Sepärast ongi just nimetatud lipud peamiselt esitatud kaubaveos.

5. Liinilaevade tegevus.

Ligne de navigation.

Laevalline oli meil 1930 a. 14. Suurem osa neist ühendab Eestit Saksa ja Soome sadamatega, kuid järjekindel ühendus on ka Briti, Rootsi, Taani, Prantsuse, Bel-

Laevallinid 1930 a.—*Lignes de navigation en 1930.*

9.	Eesti lipp Pavillon d'Estonie	Välislipp <i>Autres pavillons nationaux</i>	
		br. reg. ton.	
Tallinn—Helsinki	—	443	Soome
Helsinki—Tallinn—Stettin	—	2395	Soome 2037 Saksa
Stettin—Tallinn—Soome sad.	—	995	Saksa
Tallinn—Hamburg	—	903	Saksa
Lübeck—Danzig—Tallinn—Lübeck	—	—	—
London—Tallinn—Riga—London	—	973	Saksa
Göteborg—Helsingborg—Malmö—Danzig—Riga—Helsinki	—	1848	Inglise
Pärnu—Kuressaare—Riga—Helsinki	—	400	Rootsi
Tallinn—Stockholm	483	—	—
Tallinn—Kopenhagen—Prantsuse sad. (viim. sad. Bordeaux)	541	—	—
Hamburg—Tallinn—Soome sad.	—	1368	Taani
Antwerpen—Rotterdam—Danzig—Tallinn	—	1385	Prantsuse
Tallinn—Bremen	—	1085	Saksa
Gdynia—Danzig—Riga—Tallinn—Helsinki	—	1104	Saksa
	—	1133	Saksa
	—	817	Poola

gia, Hollandi, Poola ja Danzigiga. Viimasega isegi mitme liini kaudu. Liinidel sõitvad laevad on suuremalt osalt Saksa omad, kuna enamjagu liine seob meid Saksa sadamatega. Tallinna-Londoni liini ühendust peab Briti laev. Üht Eesti-Rootsi vahelist liini peab Rootsi, teist Eesti laev; Eesti laev teenib veel Tallinna-Riia-Helsingi vahelist liini. Liinilaevadena esinevad veel Taani, Prantsuse ja Poola lipud. Liinilaevade tegevus ilmneb tab. 10.

Liinilaevadel veeti 1930 a. 31,1% kogu kaubaveost, mis osutab võrreldes eelmise aastaga tagasiminekut, sest 1929 a. oli liinilaevade osatähtsus kaubaveos 35,1%. Kuna laevalline teenivad peamiselt Saksa lipu all sõitvad laevad, on ka kaubaveos liinilaevadega Saksa osatähtsus kõige suurem, nimelt 64,3% üldsummast. Briti laevadel on veetud 13,5% liinilaevade kaubaveost. Saksa ja Briti laevade veost moodustab liinilaevade vedu ligi 62%. Ka teiste riikide laevade veos moodustavad liinilaevade vedod küllalt tähelepanuväärt osa, ainult Eesti laevade veos on liinivedusid 4,1%.

Reisijatevedu sünnib suurelt osalt liinilaevadel, 1930 a. liikus liinilaevadel 86,5% kogu

Liinilaevade tegevus 1930 a. — Mouvement des lignes de navigation en 1930.

10.	Kaubavedu tonnides Transport des marchandises (en tonnes)			Reisijate vedu (arv) Transport des voyageurs (nombre)		
	Üldse Gr. total	Sellest liini- laevadel Dont par les navires de ligne	Liinilaevadel veetud kauba arvu % üldarvust Transport des marchandises par les navires de ligne en % de nombre total	Üldse Gr. total	Sellest liini- laevadel Dont par les navires de ligne	Liinilaevadel veetud reisijate arvu % üldarvust Transport des voy- ageurs par les na- vires de ligne en % de nombre total
Lipud—Pavillons						
Eesti—Estonie	243 264	10 081	4,1	7 788	5 908	75,9
Saksa—Allemagne	252 477	156 321	61,9	11 226	9 929	88,4
Norra—Norvège	55 034	—	—	8	—	—
Briti—Angleterre	52 738	32 834	62,3	3 875	295	7,6
Taani—Danemark	48 058	11 364	23,6	11	10	90,9
Rootsi—Suède	30 750	6 797	22,1	264	17	6,4
Soome—Finlande	28 003	12 848	45,9	36 528	38 421	99,7
Läti—Lettonie	21 618	—	—	95	—	—
Prantsuse—France	16 004	2 524	15,8	702	—	—
S.N.V.L.—U.R.S.S.	13 255	—	—	7	—	—
Poola—Pologne	10 801	10 224	94,7	216	83	15,3
Hollandi—Pays Bas	5 658	—	—	8	—	—
Leedu—Lithuanie	1 885	—	—	—	—	—
Daanig—Danzig	724	—	—	—	—	—
Pärsia—Perse	15	—	—	11	—	—
Ungari—Hongrie	10	—	—	10	—	—
Kreeka—Grèce	1	—	—	4	—	—
Panama—Panama	—	—	—	4	—	—
Tšehhoslovakkia—Tchécoslovaq.	—	—	—	47	—	—
Kokku—Total	780 295	242 995	31,1	60 804	52 613	86,5

sisse-väljasõitnud reisijatest. Kuna elavam liiklemine laevadel sünnib Eesti-Soome vahel ja neid liine teenivad Soome ja Saksa laevad, on nimetatud lippudel ka suurem osatähtsus reisijate veos. Soome lipu all sõitis 69,2% kogu liinilaevadel reisijaist ning Saksa lipu all 18,8%.

6. Laevaliigid. Catégorie.

Nagu varematal aastatelgi, nii ka 1930 a., toimetakse pea kõik kaubavedu aurulaevadel. Muudele laevaliikidele jäi 1930 a. ainult 8% kaubaveost. Ka ses osas on mehaanilise jõuga liikuvad sõidukid, nimelt mootor- ja mootor-purjelaevad ülekaalus. Purjelaevadel veeti 1930 a. vaid 1,3% kogu kaubaveost, seega on nad tõrjutud peaaegu välja kaubaveost. Reisijate liikumine sünnib ainult aurulaeva-

del; ainult üksikutele juhtudel sõidetakse kaasa kaubalaevadega ja seega ka teistel laevaliikidel.

Veod laevaliikide järgi 1930 a.

Transport des marchandises et des voyageurs d'après les catégories de navire en 1930.

11.	Kaubavedu Transport des marchandises		Reisijate vedu Transport des voyageurs	
	Tonnid Tonnes	%	Arv Nombre	%
Aurulaevadel—Par les navires à vapeur	721 336	92,4	60 195	99,0
Mootor- ja mootorpurjelaevadel—Par les navires à moteur et à moteur-voiles	36 614	4,7	470	0,8
Purjelaevadel—Par les navires à voiles	13 998	1,8	132	0,2
Praamidid—Chalands	8 297	1,1	7	—
Kokku—Total	780 295	100	60 804	100

RANNASÕIT. — CABOTAGE.

Veod — Traffic.

Kaupade vedu pole rannasõidus veoautode ja raudteede arvel läinud palju tagasi 1930 a. võrreldes eelmisega. Üldläävikäik 1930 a. ulatus 128 773 tn, kuna eelmisel aastal oli 134 604 tn.

Rannasõidus oli suurem kaupade läbikäik järgmistel sadamatel: Tallinn 64,0%, Pärnu 8,2%, Kuressaare 5,4%, Loxsa 5,3%, Virtsu 3,0%, Narva-Jõesuu 3,2% ja Võsu 1,0%. Kõigile teistele kokku jääb 7,0% kaubaveost. Tallinn, kui suurema elanikkude arvuga linn ja seega suurem tarvitaja, omab ülekaalu osa rannasõidu kaupade veos. Peamiselt tuakse kaupu Tallinna; läbikäigust langeb sisseveole 82,2%. Sisse tuleb peamiselt kütte- ja ehitus-

materjal, välja läheb mitmesugune kaup, nagu suhkur, sool, petrooleum. Peale Tallinna ja Pärnu, kui suuremate tarvitajate, omavad kaupade läbikäigus suurema osatähtsuse sadamad, milliste kaudu peetakse saartega ühendust. Ka need sadamad omavad suurema kaupade läbikäigu, mille läheduses tööstusettevõtted, nagu Loxsa, Narva-Jõesuu, nende kaudu veetakse välja tööstusesaadusi.

Reisijate liiklemine rannasõidus oli 1930 a. veidi elavam eelmisest aastast. Valdav osa reisijaist rannasõidus liikles mandri ja saarte vahel. Tallinna ja Pärnu reisijate arv koosneb samuti peamiselt saartele minejast ja sealt tulijaist.

**8. Rannasõidu-
liinid.***Lignes de navigation
en cabotage*

Järjekindlaid laevaühendusi ehk laevaliine oli meil rannasõidus 1930 a. 7. Need kõik ühendasiid saarte sadamaid tähtsamate mandri sadamatega. Liinilaevade tegevus seisis peamiselt reisijate veos; 98,3% kogu rannasõidus liikunud reisijaist sõitis liinilaevadel. Kaubaveos oli aga liinilaevade osavõtt väike, ainult 19,2%. Suurem osa rannasõidu vedudest toimus seega juhuslikkude vedudena.

9. Rahvuslipp rannasõidus.*Cabotage d'après les
catégories de navires.*

Kauba- ja reisijate vedu rannasõidus sünnib ainult Eesti laevadel, sest välismaa lipul pole selleks õigust. Välismaa laevad liiguvad aga küll laadimise ehk lossimise otstarbel rannasõidus.

**10. Laeva liik
rannasõidus.***Cabotage d'après les
catégories de navires.*

Rannasõidu kaubavedu toimub suurelt osalt purjekail, nimelt 54,9%; aurulaevade osatähtsus ulatub 23,1%. Reisijate vedu sünnib rõhuvas enamuses — 77,6% — aurulaevadel ja ülejäänud mootorlaevadel.

Rannasõidu liinilaevad 1930 a.
Lignes de navigation de petit cabotage.

12.

	Laevade arv Aides navires.	Tonnasid (net) Ton. net
Tallinn—Kuivastu—Virtsu—Pärnu—Kuressaare— Heltermaa—Tallinn	1	135
Tallinn—Kärdla—Heltermaa—Triigi—Taaliku— Sõru- ja 2 korda kuus Ninase—Panga—Kihel- konna—Vaigu	1	186
Tallinn—Rohuküla—Kuivastu—Kuressaare	1	253
Rohuküla—Heltermaa—Rohuküla	1	66
Rohuküla—Triigi—Taaliku—Rohuküla	1	66
Rohuküla—Haapsalu	1	66
Kuivastu—Virtsu	1	22
Vormsi—Haapsalu		6

Laevasõidu ja kauba- ning reisijate veo kohta enim Keskbüroo väljaandets ilmunud artiklid.

Välis- ja rannasõit ja kauba- ning reisijate vedu 1929 a., J. Kits, Eesti Statistika Nr. 104(7)—105(8), 1930 a. lhk. 378—395.
 " " " " " " " " " 1928 a., A. Kits, Eesti Statistika Nr. 92(7), 1929 a. lhk. 429—445.
 " " " " " " " " " 1927 a., A. Kits, Eesti Statistika Nr. 80(7), 1928 a. lhk. 421—437.
 " " " " " " " " " 1926 a., J. Ötman, Eesti Statistika Nr. 67, (9) 1927 a. lhk. 331—346.
 Laevasõit ja kaubavedu veeleel Eestis 1925 a., Eesti Statistika Nr 56(11) 1926 a. lhk. 1—18.
 Eriväljaanne: Eesti sadamad, veeleed, kaubalaevastik ja laevasõit. Seeria „Eesti Majandus“ v. 11. 1925 a.

Tab. 3. Eesti sadamate läbikäik välisriikidega — Communication avec les pays étrangers.

Rahvuslik lipp Pavillons nationaux.	Arv-Nombre	Belgia—Belgique				Briti—Angleterre				Danzig—Dantzig				Hollandi—Pays-Bas				Läti—Lettonie				Prantsuse—France			
		Maht Ton. net	Sellest laad maht	Kaubaveetu tonnides	Arv	Maht Ton. net	Avec cargaison	Transp. des march. en tonnes	Arv	Maht	Sellest laad maht	Kaubaveetu tonnides	Arv	Maht	Sellest laad maht	Kaubaveetu tonnides	Arv	Maht	Sellest laad maht	Kaubaveetu tonnides	Arv	Maht	Sellest laad maht	Kaubaveetu tonnides	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
1. Sissetuln Entrées		17	13833	7521	11045	48	37909	31246	70709	10	3159	2354	5114	7	5293	2962	4644	90	14219	10409	2809	7	9349	3182	3143
2. Väljaläin Sorties		11	6188	1794	1596	76	65952	44002	70286	12	5298	777	1113	19	13646	10078	16699	106	15783	8354	5153	10	13487	3962	6786
Besti	1	17	13833	7521	11045	48	37909	31246	70709	10	3159	2354	5114	7	5293	2962	4644	90	14219	10409	2809	7	9349	3182	3143
Briti	1	11	6188	1794	1596	76	65952	44002	70286	12	5298	777	1113	19	13646	10078	16699	106	15783	8354	5153	10	13487	3962	6786
Danzig	1																								
Hollandi	1																								
Kreeka	1																								
Läti	1																								
Leedu	1																								
Norra	1																								
Poola	1																								
Prantsuse	1																								
Panama	1																								
Pärsia	1																								
Rootsi	1																								
Saksa	1																								
Soome	1																								
S.N.V.L.	1																								
Taani	1																								
Tšehhoslovakkia	1																								
Ungari	1																								
Kokku	1	64	44542	35923	29518	145	138858	111161	95083	38	18867	7453	51220	14	11670	4764	12686	135	26313	18443	6691	49	48732	31419	3659
Üldläbikäik	1	111	74677	60397	42228	357	330144	273539	287894	97	25210	9220	54142	42	29933	19407	39976	306	82549	39446	17744	109	103139	76301	33821

	Arv	Rootsi—Suède				Saksa—Allemagne				Soome—Finlande				Taani—Danemark				S.N.V.L.—U.R.S.S.				Muud riigid ja mer. tär.			
		25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48
Besti	1	111	23457	19075	17208	32	8235	1553	3283	428	38178	4760	1578	77	24688	1688	1578	5	5855	955		87	5509	2221	3371
Briti	1	102	19100	15281	5406	10	2242	2063	1070	565	37941	8480	8904	17	4389	1062	1519	2	955			1	790		
Danzig	1																								
Hollandi	1																								
Kreeka	1																								
Läti	1																								
Leedu	1																								
Norra	1																								
Poola	1																								
Prantsuse	1																								
Panama	1																								
Pärsia	1																								
Rootsi	1																								
Saksa	1																								
Soome	1																								
S.N.V.L.	1																								
Taani	1																								
Tšehhoslovakkia	1																								
Ungari	1																								
Kokku	1	193	77162	34530	29847	384	236926	157862	109661	1267	254220	95809	10047	113	50179	3011	4315	24	32505	24380	35618	222	43073	17224	8707
Üldläbikäik	1	173	57893	27863	7869	342	209119	187495	51765	1459	264064	91731	28964	23	6744	3367	10945	20	23356	2351	527	43	45450	16903	11322

Navigation d'après les mois.

Table with columns for months (August, September, October, November, December) and sub-columns for 'Neist laadit.' (Arv, Maht, Ton, net) and 'Kokku Total' (Arv, Maht, Ton, net). Rows represent individual vessels or cargo lots, numbered 27 to 54.

*) Käsnu: ranna 19-995 - 1 - 11
Mõntu: välis 22-154 - 2 - 48
ranna 17-917 - 12 - 707
Orjaku: ranna 16-797 - - - -
Tsitre: ranna 8-100 - 7 - 93
Hiiu--Suursadam: ranna 12-178 - 10 - 146

Tab. 2. Eesti sadamate läbikaik üksikute välisriikide sadamatega — Communication avec les ports étrangers.

Siht- ja saatesadam Port de provenance et de destination	Üldine läbikaik — Total											
	Sisse tulnud — Entrées			Välja läinud — Sortis			Tallinn			Pärnu		
	Arv	Mahit	Tonn. net	Arv	Mahit	Tonn. net	Arv	Mahit	Tonn. net	Arv	Mahit	Tonn. net
Belgia—Belgique	64	44 542	51 355	29 518	41	24 474	12 710	48	27 291	37	21 630	2 184
Antwerpen	59	39 953	50 35	436 27 753	31	17 349	7 465	32	19 879	29	16 513	1 151
Gent	4	3 450	10	7 125	8	2 247	1 765	8	5 112	5	5 112	2 013
Mund	1	1 103	8	3 300	—	—	—	3	3 300	—	—	2 013
Brüi—Angleterre	145	138 858	127	111 611	187	162 878	192 911	141	135 576	116	106 995	43 315
Alicia	3	3 044	7	5 274	5	5 274	8 305	2	1 545	2	1 545	3 729
Belfast	2	1 493	5	6 968	5	6 968	2 946	2	3 024	2	3 024	3 944
Bo diss	1	680	20	17 366	18	15 950	24 299	8	7 214	6	5 798	12 10 152
Boston	1	796	2	1 360	—	—	15	680	2	1 360	—	15
Burrusland	1	796	1	680	1	796	1 576	1	796	1	680	2 954
Dundee	1	207	5	4 228	5	4 228	5 600	1	207	1	207	2 659
Fowey	1	207	5	5 020	5	5 020	8 607	2	2 361	2	2 361	5 509
Garston	3	1 095	4	3 610	4	3 610	2 975	4	3 610	4	3 610	7 509
Glasgow	3	1 095	13	9 645	13	9 645	17 705	5	3 416	5	3 416	8 948
Goole	3	747	7	5 529	7	5 529	12 701	7	5 529	7	5 529	5 487
Grangemouth	2	1 590	1	795	1	795	1 685	2	1 590	2	1 590	8 948
Graveney	2	1 590	26	21 479	24	18 070	27 633	30	26 730	28	25 256	9 046
Gr. Grimsby	31	27 526	28	25 256	50	50 953	6 429	31	27 526	28	25 256	6 429
Hull	3	2 673	3	2 673	3	2 673	6 429	3	2 673	3	2 673	6 429
Immingham	3	2 853	3	2 853	3	2 853	3 181	3	2 853	3	2 853	3 181
Leith	1	899	5	1 596	5	1 596	2 961	2	1 776	2	1 776	1 680
Kings-Lynn	1	899	5	3 951	5	3 951	7 649	2	1 776	2	1 776	3 217
Lerwick	8	2 848	8	2 848	8	2 848	2 627	8	2 848	8	2 848	2 627
Liverpool	7	5 722	7	5 722	7	5 722	1 204	4	3 892	4	3 892	650
London	57	68 030	54	54 639	59	59 142	80 534	67	68 685	57	58 492	4 186
Manchester	4	2 827	15	12 602	15	12 602	14 916	8	7 323	8	7 323	6 071
Middlesbrough	4	2 827	4	2 827	4	2 827	480	4	2 827	4	2 827	480
Newcastle	2	1 678	1	790	1	790	1 490	1	790	1	790	1 490
Preston	2	1 937	2	1 937	2	1 937	2 346	1	790	1	790	1 490
Rochester	2	1 340	2	1 340	2	1 340	2 013	2	1 340	2	1 340	2 013
Sharpness	1	795	2	1 898	1	795	1 598	2	1 103	2	1 103	1 795
St.-Helier (Jersey)	1	795	1	2 268	1	2 268	579	2	1 268	2	1 268	1 795
Sunderland	1	757	1	757	1	757	1 252	2	1 268	2	1 268	757
Tayport	1	658	1	658	1	658	781	1	658	1	658	781
Tysoort	2	2 117	2	2 117	2	2 117	4 897	3	4 052	3	4 052	486
West-Hartlepool	1	400	1	400	1	400	296	3	3 954	2	659	843
Wick	9	11 046	4	6 094	6	8 136	2 604	3	3 954	2	659	843
Mund	38	11 867	30	7 485	59	13 943	2 922	51	12 607	5	1 630	2 062
Danag—Danzig	14	11 670	7	4 764	12	12 086	12 086	12	8 592	8	4 968	13 812
Hollandi—Pays-Bas	4	3 695	10	7 709	10	9 383	10 168	3	2 033	1	250	6 649
Amsterdam	10	7 975	7	4 761	12	12 086	9 383	7	6 136	6	4 342	8 141
Rotterdam	10	7 975	7	4 761	12	12 086	9 383	7	6 136	6	4 342	8 141
Zaandam	1	1 103	8	3 300	1	1 103	3 300	8	3 300	1	1 103	3 300
Mund	11	4 441	8	3 498	23	23 949	4 441	11	4 441	8	3 498	5 509
Leedu—Lithuanie	11	4 441	8	3 498	23	23 949	4 441	11	4 441	8	3 498	5 509
Meemel	11	4 441	8	3 498	23	23 949	4 441	11	4 441	8	3 498	5 509

Table with columns for country/region (e.g., Lith, Lettonie, Norra-Norrøge, Prantus-France, Boort, Sverige, Bremen, Hamburg, etc.) and multiple columns of numerical data (1-30, 1001-1041, 5000-5500, 7000-7500, etc.).

Tab. 2. Eesti sadamete läbikaik üheksate väliskirjete eesdamatega (järg) — Communication avec les ports étrangers (suite).

Siht-ja saatesadam Port de provenance et de destination	Üldine läbikaik — N. et ton. des navires															
	Sisse tulnud — Entrés				Välja läinud — Sortis				Tallinn — Tallinn				Pärnu — Pärnu			
	ATV	Mahit	Ton. net	Kaupade sissevedu tonn. (des 3)	ATV	Mahit	Ton. net	Kaupade sissevedu tonn. (des 3)	ATV	Mahit	Ton. net	Kaupade sissevedu tonn. (des 3)	ATV	Mahit	Ton. net	Kaupade sissevedu tonn. (des 3)
Toppli	25	4 198	70	297	58	19	840	6	849	6	849	2 821	—	—	—	—
Turku	175	15 777	67	725	964	176	1 658	184	1 915	4	62	117	—	—	—	—
Tyriksaari	6	2 090	1	135	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Uusikaupunki	1	136	1	186	1	136	1	136	1	136	1	136	—	—	—	—
Vaasa	1	689	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Varkaus	2	285	2	285	415	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vilpuri	120	21 152	32	11 257	2 056	182	10 119	122	19 644	7 520	40	17 925	25	9 972	1 869	1 869
Muud	22	3 102	—	—	75	54	12 849	11	477	613	11	2 656	11	2 656	—	—
S.N.V.L.—U.R.S.S.	24	32 505	16	24 380	35 618	20	23 356	2	2 351	527	24	32 505	16	24 380	35 618	35 618
Batum	2	5 992	2	5 992	5 261	—	—	—	—	—	2	5 992	2	5 992	5 261	5 261
Leningrad	21	23 089	19	14 914	26 757	20	23 856	2	2 851	527	21	23 089	19	14 914	26 757	26 757
Tuapse	1	3 474	1	3 474	3 600	—	—	—	—	—	1	3 474	1	3 474	3 600	3 600
Taan.—Danemark	149	50 179	18	3 011	4 315	23	6 744	11	3 357	10 945	68	25 960	18	3 011	4 315	4 315
Aalborg	22	7 291	2	203	110	3	761	1	259	359	13	3 088	203	203	110	110
Aarhus	4	1 766	2	354	258	—	—	—	—	—	3	1 766	2	354	258	258
Assens	3	751	—	—	—	—	—	—	—	—	3	751	—	—	—	—
Frederikssund	1	104	1	104	283	1	199	1	199	341	1	104	1	104	283	283
Helsing	6	1 540	4	413	313	—	—	—	—	—	6	1 540	4	413	313	313
Kalundborg	4	2 414	1	794	—	—	—	—	—	—	3	1 756	4	1 756	—	—
Kjøge	30	19 089	1	142	2 355	11	2 072	6	1 236	6 711	10	4 199	1	142	2 355	2 355
Kopenhagen	3	1 064	2	247	142	—	—	—	—	—	2	347	2	347	142	142
Korsør	3	387	3	387	110	—	—	—	—	—	3	387	3	387	110	110
Kragensae	1	698	—	—	—	—	—	—	—	—	3	387	3	387	—	—
Randers	3	2 191	2	97	744	—	—	—	—	—	3	2 191	2	97	744	744
Ronne	38	15 873	—	—	—	4	1 770	—	—	—	19	9 232	—	—	—	—
Muud	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Poola.—Pologne	25	20 547	21	9 025	3 422	25	9 804	21	8 964	3 480	23	19 686	20	8 844	3 089	3 089
Gdynia	24	10 953	21	9 025	3 422	25	9 804	21	8 964	3 480	22	10 072	20	8 844	3 089	3 089
Zoppot	1	9 614	—	—	—	—	—	—	—	—	1	9 614	—	—	—	—
Ühendr.—Etats-Unis	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
New-Jork	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Buenos-Ayres	1	2 769	1	2 769	2 200	—	—	—	—	—	1	2 769	1	2 769	2 200	2 200
Constanza	1	2 769	1	2 769	2 200	—	—	—	—	—	1	2 769	1	2 769	2 200	2 200
Merelt laetud tulnud	180	13 306	5	1 843	—	—	—	—	—	—	149	12 147	4	1 816	—	—
Arvotud reitides	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kokku—Total	29 458	978 047	1 206	54 201	139 193	2 637	970 302	1 720	597 833	3 535 443	1 722	871 726	982	513 653	871 177	1 671

1) Importation des marchandises en tonnes. 2) Exportation des marchandises en tonnes.

Kuressaare				Narva			Kunda			Paldiski			Loksa			Haapsalu			Mõntu ja Võsu				
Sissevedu Importation		Väljavedu Exportation		Kokku Total		Sissevedu Importation	Väljavedu Exportation	Kokku Total	Sissevedu Importation	Väljavedu Exportation	Kokku Total	Sissevedu Importation	Väljavedu Exportation	Kokku Total	Sissevedu Importation	Väljavedu Exportation	Kokku Total	Sissevedu Importation	Väljavedu Exportation	Kokku Total			
a)	b)	a)	b)	a)	b)																		
19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42
<i>Transport des marchandises (en tonnes).</i>																							
1699	12	7506	6	9205	18	10974	10974	384	3427	3811	110	5462	5572	2	2693	2693	4	785	789	265	265		
355	12	4353	6	4708	18	10411	10411	384	1308	1678	110	4046	4046	2	2515	2515	4	785	789	265	265		
681		424		1105		507	507		441	441		65	65		26	26		52	52	65	65		
668		2729		3392		56	56		1678	1678		1851	1461		152	154		733	737	200	200		
						369		369										75	75				
						153	2984	3137															
						849	92	941		76													
						252	635	887		6135		25	1	26		1267	1267						
													195	195									
													6	6									
1699	12	7506	6	9205	18	1823	14942	16765	635	9386	10021	135	5664	5799	2	3961	3963	4	560	864	265	265	
355	12	4353	6	4708	18	452	14287	14739	553	5253	5906		4241	4241		3531	3531						
681		424		1105		586	576	1162	27	1620	1647		71	71		278	278		127	127	65	65	
668		2729		3392		785	79	864	55	2513	2568		135	1352	1487	2	152	154	4	733	737	200	200

Transport des voyageurs (nombre).

1033	1033	1104	1073	2137	2106							15	19	34		3	3	49	41	90		
1033	1033	1078	1073	2111	2106							6		6		8	14					
						2	2	4		9		1		1				2	1	3		
68		31		94																		
1096	1033	1135	1073	2231	2106	2	2	4	9	9	24	24	48	2	2	4	4	51	42	93		
1064	1033	1109	1073	2173	2106						3	3	3	1	1	2	2					
						2	2	4	9	9												
32		25		57								11	11	22	7	11	18	11	5	16		
		1		1								13	10	23		1	1	40	37	77		

Navigation d'après les pavillons nationaux.

Rahvuslik lipp Pavillons nationaux	Üldse - Total								Sellest Tallinn - Dont port de Tallinn							
	Sisse tulnud - Entrés				Välja läinud - Sortis				Sisse tulnud - Entrés				Välja läinud - Sortis			
	Arv		Maht Ton.net		Arv		Maht Ton.net		Arv		Maht Ton.net		Arv		Maht Ton.net	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
	<i>Rannasõit - Cabotage.</i>															
Eesti	6250	367 127	3 206	219 208	6201	366 987	1 937	195 612	1429	82 180	1 235	68 803	1 448	98 915	703	53 134
Briti	2	1 887	2	1 887	2	1 887	2	1 887					2	1 887	2	1 887
Danzig						555		555								
Kreeka	1	105			2	215		215	1	105						
Läti	1	817		817	2	1 539		1 539								
Leedu	2	784		784	2	784		784	1	392		392	1	392	1	392
Norra	9	6 989	7	5 387	9	6 990	9	6 990	4	3 279	2	1 677	5	3 711	5	3 711
Prantsuse	1	151			1	151		151					1	151		151
Poola	2	978	2	978	2	978	2	978	2	978	2	978				
Pärsia	5	196			6	197	1	22	4	174			1	22	1	22
Rootsi	6	2 038	6	2 038	5	2 639	4	2 363	3	803	3	803	2	1 410	1	1 136
Saksa	21	11 685	17	9 525	27	11 862	19	10 567	10	5 522	7	3 933	11	6 263	10	6 156
Soome	17	833	3	330	19	876	3	275					5	278		278
Taani	5	4 661	8	2 256	6	4 722	6	4 722	2	2 375			4	2 347	4	2 347
Tšehhoslovakkia	1	8			1	8		8								
Kokku - Total	6323	398 307	3 254	243 238	6287	400 387	1 988	226 296	1457	95 816	1 250	76 586	1 480	113 376	727	68 785
1. Navires à vapeur	1937	291 898	970	178 637	1931	292 003	940	190 149	161	46 317	140	32 946	185	62 073	146	48 997
2. Navires à moteur et moteur-voiles	2436	32 384	697	9 676	2444	34 727	311	6 927	313	5 494	176	4 399	311	7 702	125	3 295
3. Navires à voiles	1854	59 734	1 511	44 733	1817	58 600	724	25 278	935	35 432	893	32 427	935	34 268	450	14 641
4. Chalandes	94	14 291	76	10 142	95	15 057	13	3 942	48	8 573	41	6 815	49	9 333	6	1 852

SISEVEETEDE TEGEVUS 1930 a.

MOUVEMENT aux VOIES NAVIGABLES INTÉRIEURES en 1930.

Pidades silmas läbikäigu pooldest laevamate siseveeteede sadamate — Tartu, Võõbsu, Mustvee ja teiste Peipsiäärsete rannakohtade tegevust, on 1930 a. sisevete laevasõit ja kaupade ning reisijate vedu vähenenud, võrreldes eelmise aastaga. 1930 a. olid navigatsiooniolud harilikud, laevade liikumine polnud takistatud ilmastikust. Liiklemise vähenemist sise-

veeteedel tuleb panna arvatavasti autobuste ja veoautode arvele, mis leiavad aasta-aastalt liiklemisabinõuna enam kasutamist, sest omnibuseliinid käivad peaaegu paralleelselt laevasõiduliinidega. Kaubavedu siseveeteedel, kus veoartikliks peamiselt metsamaterjal, fäks tagasi metsakaubanduse üldise vähenemise tõttu.

Laevasõit Tartu, Võõbsu ja Mustvee sadamas.

	Tartu				Võõbsu				Mustvee			
	Sisse ja välja läinud laevad		Veetud		Sisse ja välja läinud laevad		Veetud		Sisse ja välja läinud laevad		Veetud	
	Arv	Maht	Kaupu	Reisijaid	Arv	Maht	Kaupu	Reisijaid	Arv	Maht	Kaupu	Reisijaid
		net.				ton.				arv		
1930 . . .	5 660	164 884	60 247	79 693	619	22 823	5 875	3 162	347	18 935	2 406	2 705
1929 . . .	5 943	171 168	70 657	99 321	787	23 811	6 581	3 289	498	25 310	2 935	4 193
1928 . . .	6 322	175 706	66 799	100 023	824	23 772	5 263	6 166	455	24 700	6 825	3 268
1927 . . .	5 513	147 341	54 617	89 517	548	17 038	4 158	5 158	453	22 776	6 644	3 464
19.6 . . .	6 031	153 936	63 072	102 741	432	16 298	3 431	7 060	474	20 346	4 252	3 136
1925 . . .	6 959	205 278	70 257	100 648	484	18 661	4 150	6 825	446	21 049	4 610	3 375
1924 . . .	6 468	239 452	82 736	93 796	588	27 239	4 210	8 523	621	37 851	2 963	3 702
1923 . . .	6 108	248 589	84 981	113 222	694	30 025	6 187	8 014	498	28 735	2 689	4 304

Tartu sadama tegevus on suurim siseveeteedel, nii laevade läbikäigu kui kaupade ja reisijate veo pooldest. Laevade läbikäik ulatus 164 884 net. rgt; kaupu veeti 60 247 tn ning reisijaid käis läbi 79 693 inimest. Seega Tartu kaudu üksinda käis läbi ligi pool kogu rannasõidu, kauba ja reisijate veost. Aasta varem oli Tartu kaudu kaupade vedu 17,2% võrra ning reisijate vedu 25,2% võrra 1930 a. suurem. Kaupade läbikäigu moodustab sissevedu Tartu, mis ulatus 56 497 tn ehk 93,3% läbikäigust. Tartu koondub kaupu Tartu oma tarvituseks, nagu kütteaineid, ehitusmaterjali, samuti ka Tartust raudteel edasitoimetatavaid kaupu. Välja läheb Tartust kaupu laevateel vähe, ainult laevatee piirkonna elanikkude varustus, nagu sool, suhkur, petrooleum jne. ja reisijate bagaaž, kes veeteid mööda liiguvad — see moodustas kokku ainult 3 750 tn.

Reisijate liikumine Tartu sadamas oli sisse- kui ka väljasõitjate pooldest ühesugune. Reisijate üldarv 79 693 inimest jaguneb pooleks. Reisijate liikumine Tartu sadama kaudu on 1930 a., võrreldes eelmisega, läinud tunduvalt tagasi kui kaubavedu, mida tuleb arvatavasti panna omnibuste kasutamise arvele.

Peale Tartu omab siseveeteede äärsetest sadamatest suurema tegevuse Vasknarva (v. tab. 2). Kaupade vedu Vasknarva kaudu (sisse ja välja) ulatus 7 906 tn ning reisijate arv 7 361. Eelmise aasta vastavad arvud olid märksa suuremad: kaubavedu oli 17 101 tn

ning reisijate arv 9 331. Kaubavedu koosneb peaaegu ainult sisseveetatavatest kaupadest.

Võõbsu sadama tegevus läks 1930 a. tagasi, samuti nagu teistegi sadamate oma, võrreldes eelmise aastaga. Kaupade läbikäik ulatus 5 875 tn, eelmise aasta 6 581 tn vastu, vähenedes seega 10,7% võrra. Reisijate liikumine Võõbsu kaudu oli 1930 a. pea sama suur kui eelmisel aastalgi, nimelt 3 162 inimest. Kaupu veetakse Võõbsust enam välja kui sisse. Välja veetakse ligi 1/3 kaupade läbikäigust. Reisijate arv Võõbsus koosneb nii sisse- kui väljasõitnutest esimeste väikse ülekaaluga.

Mustvee sadama kaudu veeti 1930 a. kaupu 2 406 tn (eelmisel aastal 2 935 tn) ja reisijaid liikus 2 705, aasta varem aga 4 193 inimest. Seega on Mustvees reisijate liikumine 1930 a. läinud märksa tagasi, eelmise aastaga võrreldes, nimelt 35,4% võrra. Kaupade vedu Mustveesse koosneb peamiselt sisseveest sinna.

Ülejäänud sisevete rannakohtade (v. tab. 2) hulgast on tähelepanuväärt kaupade läbikäigu pooldest Rannapungerja, kust veetud välja 17 815 tn kaupa. Ka teistest sadamatest, mis nimetatud tab. 2, veetakse peamiselt kaupu välja.

Metsamaterjali parvetamine, mille kohta andmed toodud tab. 3, näitab ka tagasiminekut 1930 a., võrreldes eelmise aastaga. Parvetatud palkide arv ulatus 1930 a. 348 479 tk, eelmise aasta 400 342 tk, vastu kahanedes seega 12,0% võrra.

Tab. 2. Laevade läbikäik Peipsi järve tähtsamate rannakohtes 1930 a.—Navigation des ports du lac Peipsi en 1930.

	Sisse tulnud—Entrées					Välja läinud—Sorties				
	Üldse—Grand total				Veevund kaupa toonud—Marchandises transportées (tonnes)	Reisijate arv—Nombre des voyageurs	Üldse—Grand total			
	Laevade arv—Nombre de navires	Maht reg. ton.—Tonnage		Veevund kaupa toonud—Marchandises transportées (tonnes)			Reisijate arv—Nombre des voyageurs	Laevade arv—Nombre de navires	Maht reg. ton.—Tonnage	
		br.	net.		br.	net.				
Vasknarva	365	20 007	10 081	7 333	3 821	365	20 007	10 081	573	3 540
Sel. reisijate laevad—Dont navires de voyageurs	253	15 263	8 142	44	3 818	253	15 263	8 142	35	3 537
Rannapungerja	227	16 231	9 413	20	99	219	16 028	8 974	17 815	63
Sel. reisijate laevad	43	6 085	3 093	14	99	43	6 085	3 093		63
Alajõe Kuru ja Remnikurand	172	18 056	11 307	56	229	180	18 056	11 307	5 688	184
Sel. reisijate laevad	101	12 525	6 838	51	229	101	12 525	6 838	17	184
Lohusuu	87	8 270	4 540	49	178	87	8 270	4 540	3 425	171
Sel. reisijate laevad	52	6 619	3 365	48	178	52	6 619	3 365	14	171
Kallaste	324	29 504	16 055	266	370	324	29 504	16 055	2 839	893
Sel. reisijate laevad	274	27 143	14 207	199	370	274	27 143	14 207	52	893
Piirisaare	302	25 721	14 009	130	1 153	302	25 721	14 009	262	1 216
Sel. reisijate laevad	270	25 470	13 791	115	1 153	270	25 470	13 791	231	1 216
Mehikoorma	346	28 819	16 276	220	705	346	28 819	16 276	2 743	657
Sel. reisijate laevad	273	25 895	13 982	198	705	273	25 895	13 982	111	657
Kokku—Total	1 823	146 608	82 281	8 074	7 061	1 823	146 405	81 842	33 345	6 724
Sellest: reisijate laevad—Dont: Navires de voyageurs	1 271	118 940	63 423	669	7 058	1 271	118 940	63 423	460	6 721
Vedurlaevad—Navires remorqueurs	173	7 413	2 204	5 828	—	172	7 405	2 201	13 955	—
Lodjad ja praamid.—Bateaux et chalands	324	19 819	16 295	1 530	—	317	19 624	15 839	18 176	—
Pandid—Canots	55	436	359	47	3	63	436	359	752	3

Tab. 3. Tartu-Võru-Valga-Petseri ja osa Virumaa piirides parvetatud metsamaterjalid 1930 a. Flottage des matériaux forestiers dans les confins des arrondissements de Tartu, Võru, Valga, Petseri et Viru en 1930.

Jões, mille kaudu parvetatud Rivières	Kuhu parvetatud Lieu de destination des matériaux flottés	Materjalid—Matériaux									
		Palgid Poutres	Pakud Blocs	Litrid Traverses	Laid Lattes	Prussid Poutrelles	Pikad Propesid Etais longs	Lüükeseid propesid Etais courts	Sindli pakud Etocs de bardeaux	Küttepuid Bois de chauffage	
		t	ü	k	k	i				Kanimeetrit	
Alajõgi	Vasknarva	12 632	130	—	—	—	—	—	1 161	—	—
Remniku jõgi	"	6 606	491	—	—	—	—	—	3 368	—	—
Rannapungerja	"	37 989	6 027	—	—	—	—	—	19 474	—	—
Avi	"	3 059	—	—	—	—	—	—	452	—	—
"	Avinurme	6 872	—	—	—	—	—	—	—	7 597	—
"	Kaunisaare	1 298	—	—	—	—	—	—	—	—	—
"	Lohusuu	9 109	—	—	—	—	—	—	—	—	—
"	Kastre	7 947	—	—	—	—	—	—	—	—	—
"	"	1 790	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kullavere	"	1 790	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Peipsi kaldalt	Vasknarva	12 422	—	—	—	—	—	—	11 420	—	—
"	"	9 246	78	—	—	—	—	—	6 214	—	—
"	Kastre	5 898	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mustvee jõgi	Mustvee	24 824	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Võhandu	Võru	11 134	—	—	—	—	—	—	—	—	—
"	Tartu	12 504	—	—	—	—	—	—	—	—	—
"	Vasknarva	—	—	—	700	—	—	—	—	—	—
Mäda	"	—	—	6 500	—	—	—	—	—	—	—
"	Tartu	1 888	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ahja	"	21 225	174	—	400	—	—	—	—	—	—
"	Lääniste	—	2 267	—	—	—	—	—	—	—	—
"	Kastre	21 025	—	1 446	—	2 001	—	—	—	45	—
"	Vasknarva	—	—	2 660	—	—	—	—	—	—	—
Leetsu	Tartu	1 639	—	—	—	—	—	—	—	—	—
"	Lääniste	—	851	—	—	—	—	—	—	—	—
Kastre kanal	Vasknarva	—	—	900	—	—	—	—	—	—	—
Kargaja jõgi	Tartu	1 807	—	—	150	—	—	—	—	—	—
"	Kastre	2 900	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kalft	Vasknarva	—	—	350	—	—	—	—	—	—	—
S.-Emajõgi	Kastre	370	—	—	—	—	—	—	—	362	—
"	Tartu	13 083	—	—	—	—	—	—	—	—	80
Laeva jõgi	"	8 591	—	—	—	—	—	—	—	10	—
Pedja	"	16 545	1 598	—	3 572	—	—	—	679	—	500
Paala	"	1 744	—	—	300	—	—	—	—	—	56
V.-Emajõgi	"	29 404	5	—	400	—	—	—	—	—	—
"	Vasknarva	—	—	4 200	—	—	—	—	—	—	—
Õhne	Tartu	1 574	90	—	400	—	—	—	—	—	—
Tänasilma	"	932	54	—	100	—	—	—	—	—	—
Võrsjärve kaldalt	"	3 300	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Must	Tamme saeveski juurde	15 000	—	—	—	—	—	—	—	—	—
"	Schmidt	13 269	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vaidau	Tamme " "	12 000	—	—	—	—	—	—	—	—	—
"	Schmidt " "	5 000	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Peetri	Tamme " "	7 000	—	—	—	—	—	—	—	—	—
"	Itso veski	5 362	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Peeli	Tamme saeveski juurde	1 000	—	—	—	—	—	—	—	—	—
"	Vaidau jõesusse	—	—	—	—	—	—	—	30	—	50
Hargla	Hargla	—	—	—	—	—	—	—	100	—	30
Päri	Tamme saeveski juurde	500	—	—	—	—	—	—	—	—	233
Kokku—Total		348 479	11 765	16 756	5 472	2 001	42 069	8 416	407	929	

KAUBALAEVASTIK 1. I. 1931.

MARINE MARCHANDE le 1. I. 1931.

(Kokkuvõtted tehud Veeteede-de Valitsuse 1931 a. laevade registri andmetel).

Sisu: 1) Merekaubalaevastik, lhk. 479. 2) Sisevete laevastik, lhk. 481.

Merekaubalaevastik — Marine marchande.

1.	20—100 br. reg. tn.		101 br. reg. tn. ja üle		Kokku		1 jaan. 1930 a.	
	arv	br. reg. tn.	arv	br. reg. tn.	arv	br. reg. tn.	arv	br. reg. tn.
Aurulaevad— <i>Navires à vapeur</i>	27	1 432	66	68 921	93	70 353	83	52 929
Mootorlaevad— <i>Navires à moteur</i>	10	346	5	2 391	15	2 737	14	2 338
Mootorpurjelaev.— <i>Navires à moteur et voiles</i>	16	621	17	4 908	33	5 529	32	5 286
Purjelaevad— <i>Navires à voiles</i>	198	8 075	49	11 414	247	19 489	249	19 215
Kokku—Total	251	10 474	137	87 634	388	98 108	378	79 768
Praamid— <i>Chalande</i>	23	1 417	32	6 664	56	8 081	57	8 426
Üldse—Grand total	274	11 891	169	94 298	443	106 189	435	88 194

1. Merekaubalaevastik. 1931 a. alguks oli meil laevade registri andmetel merekaubalaevu ilma praamideta 388, mahuga 98 108 br. rgt, sealjuures on võetud arvesse laevad mahuga 20 br. rgt alates. Ühes praamidega ulatub mere-

kaubalaevastiku maht 106 189 br. rgt ja ühikuid on 443.

Kõrvutades 1931 a. merekaubalaevastiku arvusid ilma praamideta varemaste aastate vastavate arvudega võime märkida tunduvalt arenemist eriti viimasel kahel aastal:

Merekaubalaev. arv: 1.1. 1931 a. 388, maht 98 108 br. rgt., juurekasv 1930 a. 18 340 br. rgt.
" 1930 " 378 " 79 768 " " " 1929 " 13 934 " "
" 1929 " 377 " 65 834 " " " 1928 " 7 387 " "
" 1928 " 379 " 58 447 " " " 1927 " 2 899 " "

Merekaubalaevastiku täienemine, mis arenes juba 1929 a. hoogsalt, jätkus ka 1930 a. Laevastiku maht 1931 a. alguks on suurem eelmise aasta arvust 22,0% võrra. 1929 a. ulatus suurenemine mahus 21%-ni, seega 1930 a. juurekasvu määr oli sama, kui aasta varem.

Laevade arv, mis püsinud seni pea muutmata, tõusis 1930 a., võrreldes eelmisega, 10 võrra.

Aurulaevade arvel, mis merekaubalaevastiku suurimaks laevaliigiks 71,7%-ga üldmahust, kasvaski 1930 a. kaubalaevastik. Absoluutne suurenemine ulatus arvus 10 laevani ehk 12%-ni ja mahus 17 424 br. rgt ehk 32,0%. Juurekasv sündis uute laevade ostu tõttu välismaalt. 1930 a. osteti juure 12 aurulaeva, mahuga 17 687 br. rgt. 1 vanema laeva ümberehitamisega tuli juure 382 br. rgt. Ostetud laevad olid enamuses suured: 1 laev ulatus üle 3 000 br. rgt, 4 laeva oli mahuga 2 000—2 500 br. rgt, 3 laeva — 1 000—1 500 br. rgt, 1 laev — 661 br. rgt ja ainult 3 laeva maht oli alla 500 br. rgt. Ostetud laevade vanus suuremjaolt on üle 20 a., 20—28 a. vahel, seega juureost polnud vana. Vähenemine aurulaevade koostises 1931 a. oli tähtsusetu. Hukkus 1 laev mahuga 437 br. rgt ning müüdi 1 laev 208 br. rgt; peale selle vähenes aurulaevade maht 806 br. rgt võrra ümbermõõtmise tagajärjel. Kogusummas ulatus vähenemine 1 451 br. rgt.

Purjelaevad on peale aurulaevade järgmiseks suuremaks liigiks kaubalaevastikus; nende maht ulatub 19,8% üldmahust ning nad moodustavad 63,0% laevade arvust. Võrreldes purjelaevade arvu ja mahtu 1931 a. eelmise aasta vastavate arvudega, näeme neid peaaegu sarnastena, ainult 1931 a. alguks on mahu arv veidi suurem, kuid laevade arv veidi väiksem, mis näitab, et purjelaevade koostises 1930 a. jooksul oli muutusi, mis aga üldarvu jättis ligikaudu eelmise aasta tasemele. Viimasel 4 aastal püsib purjelaevade liik meie kaubalaevastikus üldarvu suhtes võrdlemisi muutumatult ega saa olla juttu selle liigi väljatõrjumisest mootorlaevade poole, nagu seda võis oletada laevastiku koostise kujunemise põhjal 1924—1927 a. 1931 a. alguks oli meil 247 purjelaeva 19 489 br. rgt 1930 a. jooksul osteti välismaalt juure 4 pl. mahuga 563 br. rgt. Kodumaal ehitati 5 pl. mahuga 308 br. rgt; ümbermõõtmise läbi tuli juure mahule 187 br. rgt, nii et kogusummas suurenes 1930 a. jooksul purjelaevade maht 1 008 br. rgt. Purjelaevu hävib iga aasta aga pea sama palju kui soetatatakse juure. 1930 a. jooksul hukkus 6 pl., mahuga 581 br. rgt, vanuse tõttu langes koostisest välja 3 pl. 115 br. rgt suuruses, müüdi välismaale tormi läbi vigastatud 1 pl. 66 br. rgt ning 1 pl. 22 br. rgt suuruses pandi mootor sisse. Seega vähenemine purjelaevade mahus 1930 a. jäi ai-

nult vähe maha juurekasvust sama aja jooksul, ulatudes 734 br.-rgt, andes absoluutset juurekasvu purjelaevade mahule 1931 a. alguks vaid 1,4% võrra võrreldes eelmise aasta arvuga. 1930 a. jooksul juureostetud purjelaevad on kaunis vanad, 24—30 aastat.

Mootorlaevad on jäänud endiselt kõige väiksemaks laevaliigiks meie kaubalaevastikus, vaatamata iga aastasele kasvule, mis aga väikeulatuslik. 1931 a. oli mootorlaevu 15, mahuga 2737 br.-rgt ja nende osatähtsus üldmahust ulatus 2,7%; aasta varem oli 14 laeva 2338 br.-rgt. Absoluutne juurekasv mahule oli 17,6%. 1930 a. jooksul tuli juure rohkem, nimelt ehitati 2 mootorlaeva 656 br.-rgt, osteti juure üks väike, 28 br.-rgt laev, kuid ühtlasi müüdi ka välismaale 2 mootorlaeva 367 br.-rgt suuruses, mis juurekasvu vähendas eelpool nimetatud arvuni. Maailma kaubalaevastikus areneb mootorlaevade tonnaaz jõudsasti. 1914 a. ulatus mootorlaevade tonnaaz kogu tonnaazis vaid ligi 0,25%, 1930 a. aga juba ligi 11,6%.

Mootorpurjelaevad, mis oma osatähtsuse poolest samuti kui mootorlaevad väikseks laevaliigiks meie kaubalaevastikus,

	1.1. 1931 a.	1.1. 1930 a.	1.1. 1929 a.
	arv	arv	arv
Kuni 500 br.-rgt.	345	34 101	325
Üle 500 „	43	64 607	33
		33 989	349
		45 829	28
			34 506

Aurulaevadest on ligi $\frac{2}{3}$ üle 100 br.-rgt. Ühtlasi moodustavad aurulaevad kaubalaevastikus laevade suuruse ülemmäära, mis ulatub üle 3000 br.-rgt. Üle 1000 br.-rgt on meil aurulaevu 31 ehk $\frac{1}{3}$ aurulaevade arvust.

Purjelaevad on suuremjaolt väiksemahulised. $\frac{3}{4}$ purjelaevadest on ainult kuni 50 br.-rgt ja üle 100 br.-rgt on ainult $\frac{1}{4}$ laevadest. Purjelaevade suuruse ülemmääraks on 758 br.-rgt. Ses suuruses on ainuke laev; see on ka ainuke laev, mis ulatub üle 500 br.-rgt.

Mootorlaevad on enamuses alla 100 br.-rgt, nimelt $\frac{2}{3}$ neist. Kõige suurem mootorlaev omab mahu 621 br.-rgt.

Mootorpurjelaevade arv jaguneb pea võrd-selt kahte suurusele: üle 100 br.-rgt ja alla seda. Väiksemad mootorpurjekad on 20—50 br.-rgt, suuremad aga 250—500 br.-rgt. Suurim mootorpurjek on 574 br.-rgt.

Meie kaubalaevastikust on kodumaal ehitatud 17,6% mahu järgi arvates. Kodumaal on ehitatud peamiselt purjelaevad (71,6% nende mahust), mootorlaevad (68,1% ml. mahust); viimased omavad aga väikse osatähtsuse kogu kodumaal ehitatud mahus. Ehitusematerjaliks oli puu 26,6% mahust. Puust on kõik purjelaevad, pea kõik mootorpurjekad ja pool mootorlaevade arvust. Aurulaevadest on ainult 1 laev puust.

kasvavad ka aasta aastalt vähehaaval. 1931 a. alguks oli mootorpurjelaevu 33, mahuga 5529 br.-rgt, rohkem eelmisest aastast 1 laeva võrra ning mahu poolest 423 br.-rgt ehk 4,6% võrra. Koostises oli aga muutusi rohkem, kui lõpuarv seda näitab, nimelt osteti 2 m.-pl. 384 br.-rgt suuruses. Ehitamise ja ümber-ehitamise ning uuesti registreerimise teel tuli ka juure nii, et kogusummas juurekasv mahus 531 br.-rgt; müügi, vanaduse ja konfiskeerimise tõttu vähenes maht 288 br.-rgt võrra.

Praame oli 1931 a. alguks 55, mahuga 8081 br.-rgt, eelmisel aastal aga 57 praami 8426 br.-rgt suuruses.

Kaubalaevastiku suurust näeme tab.1. Arvu järgi domineerivad kaubalaevastikus väikesed laevad suurusega 20—100 br.-rgt. Neid on 251 laeva ehk ligi $\frac{2}{3}$ üldarvust. Väiksem arv suuremaid laevu moodustab aga peaosas mahust, nimelt laevad mahuga üle 100 br.-rgt moodustavad 89,6% üldmahust. Üle 1000 br.-rgt on meil 31 laeva. Üldse näib viimastel aastatel suuremate laevade arv kasvavat, nagu näha järgnevatest arvudest:

Laevastiku vanus % mahu järgi.
Age de la marine marchande.

2.	Laevastiku vanus % mahu järgi.								
	Kuni 5.	5-10	10-15	15-20	20-25	25-30	30-35	35-40	Üle 40 a. ja teadmata
Aurulaevad—Navires à vapeur . . .	—	2,4	18,7	3,9	14,3	16,3	22,7	8,8	12,9
Mootor- ja mootorpurjelaevad—Navires à moteur et à moteur et voiles	12,5	28,3	53,8	2,5	—	—	—	0,5	2,4
Purjelaevad—Navires à voiles . . .	8,2	28,5	8,8	13,9	8,5	22,2	4,4	3,6	1,9
Kokku—Total . . .	2,7	9,8	19,7	5,8	11,9	16,1	17,1	7,1	9,8

Vanuselt on meie kaubalaevastik nihkunud enam keskeasse 1931 a., võrreldes 1930 a. 20—35 a. vanusega oli meil 1931 a. alguks 45,1% üldmahust, kuna eelmise aasta vastav arv ulatus 34,6%. Alla 20 a. oli 1931 a. 38% mahust, 1930 a. 44,6%. Olgugi, et 1931 a. algul kaubalaevastiku koostises on enam keskealisi laevu ja nooremate arv vähenenud, on ka vanemaid laevu jäänud vähemaks. Üle 35 a. oli 1931 a. alguks 16,6% kogu laevastiku mahust, 1930 a. alguks aga 20,1%.

Aurulaevade vanus ulatub 1931 a. alguks peamiselt keskeasse: 53,6% aurulaevade mahust on 20—35 a., üle 35 a. vana on $\frac{1}{3}$ kogu aurulaevade mahust.

Purjelaevad on aurulaevadest märksa nooremad, sest nende iga, kui puulaevade iga, on

lühem rauast aurulaevadest, 59,4% purjelaevade mahust on kuni 20 a. Üle 35 a., seega vanemasse easse, kuulub päris väike osa purjelaevade mahust, ainult 5,8%, kuna seega kaunis suur osa (35,1%) jääb keskmisse easse.

Mootor- ja mootorpurjelaevad on pea kõik kuni 15 a. vanad, ainult 2,5% mahust on 15–20 a. ja üle 35 a. on 2,0% mahust.

Kodusadamaid on 1931 a. kaubalaevastikud, nii nagu endistel aastatelgi, 10.

Laevade omamisviise on 4, mille hulgas domineerivaiks on a/s. ja o/ü, mis moodustavad 38,8% mahu järgi.

2. Sisevete laevastik. Sisevete laevastik koosneb peamiselt lotjadest, Flotte marchande intérieure. nad moodustavad 73,5% kogu sisevete mahust, ning on ühtlasi aastastalt muutlikumaks osaks. Nii näeme, et 1931 a. alguks on lotjade arv, kui ka maht vähenenud eelmise aastaga võrreldes, alane-

des 73 lotjalt 3971 br.-rgt. mahuga 1930 a. 69 l. ja 3688 br.-rgt 1931 a.

Peale lotjade on sisevete laevastiku koostises veel 20 aurulaeva mahuga 1263 br.-rgt, 1 mootorlaev 25 br.-rgt ja 1 praam 36 br.-rgt.

Aurulaevadest on pooled väiksed, ainult kuni 50 br.-rgt. Suuremad aurulaevad kuuluvad suuruseliiki 100–250 br.-rgt. Ka lotjadest on pooled ainult kuni 50 br.-rgt; 100–250 br.-rgt künivad ainult 6 lotja.

Mere- ja sisevete laevastiku arvud koos:

3.	Mere laevad		Sisevete laevad		Kokku	
	Arv	Br. reg. tn.	Arv	Br. reg. tn.	Arv	Br. reg. tn.
Aurulaevad	93	70 353	20	1 263	113	71 616
Mootorlaevad	15	2 737	1	25	16	2 762
Mootorpurjelaevad	33	5 529	—	—	33	5 529
Purjelaevad	247	19 489	—	—	247	19 489
Praamid ja lodjad	55	3 081	70	3 724	125	11 805
Üldse	443	106 189	91	5 012	534	111 201

Tab. 3. Sisevete kaubalaevastik suurus ja ehitusmaterjali järgi.
Flotte marchande intérieure d'après le tonnage et matériel de construction des navires.

	20–50 rgt. br.				51–100 rgt. br.				101–250 rgt. br.				Kokku—Total		
	Arv Nombre	Maht rgt. Tonnage		Arv Nombre	Maht rgt. Tonnage		Arv Nombre	Maht rgt. Tonnage		Arv Nombre	Maht rgt. Tonnage		Arv Nombre	Maht rgt. Tonnage	
		br.	net.		br.	net.		br.	net.		br.	net.		br.	net.
Aurulaevad—Navires à vapeur	10	319	125	6	387	176	4	557	251	20	1 263	552	—	—	
Sellest puu—Dont de bois . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	25	16	—	—	
Mootorlaevad—Navires à moteur	1	25	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Sellest puu—Dont de bois . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Praamid—Chalandes	1	36	33	—	—	—	—	—	—	1	36	33	—	—	
Sellest puu—Dont de bois . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Lodjad—Chalandes	38	1 162	953	25	1 773	1 486	6	753	627	69	3 688	3 066	—	—	
Sellest puu—Dont de bois . . .	38	1 162	953	25	1 773	1 486	6	753	627	69	3 688	3 066	—	—	
Kokku—Total	50	1 542	1 127	31	2 160	1 662	10	1 310	878	91	5 012	3 667	—	—	
Sellest puu—Dont de bois . . .	38	1 162	953	25	1 773	1 486	6	753	627	69	3 688	3 066	—	—	

Tab. 4. Sisevete kaubalaevastik laevade vanuse ja ehituskoha järgi.
Flotte marchande intérieure d'après l'âge et pays de construction des navires.

Laevallik ja ehitusekoht	1930–1920		1925–1921		1920–1916		1915–1911		1910 ja var.		Teadmata Inconnu		Kokku Total								
	Arv Nombre	Maht rgt. Tonnage	Arv Nombre	Maht rgt. Tonnage	Arv Nombre	Maht rgt. Tonnage	Arv Nombre	Maht rgt. Tonnage	Arv Nombre	Maht rgt. Tonnage	Arv Nombre	Maht rgt. Tonnage	Arv Nombre	Maht rgt. Tonnage							
															br.	net.	br.	net.	br.	net.	br.
Aurulaevad—Navires à vapeur	—	—	—	—	—	—	—	—	1	51	10	1	185	33	2	186	43				
Ehitusekohaga kodumaal—Construits en Estonie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
" välismaal—Construits à l'étranger	—	—	2	145	83	1	46	25	4	395	171	6	244	116	1	33	2	14	863	397	
" teadmata—Inconnu	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	214	112	4	214	112	—	—		
Kokku—Total	—	—	2	145	83	1	46	25	4	395	171	7	295	126	6	382	147	20	1263	552	
Mootorlaev—Navires à moteur	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Teadmata—Inconnu	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	25	16	1	25	16	—	—		
Kokku—Total	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	25	16	1	25	16	—	—		
Praamid—Chalandes	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Kodumaal—Construits en Estonie	1	36	33	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Kokku—Total	1	36	33	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Lodjad—Chalandes	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Kodumaal—Construits en Estonie	12	549	470	7	205	176	—	—	11	740	606	6	446	365	9	717	601	45	2657	2218	
Välismaal—Construits à l'étranger	—	—	—	—	—	—	—	—	1	91	78	—	—	—	—	—	—	—	1	91	78
Teadmata—Inconnu	—	—	—	1	40	36	—	—	1	34	24	—	—	—	21	866	710	23	940	770	
Kokku—Total	12	549	470	8	245	212	—	—	13	865	708	6	446	365	30	1583	1311	69	3688	3066	
Üldse—Grand total	13	585	503	10	390	295	1	46	25	17	1260	879	13	741	491	37	1990	1474	91	5012	3667

Tab. 1. MEREKABALAEVASTIK 1 JAANUARIL 1931 a. —

	Aurulaevad <i>Navires à vapeur</i>						Mootorlaevad <i>Navires à moteur</i>						Mootorpurjelaevad <i>Navires à moteur et voiles</i>						
	Maht rgt. <i>Tonnage</i>		Sellest Bestis ehitatud <i>Dont construits en Estonie</i>				Maht rgt. <i>Tonnage</i>		Sellest Bestis ehitatud <i>Dont construits en Estonie</i>				Maht rgt. <i>Tonnage</i>		Sellest Bestis ehitatud <i>Dont construits en Estonie</i>				
			Arv- Nombre	br.	net.	Arv- Nombre			br.	net.	Arv- Nombre	br.			net.	Arv- Nombre	br.	net.	Arv- Nombre
	Arv- Nombre	Maht rgt. <i>Tonnage</i>					Arv- Nombre	Maht rgt. <i>Tonnage</i>					Arv- Nombre	Maht rgt. <i>Tonnage</i>					
Laevad— <i>Navires</i> 20—50 sellest puu — <i>dont</i> <i>de bois</i>	11	366	17	—	—	—	10	346	138	1	35	15	13	374	204	8	209	100	147
51—100	16	1 066	163	1	58	2	5	171	81	1	35	15	13	374	204	8	209	100	147
sellest puu	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
101—250	12	2 096	779	2	407	136	1	214	104	—	—	—	5	247	174	—	168	116	51
sellest puu	1	242	171	—	—	—	1	214	104	—	—	—	4	782	538	3	450	311	35
251—500	16	5 979	2 603	1	409	27	1	348	165	—	—	—	11	3 572	2 672	—	450	311	35
sellest puu	—	—	—	—	—	—	3	1 829	1 094	3	1 829	1 094	1	574	425	—	—	—	—
501—1000	7	4 855	2 369	—	—	—	1	621	444	1	621	444	1	574	425	—	—	—	—
sellest puu	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1001—1500	13	16 694	9 765	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
sellest puu	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1501—2000	7	12 004	7 077	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
sellest puu	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2001 ja üle	11	27 293	14 801	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
sellest puu	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kokku— <i>Total</i> 20—100 sellest puu	27	1 432	180	1	58	2	10	346	138	1	35	15	16	621	378	10	377	216	198
Kokku üle 100 rgt. sellest puu	66	68 921	37 394	3	816	163	5	2 391	1 363	3	1 829	1 094	17	4 908	3 635	3	450	311	49
Üldse— <i>Grand total</i> sellest puu	93	70 353	37 574	4	874	165	15	2 737	1 501	4	1 864	1 109	33	5 529	4 013	13	827	527	247
Ehituskohi teadmata— <i>Lieu de construction inconnu</i> sellest puu	4	397	4	—	—	—	3	92	35	—	—	—	1	104	78	—	—	—	3

	Sel. üle 100 rgt <i>Dont plus de</i>		Sel. üle 100 rgt <i>Dont plus de</i>		Sel. üle 100 rgt <i>Dont plus de</i>		Sel. üle 100 rgt <i>Dont plus de</i>												
	Arv- Nombre	Maht rgt. <i>Tonnage</i>	Arv- Nombre	Maht rgt. <i>Tonnage</i>	Arv- Nombre	Maht rgt. <i>Tonnage</i>	Arv- Nombre	Maht rgt. <i>Tonnage</i>											
1930—1926	—	—	—	—	2	656	459	1	621	444	0	375	222	1	125	69	28		
sellest puu	—	—	—	—	2	656	459	1	621	444	0	375	222	1	125	69	28		
1925—1921	2	1 688	998	2	1 688	998	5	1 315	708	2	1 208	650	8	1 026	730	2	899	667	64
sellest puu	—	—	—	—	2	73	43	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1920—1916	12	13 177	7 549	11	13 138	7 549	4	625	292	2	562	269	14	3 827	2 851	12	3 780	2 826	21
sellest puu	1	242	171	1	242	171	3	277	127	1	214	104	14	3 827	2 851	12	3 780	2 826	21
1915—1911	6	2 772	71	2	2 560	33	1	47	22	—	—	—	3	156	107	—	—	—	
sellest puu	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	156	107	—	—	—	
1910—1906	11	10 054	5 602	10	9 996	5 591	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
sellest puu	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1905—1901	13	11 474	6 214	9	11 306	6 205	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
sellest puu	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1900—1896	18	15 948	9 121	11	15 545	9 105	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
sellest puu	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1895—1891	9	6 191	3 283	8	6 101	3 258	—	—	—	—	—	—	1	41	30	—	—	—	
sellest puu	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	41	30	—	—	—	
1890—1886	6	1 564	889	3	1 378	826	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
sellest puu	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1885—1881	3	1 018	547	2	930	534	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
sellest puu	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1880 ja varem	9	6 070	3 296	7	5 959	3 295	1	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
sellest puu	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Teadmata	4	397	4	1	320	—	2	58	20	—	—	—	1	104	78	1	104	78	1
sellest puu	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Kokku— <i>Total</i> sellest puu	93	70 353	37 574	66	68 921	37 394	15	2 737	1 501	5	2 391	1 363	33	5 529	4 013	17	4 908	3 635	247

A. Suuruse, ehitusmaterjal ning ehituskoha järgi —

B. Vanuse järgi —

Tab 2. MEREKAPALAELASTIKU KODUSADAMAD, TEGEVISE ISELOOM JA LAEVADE OMANIKUD
PORTS MERCHANTS MARITIMES, GENRE de L'ACTIVITE des NAVIRES et les PROPRIETAIRES des NAVIRES.

	Auru-laevad Navires à vapeur		Mootor-laevad Navires à moteur		Mootorpurjelaevad Navires à moteur et voodes		Purjelaevad Navires à voiles		Kokku—Tatal		Praadid Chalandas		Üldse Grand total	
	Maht reg. tn. Tonnage		Maht reg. tn. Tonnage		Maht reg. tn. Tonnage		Maht reg. tn. Tonnage		Maht reg. tn. Tonnage		Maht reg. tn. Tonnage		Maht reg. tn. Tonnage	
	br.	net.	br.	net.	br.	net.	br.	net.	br.	net.	br.	net.	br.	net.
Tallinn	66	52448	14	2116	18	3441	59	6508	181	64513	27	5049	208	69562
Narva	13	11178	1	621	2	387	43	4809	60	16993	7	541	67	17534
Narva ja N.-Jõesuu	5	856	1	77	2	208	49	188	165	621	21	2491	80	3112
Kuressaare	—	—	—	—	4	208	119	2025	1717	2253	—	—	27	2235
Haapsalu	—	—	—	—	1	27	11	1707	50	1734	—	—	50	1734
Kõrnu	—	—	—	—	2	622	460	2892	2547	9269	—	—	21	9239
Kunda	4	5725	—	—	2	—	—	213	17	213	—	—	6	213
Paldiski	—	—	—	—	—	—	—	378	10	378	—	—	10	378
Lõusa	2	882	—	—	2	424	317	11	428	312	—	—	10	312
Hiiu-Kärda	3	206	—	—	—	—	—	350	13	1284	—	—	15	1234
Teadmata	—	—	—	—	1	346	266	—	341	867	—	—	8	607
Üldse—Grand total	93	70853	15	2737	33	5529	4013	19489	388	93108	55	8081	443	106189

A. Laevade kodusadamad — Ports marelandas maritimes.

11	2687	1527	3	120	65	—	—	—	—	14	2807	1592	14	2807	1592
44	60575	35388	11	2581	1486	33	5529	4013	247	19489	16688	385	390	7881	61906
24	1670	141	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	141
5	3654	183	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3654
6	1401	155	1	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1437
3	366	175	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	366
93	70853	37574	15	2737	1501	33	5529	4013	247	19489	16688	388	443	7381	67157

B. Laevade tegevise iseloom — Genre de navigation des navires.

11	2687	1527	3	120	65	—	—	—	—	14	2807	1592	14	2807	1592
44	60575	35388	11	2581	1486	33	5529	4013	247	19489	16688	385	390	7881	61906
24	1670	141	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	141
5	3654	183	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3654
6	1401	155	1	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1437
3	366	175	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	366
93	70853	37574	15	2737	1501	33	5529	4013	247	19489	16688	388	443	7381	67157

C. Laevade omanikud — Propriétaires des navires.

16	5231	495	2	83	23	—	—	—	—	18	5314	521	33	7719	2645
15	9983	5761	8	752	942	18	3064	2252	72	5408	4677	113	123	16822	13605
43	86186	20271	5	1802	1137	1	104	73	—	—	—	—	—	—	42805
19	19023	11043	—	—	—	14	2861	1676	175	14081	12011	208	211	35633	25077
93	70853	37574	15	2737	1501	33	5529	4013	247	19489	16688	388	443	106189	67157

Reisijate ja prahtveo tegevad laevad —
Navires de voyageurs et de marchand.

a) Reisijate ja prahtveo liinilaevad —
Navires de ligne
b) Transpilaevad — Navires sans ligne
définie

Abilaevad — Navires auxiliaires.

a) Vedur- ja päästelaevad — Navires
remorqueurs et de sauvetage
b) Jäamurjad — Brise-glace
c) Tulelaev, tõstelaev ja meremärkide-
panijad — Navires de signaux,
hydrographiques etc.
Tegevuseita — Navires sans activité

Üldse—Grand total

Riik—État
Üksikud isikud — Personnes privées
Aktseleisid, osatühised, kaubandus-
likud ettevõtted — Associations, socié-
tés et autres entreprises commer-
ciales
Laevaosanikud — Compagnons
Üldse—Grand total

Tab. 2. VÄLISKAUBANDUS MUUDE RIIKIDEGA MAIS 1931 a.—COMMERCE EXTÉRIEUR avec les AUTRES PAYS en MAI 1931.

Rahvusvaheline statistiliste territooriumide numeratsioon	Sissevedu Importation		Väljavedu Exportation		Nomenclature internationale des territoires statistiques	Sissevedu Importation		Väljavedu Exportation	
	ton	kr	ton	kr		ton	kr	ton	kr
77. Abessiinia— <i>Abyssinie</i>	0,2	425	—	—	141. Kuuba— <i>Cuba</i>	15,0	14 857	—	—
168. Argentina— <i>Argentine</i>	13,8	6 530	3,9	705	22. Leedu— <i>Lithuanie</i>	1,3	791	500,8	148 220
182. Austraalia— <i>Australie</i>	103,1	16 983	4,5	1 115	93. Lõuna-Aafrika Ühendriigid <i>Union Sud-Africaine</i>	21,5	15 475	5,5	1 271
6. Austria— <i>Autriche</i>	15,4	56 549	30,5	12 528	146. Mehhiko— <i>Mexique</i>	0,7	757	—	—
7. Belgia-Luksemburgi majand. liit <i>Belgo-luxembourgaise, Union écon.</i>	142,6	151 483	—	—	23. Norra— <i>Norvège</i>	14,2	8 412	12,7	37 296
160. Boliivia— <i>Bolivie</i>	—	—	13,1	2 107	51. Palestiina— <i>Palestine</i>	0,2	86	—	—
170. Brasiilia— <i>Brésil</i>	5,8	6 961	—	—	175. Peruu— <i>Pérou</i>	—	—	30,2	8 039
98-104. Briti-Ida-Aafrika— <i>Afrique d'Est britannique</i>	2,8	1 052	—	—	26. Poola-Danzig— <i>Pologne-Danzig</i>	*)	*)	392,0	116 572
85-88. Briti-Lääne-Aafrika— <i>Afrique d'Ouest britannique</i>	15,3	8 593	—	—	27. Portugal— <i>Portugal</i>	1,2	1 237	—	—
66. Briti-Malaja— <i>Malaise britannique</i>	7,8	14 306	—	—	129-132. Portugall-Lääne-Aafrika— <i>Afrique d'Ouest portugaise</i>	3,7	2 617	—	—
150-153. Briti-Vahe-Ameerika— <i>Amérique</i>	—	—	—	—	14. Prantsuse— <i>France</i>	*)	*)	1 440,2	241 114
155-161. <i>Centrale britannique</i>	0,5	989	—	—	121. Prantsuse, Ekvatoriaal Aafrika— <i>Afrique-Equatoriale française</i>	0,2	166	—	—
8. Bulgaaria— <i>Bulgarie</i>	5,8	6 721	—	—	80. Prantsuse-Maroko— <i>Maroc, français</i>	12,9	2 152	4,3	2 130
140. Kostarika— <i>Costarico</i>	—	—	3,0	1 538	122. Prantsuse-Somaali— <i>Somalie française</i>	0,4	505	—	—
173. Ecuador— <i>Equateur</i>	0,4	362	2,1	640	52. Pärsia— <i>Perse</i>	0,6	1 605	—	—
76. Egiptuse— <i>Égypte</i>	6,1	10 405	—	—	28. Rumeenia— <i>Roumanie</i>	113,9	7 975	0,7	1 059
143. Guatemala— <i>Guatemala</i>	1,6	3 012	2,9	480	149. Salvador— <i>Salvador</i>	—	—	6,0	1 114
14. Haiti— <i>Haiti</i>	0,2	200	—	—	142. Santo-Domingo— <i>Dominicaine, Rép.</i>	—	—	2,0	594
40. Hiina— <i>Chine</i>	0,2	1 032	104,7	27 428	53. Siiam— <i>Siam</i>	—	—	18,3	3 592
11. Hispaania— <i>Espagne</i>	41,4	13 915	50,4	5 599	13. Soome— <i>Finlande</i>	506,8	141 912	*)	*)
25. Hollandi— <i>Pays-Bas</i>	81,0	123 735	—	—	36. Sveits— <i>Suisse</i>	6,5	68 604	0,5	495
72. Hollandi-India— <i>Indes néerlandais.</i>	11,3	17 281	—	—	9. Taani— <i>Danemark</i>	542,6	159 634	*)	*)
65. India— <i>Inde</i>	451,8	117 794	82,6	16 679	62. Tseillon— <i>Ceylon</i>	6,9	12 100	—	—
19. Itaalia— <i>Italie</i>	81,7	35 263	37,3	25 161	37. Tšehhoslovakkia— <i>Tchécoslovaqu.</i>	*)	*)	50,5	15 365
45. Jaapan— <i>Japon</i>	0,8	1 970	—	—	171. Tšili— <i>Chili</i>	150,0	26 205	—	—
154. Jamajka— <i>Jamaïque</i>	1,2	1 029	—	—	56. Türgi— <i>Turquie</i>	11,7	11 131	0,0	375
57. Jemen— <i>Yemen</i>	0,0	64	—	—	16. Ungari— <i>Hongrie</i>	4,9	8 032	—	—
136. Kanada— <i>Canada</i>	205,1	37 780	—	—	185. Uus-Meremaa— <i>Nouveau-Zélande</i>	3,1	8 415	185,7	22 870
107. Kanaari saared— <i>Iles Canaries</i>	0,0	23	1,1	200	177. Venezuela— <i>Venezuela</i>	0,0	120	—	—
172. Kolumbia— <i>Colombie</i>	6,4	494	—	—	134. Ühendriigid— <i>États-Unis</i>	*)	*)	830,1	144 296
15. Kreeka— <i>Grèce</i>	7,2	11 117	—	—					

Tab. 3. Tähtsamate ainetega väliskaubandus mais 1931 a. Commerce extérieur des principaux articles en mai 1931.

Järjek. nr. täielikus üksikainete nomenklat.	Eesti-Läti ühine nomenklatuur Nomenclature unifiée pour Estonie et Lettonie			Järjek. nr. täielikus üksikainete nomenklat.	Kr—couronne d'Estonie, égale 100/248 gramme de l'or pur (100 marcs antérieurs)		
		ton	kr.			ton	kr
1		2	3	4		5	6
SISSEVEDU — IMPORTATION							
II. Toidu ja maitseained, joogid		8 836,5	936 928	232	Ölikoogid	25,0	3 284
2.	Tera- ja jahvatatud vill	4 497,0	402 908	233	Sooljatungud	25,0	3 097
11	Rukis Sel.: S. N. V. L.	1 236,8	78 073	236	Muu loomatoit crn.	3,3	427
12	Nisu Sel.: S. N. V. L. Ühendriigid	1 042,4	105 205	III. Toor- ja poolvalmisained			
13	Oder	548,5	46 963	8. Loomariigained, peate rasvade			
14	Kaer	200,0	24 879	237—241 Loomanahad kuivalt soolatud Sel.: Hiina			
16	Mais	1 826,7	149 405	237—241 Loomanahad märjalt soolatud			
21	Nisujahu Sel.: Kanada	223,8	41 037	243—257 Karusnahad			
26	Manna Sel.: Rootsi Prantsuse	23,7	18 955	9. Seemned, taimed ja nende osad			
27	Herkulo ehk kaeratungud	13,8	13 044	274, 275 Linaseemned			
30	Riis Sel.: India	9,8	2 918	278 Päevalleseemned			
		26,7	1 824	281 Kopra			
		111,4	5 204	285 Ristikheimaseemned			
		82,2	18 098	305, 306 Tubak lehtedeseemned			
			13 109	Sel.: Türgi Taani Läti			
3. Aia- ja juurviljad		160,2	52 089	307 Humalad			
35	Herned	10,5	2 118	11. Paberitoorained			
50	Apelsinid ja mandariinid	50,9	16 611	346 Paberimass kuiv			
59	Sidrunid	69,1	13 699	347 Paberimass märj			
62	Banaanid	—	—	349 Tselluloos kuiv			
60—75	Puuvili ja marjad kuivatatud	16,7	18 303	349 Tselluloos märj			
5. Kalad, kalasaadused ja vähid		181,0	38 270	12. Tekstiilitoorained			
112	Heeringad	146,8	33 039	352 Puuvill toores			
6. Muud toidu- ja maitseained ning joogid		3 852,6	429 057	Sel.: Ühendriigid			
167	Kohv toores, ubades	11,9	17 310	S. N. V. L.			
172, 175	Kakao ubades ja pulbris	26,6	16 194	357 Kanep			
176	Tee igasugune	6,7	14 731	Sel.: India			
178, 179	Suhkur peenike ja rafinaad	2 589,3	319 807	Br. Ida Aafrika			
	Sel.: Poola-Danzig	1 554,2	189 608	359 Džuut			
	S. N. V. L.	948,7	117 149	363 Vill värvimata			
205, 206	Sool	1 196,0	30 014	Sel.: Saksaa			
207	Kunstvõi	0,4	327	Briti			
213—217	Viinad ja veinid	5,9	14 787	Br. Lõuna-Aafrika			
221—224				13. Artseid ja metallid töötlemata (metallimurd)			
7. Loomasööd		145,7	14 603	376 Malm toores			
231	Kliid igasugused (loomatoit)	28,3	1 500	14. M mineraalid peate riiside			
	Sel.: S. N. V. L.	28,3	1 500	397, 398 Vabrik. ja ehit. tarvitav savi			

*) V. tab. 1.

Tab. 3. Tähtsamate ainete väliskaubandus mais 1931 a. (järg).
Commerce extérieur des principaux articles en mai 1931 (suite).

Järjek. nr. üksikainete nomenklat.	Besti-Läti ühine nomenklatuur Nomenclature unifiée pour Estonie et Lettonie	ton	kr	Järjek. nr. üksikainete nomenklat.	Kr—couronne d'Estonie, égale 100/248 gramme de l'or pur (100 marks antérieurs)	ton	kr
1		2	3	4		5	6
VÄLJAVEDU—EXPORTATION							
I. Elustoomad.							
		1342	112 276	13. Ärsid ja metallid töötlemata (metallimurd)		216,3	7 335
1	Hobused (arv)	122	30 270	380	Vanarauad	216,1	6 835
2	Teised (väljaarvatud vasikad) (arv)	146	18 600	385, 386	Sel.: Poola	191,6	6 000
5	Sead, põrsad (arv)	1 073	64 000		Vanavask	—	—
II. Toidu- ja maitseained, joogid							
		9 540,7	3 321 453	14. Määratõõstuse peale ärsid		4 113,1	9 716
3. Aia- ja juurvilli		6 110,6	301 134	400, 407	Kips	151,4	3 748
38	Kartul toores	6 039,6	278 699	408	Lubi kustutamata	—	—
57	Õunad	—	—		Vanavask	—	—
4. Karjasaadused		1 789,3	2 573 209	15. Keemiatõõstuse toorained		381,4	57 959
76	Peekon	350,2	251 058	a) Ülld, rasvad, valgud, kumml toorelt		335,2	18 777
	Sel.: Briti	350,2	251 058	497	Põlevikivi	327,5	16 369
77	Sealiha värsked ja soolatud	12,6	10 200				
78	Sealiha suitset. (singid küljed)	30,1	13 575	IV. Valmissaadused.			
79	Loomaliha	28,7	12 915			4 775,6	1 401 562
	Sel.: Soome	15,0	12 427	16. Nahad töötletud ja nahakaup		15,3	34 004
81	Lambaliha	14,8	12 287	566, 567	Suured parknahad	—	—
	Sel. Rootsi	—	—				
95	Kohupiim	1 163,9	2 120 862	17. Puutõõstusesaadused		1 015,9	214 264
96	Või	780,0	1 420 861	593	Vineer	815,8	149 510
	Sel.: Saksa	332,7	606 450		Sel.: Briti	549,4	98 340
	Briti	—	160 187		Saksa	124,3	24 870
99	Munad	3 139 200 tk.	160 187	594	Vineerist tootlõõstused	130,6	35 070
					Sel.: Saksa	39,9	10 800
5. Kala, kalasaadused ja vähid		301,2	110 174		Briti	38,7	10 500
100—105	Värsked kalad	294,6	105 251	598	Tikutraat	—	—
116—120	Kalakaanservid	3,4	3 178	603	Uksed	—	—
				607	Niidlõõstused	11,0	4 714
6. Muud toidu- ja maitseained ning joogid		653,2	267 760	600, 610	Sel.: Briti	6,1	2 318
127	Kartulijahu	105,3	16 965		Mööbel	58,3	24 730
187	Sokolaad	29,3	37 001	18. Paberitõõstusesaadused		1 210,2	258 316
210	Teraleib, pain normal	4,4	1 538	634	Pakkimis- ja kottipaber	169,2	51 219
				635	Rotatsioonipaber	829,9	154 669
				636, 637	Kirjutuse- ja trükipaber	209,6	49 228
III. Toor- ja poolvalmisained							
		30 522,0	1 516 463	19. Tekstiltõõstusesaadused		339,0	604 471
8. Loomariigilised, peale rasvade		60,5	67 250	664, 665	Puuvillavatt	—	—
237—241	Loomanahad kuivalt soolatud	5,3	19 668	667—670	Puuvillaniit ja -õng	53,7	171 147
	Sel.: Ühendriigid	4,9	18 750		Sel.: Poola-Danzig	17,6	52 378
237—241	Loomanahad märjalt soolatud	20,3	26 854		Leedu	16,1	48 997
	Sel.: Ühendriigid	17,4	23 341	671—676	Puuvillariie	80,2	258 184
243—257	Karunahad	0,4	4 951		Sel.: Taani	34,6	106 832
260	Jõhvõid	2,6	6 521		Rootsi	29,2	74 646
270	Soolad	8,8	4 915	696	Pakkimis- ja kotiriie	167,6	112 299
					Sel.: Taani	107,0	72 082
9. Seemned, talmed ja nende osad		13,4	1 874		Itaalia	37,3	25 161
274, 275	Lihaseemned	13,4	1 874	702, 703	Villane riie	0,1	2 040
					Sel.: Läti	0,1	1 215
10. Metsamaterjal		21 022,7	777 161	27. Keraamika ja muud mineraalkaup		2 015,3	67 547
310—319, 325	Palgid, prussid, pakud, latid	7 918 kj.	6 410	1016	Tsement	2 001,1	64 695
321	Lilprid	—	—		Sel.: Soome	1 001,6	28 575
322	Prõpsid	601 696 kj.	172 755	1034	Telliskivid vaapamata	2,5	32
320, 326—329	Kuuse- ja männilõõstused ja -plangud	4 254,83 st.	507 596	28. Keemiatõõstusesaadused		77,8	32 694
	Sel.: Briti	2 775,30 "	377 245	1102	Kaseiin	—	—
	Hollandi	1 394,12 "	195 652	1318	Tuleõõstused	02,7	29 250
338	Krohvimispeered	—	—				
11. Paberitoorained		4 190,8	413 915				
349	Tselluloos	2 626,5	350 619				
	Sel.: Prantsuse	1 140,4	159 078				
	Ühendriigid	807,2	101 815				
12. Tekstiltõõstused		528,9	211 253				
354	Lina	437,9	189 212				
	Sel.: Prantsuse	151,5	58 506				
	Briti	113,2	55 848				
355	Takud	74,1	18 388				

Tab. 4. Tollimette läbikalk mais 1931 a.—Activité des bureaux douaniers en mai 1931.

	Tallinn	Valga	Pärnu	Narva	Loksa	Haap- salu	Kures- saare	Kunda	Paldiski	Kokku Total
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ton { Sissevedu—Importation	25 110	959	341	1 234	0,2	0,0	—	30	0,1	27 668
{ Väljavedu—Exportation	24 933	594	9 332	158	29	374	5 922	2 745	751	44 838
Üldläbikalk—Total de l'importation et de l'export.	50 043	1 547	9 673	1 392	29	374	5 922	2 775	751	72 506
1 000 kr { Sissevedu—Importation	5 313	149	48	38	1	0,0	—	10	1	5 560
{ Väljavedu—Exportation	5 558	285	337	24	1	32	77	81	37	6 382
Üldläbikalk—Total de l'importation et de l'export.	10 871	384	385	62	2	32	77	91	38	11 942

Tab. 12. RIIGI SISSETULEKUD APRILLIS ja 1. IV. 1930.—28. II. 1931 (1000 kr).

RECETTES DE L'ÉTAT en AVRIL et 1. IV. 1930.—28. II. 1931 (1000 kr)

Kr = couronne d'Estonie, égale 100/248 gr. de l'or pur (100 mk. antér.).

Indeksiite koostamisviis.

	Aprillis		1.IV.—28.II.	
	1931	1930	1930/31	1929/30
Korralised tulud—Recettes ordinaires:	6 637	7 898	76 170	79 487
I. OTSEKOHESED MAKSUD — CONTRIBUTIONS DIRECTES:	605	531	7 272	7 286
1. Tulumaks — Impôt sur le revenu	163	132	2 690	2 749
2. Äri- ja tööstusemaksud — Impôts sur bénéfices industriels et commerciaux	223	249	25 48	2 604
3. Maa- ja hoonetmaksud — Contributions foncières	21	23	398	393
4. Maks kapitali % pealt — Impôt sur les intérêts	27	51	475	484
5. Kinnistusemaks — Mutations, immeubles et droits immobiliers	92	56	757	735
6. Pärandusemaks — Impôt sur les successions	79	26	404	321
II. LÕIVUD JA TASUMAKSUD — TIMBRES ET ENREGISTREMENTS.	402	434	4 656	5 006
7. Tempelmaks ja lõlvud — Timbres	374	404	4 175	4 461
8. Patentid ja proovid — Contributions des patentes, droits de vérification	9	10	110	121
9. Mitmesugused tasumaksud — Enregistrements	19	20	371	424
III. KAUSDED MAKSUD — IMPÔTS INDIRECTS:	1 656	2 059	22 809	24 286
10. Tollid — Douanes	1 304	1 686	18 549	19 539
11. Aktsiisid — Droits et taxes (accises)	352	393	4 260	4 747
IV. RIIGIMONOPOLID — MONOPOLÉS DE L'ÉTAT.	960	1 135	11 253	12 710
12. Piiritusemonopol — Monopole d'alcool	960	1 135	11 253	12 710
V. RIIGI ETTEVÕTTED JA VARANDUSED — ENTREPRISES ET PROPRIÉTÉS DE L'ÉTAT:	2 978	3 718	29 334	29 872
13. Riigi kapitalid — Fonds de l'État	59	65	2 747	2 342
14. Maad, hooned, metsad ja veed — Domaines, forêts et eaux de l'État	894	1 833	4 408	4 555
15. Raudteed — Chemins de fer	1 226	1 318	13 593	13 899
16. Sadamad ja laod — Ports et dépôts	80	105	1 089	1 247
17. Post, telegraaf, telefon — Postes, télégraphes, téléphones	210	385	4 874	4 852
18. Mitmesugused riigi ettevõtted — Entreprises diverses de l'État	400	—	2 368	2 575
19. Mitmesugused riigi varandused — Propriétés diverses de l'État	9	14	257	402
VI. SEGATULUD — RECETTES DIVERSES:	64	66	1 231	499
Kokku — Total	6 665	7 943	76 555	79 659
Eelmisel kuuldel p. 2 all saadud tuludest tagasi makstud — Reversement au compte des recettes désign. sous p. 2.	—	—	—	2
Tagasi makstud eelmiste aastate maksu — Reversements des années précédentes	28	45	385	170
Erakorralised tulud — Recettes extraordinaires	81	2 483	2 955	1 811
Operatsioonide fondide ja laenu tagasimaks — Encassement des fonds de roulement	42	49	173	342
Inglismaa saadud laenu osal tasumine	—	—	—	21
Rannasõiduliinide eksploatatsioon — Exploitation de la ligne de cabotage	—	3	33	48
Teravilja müük —	39	—	—	—
Laenu raudteede ehitamiseks	—	2 437	2 448	—
Esti Panga aktstate müügihinna vahe	—	—	801	—
Häbe vahetusrahad	—	—	—	400
Tuletku ühekordne maks	—	—	—	1 000
Üldse sissetulekud — Total des recettes	6 718	10 381	79 125	81 298

Tab. 14. VABARIIGI PIIRIST ÜLESÕITNUD MAIS 1931 a.

NOMBRE DE PERSONNES PASSÉES LES CONFINS DE LA RÉPUBLIQUE EN MAI 1931.

	Sissesõitnud Entrées	Väljasõitnud Sorties	Välispassidega	
			Passeports pour l'étranger	Piiripunktide järgi — D'après les cordons de la frontière
Välispassidega				
Passeports pour l'étranger				
Tallinn			2 082	2 027
Valga			1 042	1 028
Narva			141	182
Mõisaküla			29	22
Haapsalu			37	65
Paldiski			17	14
Kuressaare			—	4
Mõniste			2	—
N.-Jõesuu			2	—
Irbeska			6	8
Piirivalvepunktid — D'après les cordons de la garde-frontière.			111	101
Kokku — Total			9 469	3 451
Reisikaartidega — Cartes de voyage				
Tallinn			2 240	2 046
Teised punktid			28	33
Kokku — Total			2 263	2 079
Sisepassidega — Passeports ordinair.				
Tallinn			4	—
Valga			1 300	1 266
Mõisaküla			332	320
Pärnu			2	—
Kuressaare			65	128
Kõiküla			82	79
Mõniste			60	52
Piirivalvepunktid			17 501	18 130
Kokku — Total			19 346	19 975
Üldse — Gr. total			25 078	25 505
Üldse — Gr. total			18 417	18 596
1/I—31/V 1931 a.			87 864	88 257
Mai 1930 a.			21 621	21 889

Indeksiid on arvatud kullas, alusajaga aasta 1913 ja 1922. Kuna keskmised on tuletatud geomeetriliselt, võib baasi muuta otsekohe vastavate aegade indeksiide alusel, arvatust algusest peale tegemata.

Eelmaksumusindeks koostatud Tallinnas 1925 a. oktoobris büdžetilise uuringuga kindlaks tehtud töölisleibkonna keskmise tarvitamise kohaselt. Toitluskuluindeks arvutatakse üksikute ainet peale mindeva tegeliku kogukulu alusel, kuna muude rühmade indeksiite väljaarvamisel arvutatakse iga hinna kohta tema suhteline muutumine alusajaga võrreldes; need suhtelised arvud on rühmade indeksiiks ja need omakorda üldindeksiiks arvutatud, tarvitades sellejuures büdžetilisel uuringul selgunud võrdkaale. Toitluskulu arvestamisel esinevad üldse 51 iseseisva hinnaga ainet, mille tootlusväärtus võrdub 3620 kalorile. Korterüüri iseloomustamiseks on kasutatud üüriseaduse norme korterite kohta pörandi pinnaga mitte üle 12□ sülga. Üksikute kuluühemuste võrdkaalud on järgmised: toitlus — 58,5%, korter — 7,5%, küte ja valgustus — 5,8%, riietus — 15,7%, puhastus — 2,7%, reisid, liikumine, post — 0,7%, haridus (ajalehed) — 2,7%, lõbustus — 2,8% ja muud kulud 3,6%.

Suurmaülgindeks kujutab võrdkaalustamata geomeetrilisi keskmisi. Üldindeksi arvutamiseks on tarvitatud 2 hindu.

Põllumajandusesaaduste võrdkaalustatud indeksiid 12 aine (6 sisseveo ja 6 väljaveo) hindade võrdkaalustatud keskmine. Võrdkaaludeks on võetud nende ainetega ootühisus väliskaubanduses viimase 4 a. kestel. Võrdkaalude jne. kohta v. pike-malt E. St. 65 (4) lkk. 220.

Üksikasjaliselt indeksiite koostamisviisi kohta v. „E. St.“ Nr. 77 (4), lkk. 261.

O m a v a l i t s u s t e t ö ö b ö r s i d — Bourses du travail des administrations publiques												E r s v a h e l i t u s e k o n t o r i d Agences d'affaires privées												
Tööajalaste arv						Tööajalaste arv						Tööajalaste arv						Tööajalaste arv						
Kuu jooksul registreeritud			Kuu jooksul registreeritud			Kuu jooksul registreeritud			Kuu jooksul registreeritud			Kuu jooksul registreeritud			Kuu jooksul registreeritud			Kuu jooksul registreeritud			Kuu jooksul registreeritud			
M.	N.	P.	M.	N.	P.	M.	N.	P.	M.	N.	P.	M.	N.	P.	M.	N.	P.	M.	N.	P.	M.	N.	P.	
76	57	87	107	5	8	105	377	12	70	90	17	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	
308	349	228	124	49	227	96	41	6	209	119	191	88	306	258	4	17	482	13	418	2	171	15	524	
388	396	615	38	161	351	482	17	141	377	469	345	419	186	488	21	2	17	482	13	418	2	171	15	524
35	3	7	4	51	99	24	70	5	26	81	105	65	105	46	5	24	5	24	5	24	5	24	5	24
208	134	3	1	5	34	6	12	2	18	14	30	14	30	14	30	14	30	14	30	14	30	14	30	
70	78	1	5	15	33	2	18	14	30	14	30	14	30	14	30	14	30	14	30	14	30	14	30	
9	23	17	17	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
308	349	228	124	49	227	96	41	6	209	119	191	88	306	258	4	17	482	13	418	2	171	15	524	
388	396	615	38	161	351	482	17	141	377	469	345	419	186	488	21	2	17	482	13	418	2	171	15	524
35	3	7	4	51	99	24	70	5	26	81	105	65	105	46	5	24	5	24	5	24	5	24	5	24
208	134	3	1	5	34	6	12	2	18	14	30	14	30	14	30	14	30	14	30	14	30	14	30	
70	78	1	5	15	33	2	18	14	30	14	30	14	30	14	30	14	30	14	30	14	30	14	30	
9	23	17	17	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	

- 1) Jätku- ja ajatööliised — Ouvriers agricoles et horticult.
- 2) Metsatöölised — Forestiers
- 3) 4. Käes. ja mud. ning nende saad. tööli.)
- 4) Metallitöölised — Ouvriers dans l'industrie textile
- 5) Tekstiilitöölised — Ouvriers dans l'industrie textile
- 6) Riietustöölised — Ouvriers de la confection de vêtements
- 7) Ehitustöölised — Ouvriers dans la construction
- 8) Puutööliised — Ouvriers dans l'industrie du bois
- 9) Transpord- ja sidetöölised)
- 10) Kauplusiis töötajad (ka kellehid)
- 11) Kantsel- ja kontoriametnikud — Empl. de bureau
- 12) Meistajad — Services domestiques
- 13) Lihutööliised — Journaliers
- 14) Muud töölised — Autres ouvriers
- 15) Põllumajandus ja aiandus — Agricul. et horticult.
- 16) Meisandus — Exploitation des forêts
- 17) 4. Murud ja kaevand ja nende saaduste t.)
- 18) Metallitööstus — Industrie des métaux
- 19) Tekstiilitööstus — Industrie textile
- 20) Puutööstus — Industrie du bois
- 21) Paberitööstus — Industrie du papier
- 22) Kehakäsitööstus — Confection de vêtements
- 23) Ehitustööstus — Constructions
- 24) Kaubandusliku iseloomuga ettevõtt. — Commerces
- 25) Transpord ja side — Transport et communication
- 26) Isikuteenistus — Service domestique
- 27) Muud — Autres industries

Kokku 111

Kokku 111

Aprill 1931 a. — April 1931
Mai 1930 a. — Mai 1930

Tab. 30. Tööstustettevõtted ja tööloolu 1-ks juuniks 1931.
Entreprises industrielles et leur main-d'oeuvre au 1 juin 1931.

	Ettevõtete arv—Nombre d'entreprises		Töötajate üldarv—Nombre général des travailleurs				Neist töölisti—Dont ouvriers				Tööstis ja teenijast alaealised (alla 18 a.)—Mineurs parmi les ouvriers et service		
	1931	1931	1931	1931	1931	1931	1931	1931	1931	1931	1931	1931	1931
I. Murrud ja kaevandused	14	15	2 290	1 470	3 599	1 611	2 081	1 446	1 571	3 950	1 289	162,5	48
II. Mineraalide ümbertöötamine	17	19	1 179	1 481	3 599	1 244	1 037	1 444	157	1 100	63	106,1	26
III. Metallitööstus	48	43	4 110	1 791	3 955	3 955	3 605	1 037	320	5 461	1 444	96,0	88
IV. Keemiatööstus	13	14	584	329	1 421	751	487	317	140	614	177	140,5	4
V. Naariatööstus	7	10	240	191	963	192	192	8	12	185	4	97,9	4
VI. Tekstiilitööstus	21	21	8 156	1 651	8 047	4 091	7 427	1 601	263	7 324	103	98,6	16
VII. Puitööstus	52	51	5 463	675	3 781	2 971	3 066	653	362	3 357	291	109,5	40
VIII. Paberitööstus	13	13	2 147	53	1 218	8	1 831	18	44	1 008	12	97,5	25
IX. Polügraafitööstus	29	33	2 230	53	2 099	48	1 020	44	56	1 985	33	98,8	45
X. Toidu-, maitseainete- ja jookide tööstus	38	38	2 402	103	2 432	301	1 902	92	59	1 935	12	98,8	46
XI. Keemiate- ja pudukandade tööstus	14	14	1 518	121	1 576	157	1 400	100	58	1 431	51	108,6	21
XII. Ehitustööstus	13	13	1 185	242	471	956	229	807	470	853	290	78,8	29
XIII. Elektrijaamad ning gaasi- ja veevarustus	7	7	664	65	90	639	25	64	87	410	23	94,4	3
XIV. Puhastustööstus	5	5	119	2	120	1	114	2	1	115	1	100,9	—
Kokku suuritööstus—Total	278	6	29 263	3 590	22 116	30 627	18 641	25 607	2 128	26 933	13 846	105,3	517
Sellessest { ettevõtted 50 ja üle töötajaga — les entreprises prises, ayant plus de 50 travailleurs	121	2	24 940	3 087	17 014	26 333	13 988	21 958	1 645	23 329	13 711	106,2	342
Dont: { ettevõtted 20–49 töötajaga—les entreprises, ayant 20–49 travailleurs	157	4	4 323	483	512	4 294	29	3 649	458	3 024	25	99,3	159
1931 a. mai arvud—Chiffres de mai 1931:	274	7	28 922	1 994	1 653	29 263	3 411	25 262	1 914	1 589	25 607	101,3	478
Kokku suuritööstus—Total	1	1	16	32	17	17	14	14	1	15	28	107,1	—
I. Industries extractives	20	21	126	156	2	30	123,8	113	2	141	28	124,8	8
II. Industrie minière	50	51	479	30	33	479	3	429	29	426	3	99,3	42
III. " des métaux	18	18	213	6	6	145	137	157	6	144	13	91,7	5
IV. " chimique	20	20	166	4	4	164	4	145	4	144	1	98,8	5
V. " des cuirs et peaux	41	41	490	25	25	400	441	25	24	442	1	100,2	4
VI. " textile	73	73	895	137	115	717	22	680	132	651	21	103,3	21
VII. " du bois	9	9	10	10	9	9	10	75	10	81	6	108,0	2
VIII. " du papier	37	37	370	5	5	363	7	351	4	344	7	98,0	52
IX. " de fabrication et des boissons etc.	134	134	1 154	43	43	1 143	11	984	36	921	13	98,6	21
X. " de fabrication et des vêtements et fab. de mercerie	46	46	503	44	38	538	5	482	44	487	5	101,6	30
XI. Confection de vêtements et fab. de mercerie	5	5	68	11	11	79	11	50	11	61	11	122,0	5
XIII. Usines électriques, à gaz d'éclairage et distri-	7	7	54	3	1	50	2	41	3	43	2	104,9	1
bution d'eau potage	468	5	4 501	359	319	4 541	40	3 931	298	3 979	44	101,1	191
XIV. Industrie du nettoyage	746	12	53 764	3 939	2 555	35 105	14 044	29 592	2 420	30 922	13 390	104,7	708
Kokku kesk- ja kesktööstus—Total	506	13	4 607	452	618	4 501	1 066	4 042	430	3 935	107	97,4	183
Üldes suur- ja kesktööstus—Grand total (entrepr. grandes et moyennes)	780	20	93 559	2 446	2 271	33 764	1 751	29 324	2 344	29 542	218	100,7	684

1) Arvestatud juba eanem tegevust alustanud, andmete pindumisel eelmisest kokkuvõtetest välja jäänud ettevõtte.

Tab. 3. Tähtsamate ainete väliskaubandus juunis 1931 a. (järg).
Commerce extérieur des principaux articles en juin 1931 (suite).

Järjek. nr. täielikus üksikainete nomenklat.	Eesti-Liiti ühine nomenklatuur <i>Nomenclature unifiée pour Estonie et Lettonie</i>	ton	kr	Järjek. nr. täielikus üksikainete nomenklat.	Kr—couronne d'Estonie, égale 100/248 gramme de l'or pur (100 marks antérieurs)	ton	kr
1		2	3	4		5	6
VÄLJAVEDU—EXPORTATION							
I. Elusloomad.							
1	Hobused (arv)	3 798	258 300	13. Ärtsid ja metallid töötlemata (metallimurd)		204,3	8 362
2	Teised (väljaarvatud vasikad)	66	15 840	380	Vanaraud	179,8	4 327
5	Sead, põrsad (arv)	3 730	242 450		Sel.: Poola-Danzig	179,8	4 327
					Vanavask	6,9	3 025
					Sel.: Saksa	5,3	2 410
II. Toidu- ja maitseained, joogid							
3. Ala- ja juurvilli		11 453,8	4 546 639	14. Määratõttud peale ärtside		8 129,0	18 909
38	Kartul toores	7 777,1	367 081	406, 407	Kips	151,4	3 708
57	Õunad	7 761,2	364 027	408	Lubi kustutamata	—	—
4. Karjasandused		2 485,4	3 724 457	15. Keemiatööstuse toorained		617,3	79 411
76	Peekon	250,0	151 258				
	Sel.: Briti	250,0	151 258	a) Õlid, rasvad, vaigud, kummi toorelt		578,5	37 093
77	Sealiha värsked ja soolatud	—	—	497	Põlevkiviõli	542,3	25 601
78	Sealiha suitsed (singid küljed)	5,8	4 986	IV. Valmissaadused.			
79	Loomaliha	52,2	22 636	16. Nahad töötletud ja nahakamp		0,0	506
	Sel.: Soome	48,8	21 120	506, 567	Suured parknahad	—	—
81	Lambaliha	32,1	27 579	17. Puutööstusesaadused		1 319,8	255 442
	Sel.: Rootsi	32,1	27 579	593	Vineer	1 078,2	184 670
95	Kohupiim	—	—		Sel.: Briti	924,2	155 020
96	Või	1 875,5	3 834 075	594	Vineerist toolipõhjad	178,3	46 298
	Sel.: Briti	1 348,1	2 397 747		Sel.: Saksa	99,4	24 860
	Saksa	467,2	828 895		Briti	46,0	12 650
99	Munad	3 814 200 tk.	178 145	598	Tikutraat	—	—
				603	Uksed	—	—
5. Kala, kalasaadused ja vähid		378,5	172 425	607	Niidirullid	13,2	5 287
100—105	Värsked kalad	355,5	166 225		Sel.: Belgia	8,8	3 405
116—120	Kalakonservid	3,4	3 065	609, 610	Saksa	3,9	1 480
6. Muud toidu- ja maitseained ning joogid		601,8	259 218		Mööbel	44,1	16 920
127	Kartulijahu	186,5	30 947	18. Paberitööstusesaadused		1 214,6	244 333
187	Sokolaad	22,5	34 068	634	Pakkimis- ja kirjutuspaber	166,6	48 725
210	Teraleib, pain normal	3,8	1 324	635	Rotatsioonipaber	815,4	149 542
				636, 637	Kirjutuse- ja trükipaber	231,9	45 116
III. Toor- ja poolvalmisained							
8. Loomariigilained, peale rasvade		135,0	263 853	19. Tekstiilitööstusesaadused		403,3	726 863
237—241	Loomanahad kuivalt soolatud	5,4	19 660	604, 605	Puuvillavatt	—	—
	Sel.: Chenrigitid	4,9	18 750	607—670	Puuvillaniit ja -õng	51,9	166 283
237—241	Loomanahad märjalt soolatud	99,7	102 846		Sel.: Poola-Danzig	15,5	51 082
	Sel.: Saksa	46,7	45 200	671—676	Saksa	12,7	41 433
243—257	Karusnahad	3,3	128 177		Puuvillariie	104,6	316 677
260	Jõhvid	2,3	3 735		Sel.: Taani	50,0	147 867
270	Soolad	6,8	6 715		Rootsi	32,9	91 277
9. Seemned, taimed ja nende osad		33,6	5 061		Norra	10,3	28 875
274, 275	Linaseemned	33,1	4 641	696	Pakkimis- ja kotiriie	205,9	144 996
					Sel.: Taani	162,4	112 707
10. Metsamaterjal		38 159,6	1 259 980		Briti	36,1	27 895
310—319, 325	Palgid, prussid, pakud, latid	54 760 kj.	48 170	702, 703	Villane riie	2,7	34 085
321	Lilprid	—	—		Sel.: Läti	1,4	19 090
322	Propsid	1 116 876 kj.	268 904	27. Keraamika ja muud mineraalkaubad		3 209,9	104 199
320, 326—329	Kuuse- ja männilauad ja -plangud	6 869,9 st.	933 551	1016	Tsement	3 204,8	101 774
	Sel.: Briti	4 411,7	500 815		Sel.: Läti	1 850,2	66 840
338	Krohvimispeered	20,9	3 340	1034	Telliskivid vaapamata	—	—
11. Paberitoorained		5 818,7	690 040	28. Keemiatööstusesaadused		50,4	19 499
349	Tselluloos	4 296,2	618 732	1102	Kaseiin	9,7	3 500
	Sel.: Briti	1 513,5	241 210	1318	Tuletikud	27,6	12 750
	Prantsuse	1 463,1	208 421				
	Ühendriigid	554,8	67 430				
12. Tekstiilitoorained		267,4	92 161				
354	Lina	171,5	73 164				
	Sel.: Soome	51,0	21 410				
	Briti	50,9	22 899				
355	Takud	42,9	10 228				

Tab. 4. Tolliamette läbikäik juunis 1931 a.—Activité des bureaux douaniers en juin 1931.

	Tallinn	Valga	Pärnu	Narva	Loksa	Haapsalu	Kuresaare	Kunda	Paldiski	Kokku Total
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ton { Sissevedu—Importation	31 600	827	668	4 695	0,3	0,2	—	50	28	87 808
{ Väljavedu—Exportation	27 801	358	20 415	1 864	5 577	382	10 643	3 426	674	71 140
Üldläbikäik—Total de l'importation et de l'export.	59 401	1 185	21 083	6 499	5 577	382	10 643	3 476	702	108 948
1 000 kr { Sissevedu—Importation	4 997	172	89	120	0,0	0,4	—	8	0,5	5 387
{ Väljavedu—Exportation	7 279	242	560	165	229	28	93	105	30	8 781
Üldläbikäik—Total de l'importation et de l'export.	12 276	414	649	285	229	28	93	113	31	14 118

Tab. 30. Tööstusettevõtted ja töölolu 1-ks juuliks 1931 a.
Entreprises industrielles et leur main-d'oeuvre au 1 juillet 1931

	Ettevõtte arv—Nombre d'entreprises				Töötajate üldarv—Nombre général des travailleurs				Neist töölised—Don't ouvriers				Töölised ja teenijad alampääl (alla 18 a.) Mineurs parmi les ouvriers et service		
	Töölised 1 juulil 1931—Au 1 juillet 1931	Istunud 1 juulil 1931—En fin	Jätkus 1 juulil 1931—Out quitte en fin	Tõusnud 1 juulil 1931—Au 1 juillet 1931	Jätkus 1 juulil 1931—Out quitte en fin	Istunud 1 juulil 1931—Au 1 juillet 1931	Jätkus 1 juulil 1931—Out quitte en fin	Tõusnud 1 juulil 1931—Au 1 juillet 1931	Tõusnud 1 juulil 1931—Out quitte en fin	Tõusnud 1 juulil 1931—Out quitte en fin	Tõusnud 1 juulil 1931—Out quitte en fin	Tõusnud 1 juulil 1931—Out quitte en fin	Tõusnud 1 juulil 1931—Out quitte en fin	Tõusnud 1 juulil 1931—Out quitte en fin	Tõusnud 1 juulil 1931—Out quitte en fin
I. Murrud ja kaevandused	15	16	3 694	670	519	3 750	1 511	104,2	3 350	662	518	3 494	144	104,3	78
II. Metalltööstus	19	20	1 244	189	67	1 366	1 121	109,8	1 100	184	64	1 220	120	110,9	59
III. Keemistööstus	43	43	3 956	165	257	3 893	92	97,7	3 401	186	217	3 380	181	97,7	40
IV. Naftatööstus	14	14	751	167	61	853	106	114,1	614	165	50	720	106	117,3	4
V. Nahatööstus	7	7	231	10	24	217	10	95,9	188	24	174	14	92,6	13	
VI. Tekstiilist	21	20	8 047	98	303	7 840	207	108,4	7 324	291	121	7 121	14	97,2	133
VII. Puittööstus	51	49	3 760	888	589	4 059	288	107,0	3 357	574	563	3 688	311	109,3	38
VIII. Fabrikatööstus	13	13	2 089	67	51	2 115	16	100,8	1 787	47	1 803	16	100,9	26	
IX. Polügraafiatööstus	23	23	1 218	68	119	1 192	26	97,9	1 096	41	61	1 085	20	98,6	44
X. Toidu-, maitseain- ja jookide tööstus	38	38	2 432	53	75	2 415	17	99,3	1 935	52	67	1 920	15	98,2	21
XI. Kehakate- ja pudrukupade tööstus	14	2	1 476	195	14	1 427	140	90,5	1 451	186	107	1 307	143	90,3	19
XII. Ehitustööstus	13	13	956	123	51	1 028	72	107,5	853	123	66	1 025	72	108,4	26
XIII. Elektrijaamad ning gaas- ja veevarustus	7	7	636	107	23	723	84	113,1	410	107	76	501	91	122,2	2
XIV. Puhastustööstus	3	3	120	1	54	67	53	55,8	115	1	55	63	52	54,8	—
Kokku suurtööstus—Total	281	6	30 627	2 629	2 437	30 919	2 021	101,0	26 953	2 548	2 217	27 284	531	101,2	534
ettevõtted 50 ja üle töötajaga—les entreprises, ayant plus de 50 travailleurs	128	4	26 333	2 052	1 816	26 569	1 961	100,9	23 329	1 987	1 780	23 586	257	101,1	376
Don't: ettevõtted 20–49 töötajaga—les entreprises, ayant 20–49 travailleurs	158	2	4 294	577	521	4 350	96	101,3	3 624	561	487	3 698	74	102,0	158
1931 a. juulil arvad — Chiffres de juin 1931:	278	6	20 269	3 580	2 216	30 627	1 364	104,7	25 607	3 474	2 128	26 953	1 346	103,3	517
Kokku suurtööstus—Total	1	1	17	1	1	18	1	105,8	15	1	1	16	1	106,7	—
I. Industries extractives	21	23	136	59	14	201	45	128,3	141	57	13	185	44	131,2	4
II. Industrie minérale	51	50	470	23	25	468	2	98,6	426	23	24	425	1	99,8	4
III. " des métaux	18	19	195	19	8	266	11	105,6	144	16	8	152	6	105,6	2
IV. " chimique	20	20	164	9	10	163	1	99,4	144	9	11	145	1	100,7	2
V. " des cuir et peaux	41	41	490	24	38	476	14	97,1	442	22	37	427	15	98,6	4
VI. " textile	75	2	717	94	152	659	58	91,9	651	91	146	595	55	91,6	17
VII. " du bois	10	9	97	9	46	4	93,9	81	82	4	4	82	0	101,2	2
VIII. " du papier	37	37	983	5	13	958	12	97,2	844	12	4	835	0	97,1	52
IX. " de polymérisation	12	5	1 143	95	88	1 090	53	93,4	991	31	75	877	31	92,9	20
X. " de l'impression et des boissons etc	45	41	508	28	64	472	36	92,9	487	28	63	452	45	92,8	35
XI. Confection de vêtements et fab. de mercerie	5	5	79	15	94	15	119,0	61	61	15	—	76	15	124,6	5
XII. Construction	7	7	56	1	4	53	3	94,0	43	1	4	40	3	93,0	1
XIII. Usines électriques, à gaz d'éclairage et distri- bution d'eau	7	7	86	1	1	86	100,0	79	79	1	—	79	—	100,0	1
XIV. Industrie du nettoyage	470	5	4 541	317	426	4 432	109	97,6	3 979	363	385	3 587	92	97,7	185
Kokku kesk tööstus—Total (entreprises moyennes)	751	11	35 168	2 946	2 763	35 351	1 533	100,5	30 932	2 851	2 612	31 171	2 389	100,8	719
Üldise suur- ja kesk tööstus—Grand total	408	6	4 601	359	319	4 541	40	100,9	3 935	342	268	3 979	44	101,1	191
1931 a. juulil arvad — Chiffres de juin 1931:	746	12	33 764	3 939	2 535	35 168	1 404	104,2	29 542	3 816	2 426	30 932	1 390	104,7	708
Kokku kesk tööstus—Total (entreprises moyennes)	408	6	4 601	359	319	4 541	40	100,9	3 935	342	268	3 979	44	101,1	191
Üldise suur- ja kesk tööstus—Grand total (entrepr. grandes et moyennes)	746	12	33 764	3 939	2 535	35 168	1 404	104,2	29 542	3 816	2 426	30 932	1 390	104,7	708

1) Arvestatud juba ennem tegevust alustanud, andmete puudumisel eelmistest kokkuvõtetest väljajäetud ettevõtted.

Tähtsamad Eesti majanduse- ja ühiskondliku elu nähtused 1921—1931 a. (järg).
Données principales concernant la vie économique et sociale de l'Estonie 1921—1931 (suite).

		Elumaksumusindeksite käik 1913—31 (geom. keskm.) Nombres-indices du coût de la vie 1913—1931 (moy. geom.)																			
		1913 = 100									1922 = 100										
		Tollus	Korter	Kütte ja valgustus	Riietus	Fuhaustus	Reisid, liikumise, post	Haridus	Lõbustus	Muud kulud	Üldindeks	Alimentation	Logement	Chauf. et éclairage	Habillement	Hyg. du corps et nettoyage	Voyag., circulat., poste	Instruction	Diversissement	Autres dépenses	N.-indice général
		140	141	142	143	144	145	146	147	148	149	150	151	152	153	154	155	156	157	158	159
Juuli—Juuliet	1913	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	104	435	112	71	107	180	151	93	133	112
	1921	104	20	83	124	79	44	57	120	63	85	108	44	93	88	84	80	85	111	84	95
	1922	98	13	90	141	93	56	66	108	76	91	100 ⁹⁾	100	100	100	100	100	100	100	100	100
	1923	115	34	86	135	89	56	83	106	82	102	120	147	96	96	95	100	125	99	108	114
	1924	106	28	63	129	86	54	69	102	76	94	110	123	93	92	92	98	105	95	100	105
	1925	118	31	83	151	100	75	94	138	91	107	123	136	93	107	107	134	141	128	120	120
	1926	118	31	76	149	99	77	94	142	90	108	122	136	84	106	106	138	141	182	119	118
	1927	112	40	80	147	95	78	94	142	92	105	117	175	89	105	102	140	141	132	122	117
	1928	120	52	83	150	100	78	94	143	97	112	125	227	93	107	107	140	141	132	129	125
	1929	128	52	95	150	100	78	94	143	100	117	131	227	106	107	107	140	141	132	133	131
1930	103	52	97	149	100	82	94	143	98	104	107	227	108	106	107	147	141	132	130	116	
1930	Mai—Mai	102	52	96	150	100	83	94	143	98	103	106	227	107	107	107	140	141	132	130	116
	Juuni—Juin	101	52	96	150	100	83	94	143	98	102	105	227	107	107	107	140	141	132	130	115
	Juuli—Juillet	103	52	96	150	100	83	94	143	98	104	107	227	107	107	107	140	141	132	130	116
	August—Août	99	52	96	150	100	83	94	143	98	101	103	227	107	107	107	140	141	132	129	113
	September—Septembre	98	52	96	150	100	83	94	143	97	100	102	227	107	107	107	140	141	132	129	112
	Oktoober—Octobre	98	52	96	147	100	83	94	143	97	100	102	227	107	104	107	149	141	132	129	112
	November—Novembre	97	52	96	147	100	83	94	143	97	100	101	227	107	104	107	149	141	132	129	112
	Detsember—Décembre	98	52	94	147	100	83	94	143	97	99	190	227	105	104	107	149	141	132	129	111
1931	Jaanuar—Janvier	95	52	94	147	100	83	94	143	97	98	99	227	105	104	107	149	141	132	129	110
	Veebruar—Février	96	52	80	147	100	83	94	143	95	98	100	227	90	104	107	149	141	132	126	110
	Märts—Mars	96	52	80	147	100	83	94	143	95	98	100	227	90	104	107	149	141	132	126	109
	Aprill—Avril	96	52	80	147	100	83	94	143	95	98	100	227	90	104	107	149	141	132	126	109
	Mai—Mai	95	52	80	147	100	83	94	143	95	97	99	227	90	104	107	149	141	132	126	109
	Juuni—Juin	93	52	80	147	100	83	94	143	94	93	97	227	90	104	107	149	141	132	125	108
	Juuli—Juillet	94	52	83	147	100	83	94	143	95	97	98	227	93	104	107	148	141	132	126	109

1) 10 000 kroonides, 1921—24 milj. mk.—En 10 000 couronnes, 1921—24 en millions mk.

2) Ilma Eesti panga kassades olnud vahetusrahadeta.

3) 1.1V kuni viimase kuuni incl.

4) 1 aprillist 1926—31 märtsini 1927

5) 10 000 kroonides, 1921—24 milj. mk.—En 10 000 couronnes, 1921—24 en millions mk.

6) Maht tuh. ton.—En milliers de tonnes.

7) Esimese poolaasta andmed.

8) Ühes piirivalve punktidega—Y compris les cordons de la garde-frontière.

9) Teise poolaasta andmed.

10) Keskmiselt aastas. — Moyenne annuelle.

11) 1.1 kuni viimase kuuni incl. kuu-keskmised.

TÄHTSAMAD ARTIKLID JA ÜLEVAATED „ESTI STATISTIKAS“

METODOLOOGIA.

Tähtsamaid jooni Eesti majanduselust 1930 a. Nr.112(3), lhk. 133-147
 Põllumajanduslik üleskirjutus 1929 a. „ 88(3), „ 138-141
 Rahvusvaheline majandusstatistika meetodite ühtlustamise konventsioon „ 87(2), „ 69-75
 Rahvusvahelised mõjud statistika korraldamisel „ 76(3), „ 161-170
 Statistika iseseisvuse ajal „ 75(2), „ 65-72
 Rahva suhtumine statistikale Eestis „ 75(2), „ 73-81
 IV Eesti-Läti statistika konverents „ 94(9), „ 481-485

RAHVUSVAHELISED ANDMED.

Rukki- ja nisukasvatust ja kaubandus maailmas Nr.100(3), lhk.169-175
 Balti riikide väliskaubandus 1924-29 a. „ 99(2), „ 57-69
 Välja ja sissejätkud ilmas 1920-24 a. „ 57(12), „ 5-10
 Võrdlusandmeid Balti riikidest 1920-26 a. „ 72(11), „ 629-633
 Palgaolud välisriikides 1914-25 a. „ 55(10), „ 1-4

RAHVASTIK.

Riikkondsuse vahetamine 1920-29 a. Nr.110(1), lhk. 1-4
 Talundite rahvastik 1928 a. „ 104(7)-105(8), 421-428
 Eestlaste arv Venes (N. S. V. L.) „ 101(4), lhk. 193-197
 Eesti laste füüsilise arengumise 1926-27 a. „ 84(11), „ 621-629
 Vastäändute pikkus, kaal ja peamööddud Tallinnas 1926-27 a. „ 82(9), „ 525-531
 Sündivus, surevus, ahelivus ja rahva- arv 1930 a. (aekokkav.) „ 112(3), „ 147
 Ahelulahutused 1923-28 „ 90(5), „ 279-285
 Surmapõhjused 1929 a. „ 109(12), „ 687-693
 Surmapõhjused 1927 a. „ 87(2), „ 101-112
 Rahvaarvu kasv Eestis 1921-25 a. „ 55(10), „ 5-8
 Linnade ja alevite rahvastik 1930 a. „ 113(4), „ 207-211
 Rahvastikulemine üle piiri 1930 a. „ 113(4), „ 236-240
 Väljaränd 1930 a. „ 113(4), „ 241-243
 Eesti sõdurite pikkus 1924 a. „ 69(8), „ 431-445

HARIDUS.

Üldhariduslik rahvuskoolid 1927/28 õ/a. Nr.92(7)-93(8) lhk.407-419
 Opilaste töökoormatus „ 83(10), „ 565-577
 Opetajate seminarid 1925-27 a. „ 78(5), „ 298-302
 Opeasutused 1922-27 a. „ 78(3), „ 200-230
 Merikoolid 1923-27 „ 74(1), „ 30-342
 Alg- ja keskkoolid 1929/30 õ/a. „ 111(2), „ 73-96
 Lasteaiaid 1923-29 a. „ 103(6), „ 329-333
 Tartu liikooli 1926-30 a. „ 115(6), „ 360-368
 Ülikooli õppejõud, üliõpilaskond ja majandus 1922-26 a. „ 66(5), „ 281-288
 Tallinna Tehnikum 1925-28 a. „ 89(4), „ 240-242
 Kirjastus ja ajakirjandus 1927-29 a. „ 109(12), „ 677-686
 Aerialkud raamatukogud 1928/29 a. „ 107(10), „ 551-557
 Ühingu ja seltsid 1929-30 a. „ 115(4), „ 211-215

TÖÖ JA PALGAD.

Tööispalkade rahvusvaheline võrdlus Nr.103(6), lhk. 359
 Toodang ja tööstus suurtootuses „ 100(3), „ 129-143
 Töötaolu ja tööstuste tegevus 1929 a. „ 101(4), „ 198-202
 Töökaite 1929 a. „ 104(7)-105(8), 398-403
 Kollektiivlepingud I. VII. 1927 a. „ 71(10), „ 589-590
 Avalikud tööd 1929/30 a. talvel „ 108(11), „ 619-623
 Haigusekindlustus 1929 a. „ 109(12), „ 693-707
 Tööõnnetused 1927 a. „ 94(9), „ 509-512
 Ühe põllutööliste tulud-kulud 1929 a. „ 109(12), „ 738
 Tööliste majanduslik seisukord Tallinnas ja Narvas (Büdzjetilise uuring) „ 48(3), „ 1-108
 Palgaliste arv ja tööloa „ 114(5), „ 257-263
 Töötaolu „ 114(5), „ 264-275
 Tööstusestõeliste palgaolud 1913-30 a. „ 114(5), „ 274-285
 Palgaolud olevikus (1930 a.) „ 114(5), „ 288-303
 Palgaliste tööaeg „ 114(5), „ 304-311
 Põllutööliste palgad „ 114(5), „ 312-316
 Meremeeste töö- ja palgatingimused „ 114(5), „ 316-319
 Streigitõukumise 1921-30 a. „ 114(5), „ 320-321
 Naiste, alaealiste ja raukade töö suur- tööstuses „ 114(5), „ 322-327

TERVISHOID.

Halgemajade ravitavad haigused Nr.104(7)-105(8), 415-421
 Andmeid laste tervishoiust „ 87(2), „ 81-83
 Kaitseväe tervishoid 1925-27 a. „ 82(0), „ 513-524
 Rahva tervishoiu seisukord 1919-27 a. „ 75(2), „ 141-142
 Surmapõhjused 1927 a. „ 87(2), „ 101-112
 Rinnalaste surevus 1929 a. „ 110(1), „ 5-10
 Nakkusehaigused 1930 a. „ 115(6), „ 357-359
 Leepna 1919-28 a. „ 84(11), „ 630-632
 Vähtkõbi 1919-25 a. „ 73(12), „ 684-690
 Tuberkuloos 1929 a. „ 112(3), „ 156-160

HOOLEKANNE.

Hoolekanne 1927/28 ja 1928/29 a. Nr.106(9), lhk. 510-522

KURITEGEVUS JA ÕNNETUSED.

Õnnetused inimestega 1928-29 a. Nr.104(7)-105(8), 427-432
 Kohtutegevus 1920-29 a. „ 103(6), lhk. 313-326
 Tulekahjud 1930 a. „ 115(8), „ 382-387
 Süüdimõistetute koosseis 1924-26 a. „ 74(1), „ 19-28
 Enesetapped 1929 a. „ 109(12), „ 694-697
 Kuri- ja süüteod ning seaduste ja määruste rikkumised 1924-26 a. „ 71(10), „ 555-573
 Süütegevus 1929 a. „ 111(2), „ 65-72

TÖÖSTUS.

Kesktootustasettevõti 5-19 töötajaga 1928 a. Nr.101(4), lhk. 218-220
 Ürgtootva tööst. toodangu väärnus 1927 a. „ 91(6), „ 386-388
 Toodang ja tööstus suurtootuses 1929 a. „ 111(2), „ 97-112
 Kütteainete tarvitustööstuses 1928 a. „ 104(7)-105(8), 411-414
 Jõutrasid ja mehhaanilise jõu tarvitust suurtootuses 1928 a. „ 103(11), „ 605-608
 Eesti tööstussaaduste turud 1923-26 a. „ 70(9), „ 498-502

VÄLISKAUBANDUS.

Kaubanduselepingute mõju sisseveole Nr. 115(0) lhk. 393-404
 Metsasaadused meie väliskaubanduses 1920-28 a. „ 88(3), „ 165-175
 Väliskaubandus 1919-27 a. „ 75(2), „ 101-109
 Tollimaks ja väliskaubandus tollitariifi kohaselt 1929 a. „ 107(10), „ 540-550
 Eesti tööstussaaduste väljavedu 1927 ja 1928 a. „ 95(10), „ 551-557
 Põllumajandus- ja tööstusained välis- kaubanduses 1924-28 a. „ 94(9), „ 495-497

HINNAD.

Elumaksud Eestis linnades 1922-29 Nr. 90(5), lhk. 285-289
 Elusloomade hinnad laatulad 1928 a. „ 89(4), „ 229-231
 Suurmittügi ja elumaksud indeksi 1913-28 „ 77(4), „ 261-269
 Toiduainete võrdlev maksu 1922-27 a. „ 68(7), „ 389-392
 Põllumajandussaaduste hindade indeksid „ 65(4), „ 219-220
 Elumaksud (elukallidus) „ 36(3), „ 1-981

TRANSPORT JA SIDE.

Kaubavedu randteel 1929/30 a. Nr.110(1), lhk. 31-48
 Randteede tegevus 1929/30 a. „ 107(10), „ 558-592
 Välie- ja rannasõit ning kauba- ja reisi- jatevedu 1929 a. „ 104(7)-105(8), 378-395
 Kihvalaevastik I. l. 1930 a. „ 106(9), „ 479-484
 Sisseveetede tegevus 1929 a. „ 104(7)-105(8), 433-435
 Suma 1928 a. „ 94(9), „ 513-515
 Post, telegraaf, telefon ja raadio 1929/30 a. „ 108(11), „ 624-651
 Autobussiliinid 1922-29 a. „ 103(6), „ 342-344
 Motorsõidukid I. l. 1930 a. „ 104(7)-105(8), 408-410
 Maanteed pikkus „ 69(8), „ 467

KINDLUSTUS.

Pensionid 1925-30 a. Nr. 112(3), lhk. 161-173
 Kindlustuseseltsid 1929 a. „ 115(6), „ 389-391
 Haigusekindlustus 1927 ja 1928 a. „ 95(10), „ 567-574

KREDIIT JA KAPITAL.

Asuulkkudele antud riiklikud laenuid ja toetused 1921-1928 a. Nr. 94(9), lhk. 524-525
 Pikaajane pank 1928 a. „ 89(4), „ 243
 Aktiiseltside ja osadtsustate äriseltsid 1927 ja 1928 a. „ 88(3), „ 176-186
 Erapankade tulud ja kulud 1929 a. „ 103(11), „ 609-615
 Pappkade tulud ja kulud 1927 a. „ 86(1), „ 28-35
 Maapanga tegevus 1926-27 a. „ 71(10), „ 586-587

RAHANDUS.

Raharingvool 1919-29 a. Nr. 95(10), lhk. 558-566
 Maksukoormatus 1928/29 a. „ 109(12), „ 707-710
 Riigi tulud ja kulud 1918-27 „ 79(6), „ 362-366
 Vallialvasts. tulud ja kulud 1928/29 m/a. „ 110(1), „ 11-24
 Maavalkuuste tulud ja kulud 1928/29 a. „ 109(12), „ 711-720
 Linnade ja alevite tulud ja kulud 1929/30 „ 113(4), „ 197-206
 Maksuabiluuss 1928 a. „ 92(7)-93(8), „ 420-426
 Puhaskasumaks 1928 a. „ 96(11), „ 655-661
 Tarumaks 1930 a. „ 113(4), „ 215-224
 Aruandvate ettevõtete maksud 1927-29 „ 113(4), „ 225-235

ÜHISTEGEVUS.

Tarvitajate ja majandusühingud 1926 a., Nr. 78(12), lhk. 725-727

PÖLLUMAJANDUS.

Talundite hooned	Nr.106(9), lhk.	469-478
Viljasaadid 1929 a.	" 96(11), "	662-664
Maapidamine ja viljade kasvupiinnad 1929 a.	" 95(10), "	590-593
Riigimaa suurus ja kruntide arv i. i. 29 a.	" 89(4), "	220-224
Kanapidamise tasuvus 1990 a.	" 110(1), "	25-30
Kunstväetiste tarvitamine 1928/29 a.	" 99(2), "	100-103
Loomade arv ja koosseis 1929 a.	" 95(10), "	594-596
Lambapidamine 1926 a.	" 64(3), "	149-150
Sulgloomapidamine 1926 a.	" 65(4), "	180-181
Kontrollkarjade asatootang 1925 a.	" 54(9), "	5-7
Põllumajanduse erakorraline krediteerimine 1928 ja 1929 a.	Nr. 97(12), lhk.	727-731
Maaparanduse seisukord	" 96(11), "	665-666
Riigi metsamajandus 1929/30 m/a.	" 112(3), "	148-155
Põllumajanduse tasuvus 1929/30 a.	" 109(12), "	739-738
Põllumajandustootangu väärtes 1922-28a.	" 67(6), "	319-321
Põllumajandus- ja tööstusainete välis-kaubandus 1923-28	" 67(6), "	322-330

Põllumajandussaaduste hindade indeksid Nr. 65(4), lhk. 219-220

Põllutööriistade ja masinate arv ning väärtus talundelis 1926 a.	" 61(16), "	6-10
Maakorraldus 1927 ja 1928 a.	" 94(9), "	522-524
Maareformi teostamine 1919-26 a.	" 76(3), "	171-175

VARIA.

Rahalised loterid 1924-30 a.	Nr. 115(6), lhk.	388-392
Kirikuelu 1922-29 a.	" 109(12), "	721-729
Pandimajade tegevus 1929 a.	" 104(7)-105(8), "	404-408
Kinnisvara oksjonid 1927-29 a.	" 102(5), lhk.	286-288
Suveltajad suvitusekohtades 1930 a.	" 115(6), "	353-357
Sportistatistika 1920-30 a.	" 101(4), "	221-285
Korteriolud Tallinnas ja Tartus	" 92(7)-93(8), "	385-398
Leitudised 1922-28 a.	" 94(9), "	492-494
Riigiteenijate palgaolud 1927/28 a.	" 84(11), "	633-649
Riigiteenijate arv ja selle vähendamis-probleem	" 76(3), "	211-218
Turism Eestis 1927-30 a.	" 112(3), "	174-176

RIIGI STATISTIKA KESKBÜROO ERIVÄLJAANDED.

LHK A. EESTI DEMOGRAAFIA

Vihk I. Hirdus Eestis I	Lhk.	288+186, 1924.	Kr. 5.-
Haridus Eestis (lüh. väljanne)	"	300, 1924.	" 3.50
II. Sündivus, surevus, abielluv. ja rahva liikum. 1921-1923	"	52+54, 1925.	" 3.-
III. Tervishoid Eestis	"	132+80, 1925.	" 5.-
IV. Rahvastik ja tervishoid	"	300, 1930.	" 8.-
Surmapõhjuse registreerimiskord ja rahvusvaheline surmapõhjuse nomenklatuur	"	4+126, 1931.	" 1.30

EESTI MAJANDUS

Vihk I. Väliskaubandus 1923 a.	Lhk.	20+72, 1924.	Kr. 2.-
II. Eesti sadamad, veeteed, kaubategevus ja laevasõit	"	192, 1925.	" 2.50
III. Raudtee, post, telegraaf ja telefon Eestis	"	64, 1925.	" 2.-
IV. Väliskaubandus 1924 a.	"	22+92, 1925.	" 3.-
V. Tööstus Eestis	"	80, 1926.	" 2.50
VI. Riigiraudteed 1924 a.	"	38, 1926.	" 2.-
VII. Väliskaubandus 1925 a.	"	109, 1926.	" 3.25
VIII. Väliskaubandus 1926 a.	"	IV+106, 1927	" 3.25
IX. Aktiiseltside, osühisuste ja ühisteg. asut. äriseisud 1. I. 1926	"	32+34, 1927.	" 2.-
X. Väliskaubandus 1927 a.	"	106, 1928.	" 3.25
XI. Väliskaubandus 1928 a.	"	120, 1929.	" 3.50
XII. Väliskaubandus 1929 a.	"	152, 1930.	" 5.-
XIII. Väliskaubandus 1930 a.	"	144, 1931.	" 5.-

EESTI PÖLLUMAJANDUS

Vihk I. Eesti põllumajandus I.	Lhk.	200, 1923.	Kr. 5.-
II. Eesti põllumajandus II.	"	132, 1924.	" 2.25
III. Loomapidamine Eestis 1924	"	17+105, 1925.	" 1.50
IV. Eesti põllumajandus 1925 a.	"	3+201, 1926.	" 3.-
V. Eesti põllumajandus 1926 a.	"	VIII+254, 1927.	" 3.-
VI. Eesti põllumajandus 1927 a.	"	VIII+207, 1928.	" 2.75
VII. Eesti põllumajandus 1928 a.	"	VIII+218, 1929.	" 2.75
VIII. Eesti põllumajandus 1929 a.	"	VIII+264, 1930.	" 3.50
IX. Eesti põllumajandus 1930 a.	"	Trükis.	"

LHK B.

1. Üldrahvalgemise eelkõnnevõtted	"	78, 1923.	" 2.-
2. Sugemed vigaste laste kohta Eestis	"	164, 1923.	" 3.75
3. II. Riigikogu valimised	"	78, 1923.	" 3.-
4. Eesti väliskaubandus 1921-1922	"	60+38, 1923.	" 2.50

5. 1922 a. Üldrahvalgemise andmed

Vihk I. Rahva demograafiline koosseis ja korteriolud Eestis	Lhk.	88, 1925.	Kr. 2.-
II. Ülerikiline kokkuvõte (tab.)	"	8-138, 1924.	" 4.-
III. Rahva tööala ja ühiskondline kihitus	"	89+84, 1925.	" 3.-
IV. Vüru maakond	"	24+52, 1924.	" 2.-
V. Järva maakond	"	52+60, 1923.	" 3.-
VI. Harju maakond ja Tallinn	"	40+56, 1924.	" 3.-
VII. a) Lääne maakond	"	20+56, 1924.	" 2.-
b) Saare maakond	"	20+56, 1924.	" 2.-
VIII. Pärnu maakond	"	40+84, 1924.	" 3.50
IX. Viljandi maakond	"	36+84, 1924.	" 3.50
X. Tartu ja Valga maakonnad	"	40+82, 1924.	" 3.-
XI. Võru ja Põltsamaa maakonnad	"	30+46, 1927.	" 3.-
6. 1922 a. Üldrahvalgemise andmete lühikõnnevõtte plaan ja tabelitesisus	"	48, 1923.	" 1.-
7. Asumaa majapidamised Eestis 1919-23 a.	"	46+60, 1924.	" 3.50
8. 1925 a. Põllumajandusliku üleskirjutuse andmed	"	4+219, 1926.	" 3.75
9. Statistiline album, v. I. Maa ja rahv. (38 dia. ja kart. vüru.)	"	1925.	" 6.-
" II. Majandus. (24	"	1926.	" 6.-
" III. Põllumajandus. (112 lhk. (joonised, fotod ja tekst)	"	1928.	" 7.50
10. III. Riigikogu valimised	"	48, 1927.	" 1.75
11. Karjamajandus ja karjasaaduste turg välismaal ja Eestis	"	72, 1928.	"
12. IV. Riigikogu valimised	"	52, 1929.	"
13. 1929 a. põllumajandusliku üleskirjutuse andmed, vihk I	"	1+295, 1930.	" 7.50
14. 1929 a. põllumajandusliku üleskirjutuse andmed, vihk II	"	Trükis.	"
15. Eesti 1920-1930. Arvuline ülevaade	"	Trükis.	"

LHK F. EESTI STATISTIKA KUUKIRI:

1922 a. Nr. 1-11 hind kokku	Kr. 10.-	1926 a. Nr. 46-61 hind kokku	Kr. 15.-	1930 a. Nr. 98-109 hind kokku	Kr. 15.-
1923 " 12-21	" 15.-	1927 " 62-73	" 15.-	1931 " 110-115	" 1.50
1924 " 22-33	" 15.-	1928 " 74-85	" 15.-		
1925 " 34-45	" 15.-	1929 " 86-97	" 15.-		